

ΠΑΡΑΚΛΗΤΗ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΙΣ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΛΕΜΕΣΟΥ

ΕΤΟΣ 22° ΤΕΥΧΟΣ 111°

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2022

ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ

Ίδιοκτήτης:

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΛΕΜΕΣΟΥ

Υπεύθυνος Ύλης:

Σταύρος Όλύμπιος

Διευθυντής Γραφείου Ποιμαντικής Διακονίας

Διευθύνεται

από Συντακτική Έπιτροπή

Διεύθυνση:

Όδός Αγίου Ανδρέου 306,

Τ.Θ. 56091, Τ.Τ. 3304

Λεμεσός - Κύπρος

Τηλ.: 00357-25864311

Ίστοσελίδα:

www.imlemesou.org

Συνδρομές:

Έσωτερικού €7

Έξωτερικού €10

Τιμή Τεύχους: €1

Έξωφύλλο: Τοιχογραφία από τό παρεκκλήσιο Τιμίου Σταυρού, Πελενδρίου (14ος αι.)

Όπισθόφυλλο: Παρεκκλήσιο Τιμίου Σταυρού Πελενδρίου (12ου αι.)

Οί άρθρογράφοι έχουν τήν απόλυτη εϋθύνη τών απόψεών τους

Τῇ σεπτῇ γεννή-
σει σου ἡ οἰκουμέ-
νη, τῷ αὐλῷ Πνεύ-
ματι πεποικιλμένη
νοερῶς, ἐν εὐφρο-
σύνῃ κραυγάζει σοι.
Χαῖρε, Παρθένε,
χριστιανῶν τό καύ-
χημα.

Κουτάκιον ἑορτῆς
Γενεσίου τῆς Θεοτόκου

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἰατρεῖο

**τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου
Λεμεσοῦ κ. Ἀθανασίου**

Εἶναι γνωστό σ' ὅλους μας ὅτι ὁ Θεός ἔγινε ἄνθρωπος, γιά νά θεώσει τόν ἄνθρωπο. Ἐμεῖς οἱ σημερινοί ἄνθρωποι, δηλαδή οἱ ἄνθρωποι οἱ μετά τήν πτώση τοῦ πρώτου ἀνθρώπου δηλαδή τοῦ Ἀδάμ, δέν γνωρίζουμε πῶς ὁ ἄνθρωπος βγήκε ἀπό τά χέρια τοῦ Θεοῦ. Ξέρουμε, βέβαια, ἀπό τήν Ἁγία Γραφή ὅτι ὁ Θεός ἔκανε τόν ἄνθρωπο «κατ' εἰκόνα Του καί καθ' ὁμοίωσί» Του.

Ἡ Ἁγία Γραφή δέν εἶναι ἓνα βιβλίο ἐπισημονικό, οὔτε βιβλίο ἀνθρωπολογίας, οὔτε γεωγραφίας, οὔτε ἀστρονομίας οὔτε τίποτα ἀπ' ὅλα αὐτά. Εἶναι γελοῖοι αὐτοί οἱ φόβοι, οἱ ὁποῖοι παρουσιάζονται κατά καιρούς, πού οἱ ἄνθρωποι φοβοῦνται ἐάν τυχόν οἱ ἐπιστήμονες ἀνακαλύψουν ζωή σέ ἄλλους πλανῆτες, ποιά θά εἶναι τότε ἡ θέση τῆς Ἐκκλησίας; Ὅτι τρόπον τινά κινδυνεύει νά καταρρεύσει. Δέν ὑπάρχει κανένας τέτοιος κίνδυνος, διότι ἡ Ἁγία Γραφή μίλησε περί ἄλλου γεγονότος. Τό γεγονός, τό ὁποῖο ἀφορᾷ ἐμᾶς τούς χριστιανούς, εἶναι ὅτι ὁ Θεός «ἐκ τοῦ μή ὄντος», ἐκ τοῦ μηδενός, ἀπό ἄπειρη ἀγάπη κινούμενος, δημιούργησε τόν ἄνθρωπο. Δημιούργησε τόν ἄνθρωπο κατ' εἰκόνα δική Του καί καθ' ὁμοίωσί Του. Τοῦ ἔδωσε δηλαδή τήν εἰκόνα Του, ὅλα τά χαρίσματα πού ἔχει Αὐτός, δηλαδή τρόπον τινά ἔκανε ἓνα ἀντίτυπο τοῦ ἑαυτοῦ Του, μία φωτογραφία τοῦ ἑαυτοῦ Του - αὐτό σημαίνει κατ' εἰκόνα. Ὅσα ἔχει ὁ Θεός στή φύση Του, τά ἔδωσε ὡς δῶρο, ὡς δωρεά, ὡς χάρη σ' ἐμᾶς καί ἔτσι ἀποδεικνύει τή μεγάλη ἀξία τοῦ ἀνθρώπου. Διότι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὁ βασιλιάς ὅλης τῆς κτίσεως. Εἶναι τό κέντρο ὁλοκλήρου τῆς δημιουργίας.

Γνωρίζουμε ἀπό τήν Ἀποκάλυψη ὅτι ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ὁ Ἀδάμ, εἶχε ὡς κύριο

ἔργο στόν Παράδεισο, νά δοξολογεῖ τόν Θεό. Κι ἔτσι ὁλόκληρη ἡ ἀγάπη του, ὁλόκληρη ἡ ἐπιθυμία του, ὁλόκληρος ὁ νοῦς του, ἡ καρδιά του, ἡ ἰσχὺς του, ἡ δύναμις του, λειτουργοῦσαν πρὸς τόν Θεό καί διὰ τοῦ Θεοῦ στήν κτίση. Ἀγκάλιαζε τήν κτίση ὁλόκληρη μέ φυσικό τρόπο ὁ Ἀδάμ, διότι ὅλες οἱ δυνάμεις του ἦσαν ἐνοποιημένες. Δέν εἶχε ἀκόμα διασπαστεῖ ἡ προσωπικότητά του.

Ξέρουμε ὅτι μετά τήν παράβαση τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ, ἀμέσως διακόπηκε ἡ κοινωνία μέ τόν Θεό, διασπάστηκε ἡ προσωπικότητά του, κι ἔτσι ἔχουμε πλέον τήν εἰσβολή μέσα στόν ἄνθρωπο τῶν παθῶν καί τῆς ἁμαρτίας. Ἡ ἁμαρτία καί τά πάθη δέν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρά διαστροφές τῶν ἀνθρωπίνων κατὰ φύσιν ἐνεργειῶν, αὐτῶν δηλαδή τῶν δωρεῶν πού ὁ Θεός ἔδωσε στόν ἄνθρωπο.

Δηλαδή, ὁ Θεός ἔδωσε στόν ἄνθρωπο τήν ἀγάπη, ἀφοῦ Αὐτός εἶναι ἀγάπη, καί διεστράφη ἡ ἀγάπη κι ἔγινε μῖσος. Ἀπό τήν ἄλλη ἡ ἀνιδιοτελής ἀγάπη ἔγινε ἰδιοτελής. Ὁ Θεός ἔδωσε στόν νοῦ τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἔργο, τήν ἀδιάλειπτο προσευχή. Ἡ ἀδιάλειπτος προσευχή δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά ἡ συνεχῆς θεωρία τοῦ Θεοῦ. Ὅμως μέ τήν πτώση σταμάτησε αὐτό τό ἔργο κι ὁ νοῦς στράφηκε στήν ὕλη, στόν κόσμο καί στήν κτίση, καί λάτρευσε τήν κτίση ἀντί τόν Κτίστη. Κι ἔτσι ἔχουμε τά γεννήματα τῆς εἰδωλολατρίας, ἡ ὁποία βέβαια δέν ἦταν μόνο πρό Χριστοῦ, ἀλλά συνεχίζει μέχρι σήμερα μέ διαφορετικούς τρόπους καί ἐκφράσεις.

Ἔχουμε τήν πορεία τοῦ ἀνθρώπου μέσα στοὺς αἰῶνες, ἔχουμε τήν ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ στόν ἐκλεκτό λαό του, τόν Ἰσραήλ, καί ἐν συνεχείᾳ, τήν «εἰσβολή» τοῦ Θεοῦ στόν κόσμο, τή σάρκωση τοῦ Θεοῦ-Λόγου.

Ὁ Χριστός ἦρθε στὸν κόσμο, ὄχι γιὰ νὰ μᾶς δώσει τὸ Εὐαγγέλιο ὡς σύνολο ἀληθειῶν. Τὸ Εὐαγγέλιο δὲν εἶναι ἓνα βιβλίο ὅπως τὸ Κοράνι, τὸ ὁποῖο ἔπεσε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ λέει μέσα φιλοσοφίες, γιὰ ν' ἀποτελοῦν ἓνα νόμο κι ἓνα κώδικα στοὺς ἀνθρώπους. Τὸ Εὐαγγέλιο δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο παρὰ ἡ ἐμπειρία τῶν Ἀποστόλων, πού ζοῦσαν μαζί μὲ τὸν Χριστό.

Ὁ Χριστός ἦρθε στὸν κόσμο, ὄχι γιὰ νὰ μᾶς ἀποκαλύψει ιδέες ἢ γιὰ νὰ μᾶς δώσει μία φιλοσοφία ἢ μερικές ἀρχές, ἀλλὰ ἦρθε στὸν κόσμο, γιὰ νὰ μᾶς δώσει τὸν ἑαυτό Του, ὁ ὁποῖος δίδεται στὸν κόσμο καθημερινῶς στὴν Ἐκκλησία καὶ ἰδιαίτερα στὴ Θεία Εὐχαριστία. Αὐτὸ ἦταν τὸ νόημα τῆς σαρκώσεως τοῦ Θεοῦ-Λόγου.

Δίδοντας τὸν ἑαυτό Του στὸν κόσμο, ταυτόχρονα ἀνέλαβε τὸν κόσμο ἐπάνω Του. Ἐγινε ἄνθρωπος, θέωσε τὴν ἀνθρώπινη φύση τῆ δικῆ του, τὴν ἀνέλαβε στὸν οὐρανὸ, τὴν «ἐκάθησε ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρός», καὶ ἐν συνεχείᾳ μᾶς ἔδειξε ὅτι καὶ σ' ἐμᾶς πλέον ἀνήκει αὐτός ὁ δρόμος καὶ αὐτὴ ἡ θέση, τῆς δόξας τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, τοῦ ἀνθρώπου στό σύνολό του. Ὁ ἄνθρωπος πλέον δὲν εἶναι μόνο ψυχὴ, ἢ μόνο μία ἠθικολογία, ἀλλὰ μιὰ ἐνότητα ψυχῆς καὶ σώματος.

Ἀναλαμβάνομενος ὁ Θεὸς στὸν οὐρανὸ, ἄφησε στὸν κόσμο τὴν Ἐκκλησία καὶ ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἀκριβῶς ὁ πνευματικὸς χῶρος στὸν ὁποῖο παραδόθηκε ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ, ὡς ἐμπειρία πλέον, ἢ γνώση τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Ἔτσι, ἡ Ἐκκλησία μας ἀπὸ τότε πού ἦρθε ὁ Χριστός, καὶ ἰδιαίτερα ἀπὸ τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, ἔλαβε σάν παρακαταθήκη, σάν θησαυρὸ, σάν δῶρο, σάν κληρονομιά, αὐτὴ τὴ Χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καὶ αὐτὴ τὴ Χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δίδει ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ στοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ἀκολουθοῦν αὐτὴ τὴν ἐμπειρία τῶν Ἀποστόλων, κι ἔτσι ἔχουμε μέσα σ' αὐτὴ τὴν πορεία τὸ σύνολο τῶν Ἁγίων, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἢ ἐπαλήθευση τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, ἢ ἐπαλήθευση τοῦ Εὐαγγελίου.

Πολλές φορές διερωτόμαστε ὅλοι, κι ἰδιαίτερα οἱ νέοι ἄνθρωποι, γιὰ τὸ γεγονός τῆς

ὑπάρξεως τῆς ἁμαρτίας, καὶ γιὰ τὴν μίαν πράξη εἶναι ἁμαρτία καὶ τί σημαίνει ἁμαρτία. Αὐτὸ ἔχει μεγάλη σημασία γιὰ τὸν ἄνθρωπο, διότι ὅπως εἶπαμε προηγουμένως, ἐμεῖς δὲν γνωρίζουμε ποιὸς εἶναι ὁ κατὰ φύσιν ἄνθρωπος, δὲν εἶδαμε τὸν κατὰ φύσιν ἄνθρωπο. Ξέρουμε τὸν σημερινὸ ἄνθρωπο, τὸν ἑαυτό μας καὶ τοὺς γύρω μας. Κανεὶς βέβαια ἀπὸ ἐμᾶς δὲν εἶναι ὁ φυσιολογικὸς ἄνθρωπος, ὁ κατὰ φύσιν ἄνθρωπος. Ἐχουμε δηλαδὴ τὸν ἄνθρωπο πού ἔπλασε ὁ Θεός, τὸν Ἀδάμ, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ κατὰ φύσιν ἄνθρωπος. Ἐχουμε, μετὰ τὴν πτώση, τὸν ἄνθρωπο πού εἴμαστε ἐμεῖς, πού γνωρίζουμε, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ παρὰ τὴ φύσιν ἄνθρωπος, ὁ ὑπάνθρωπος ἃς ποῦμε. Κι ἔχουμε μετὰ τὴ σάρκωση τοῦ Χριστοῦ τὸν νέο Ἀδάμ, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ Θεάνθρωπος. Ἐχουμε τὸν ἄνθρωπο, τὸν ὑπάνθρωπο καὶ τὸν Θεάνθρωπο.

Τώρα, ἡ Ἐκκλησία καλεῖ ὅλους μας - ὁ Χριστός - νὰ προχωρήσουμε, νὰ ἀναλάβουμε, νὰ βροῦμε τὸν πραγματικὸ ἑαυτό μας. Αὐτὴ ἡ εὕρεση τοῦ πραγματικοῦ ἑαυτοῦ μας, δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο παρὰ μία πορεία ἐπιστροφῆς πρὸς τὰ πίσω. Δηλαδή, νὰ ἐπιστρέψουμε στὴν κατὰ φύσιν δημιουργία μας, ἐκεῖ ὅπως ὁ Θεὸς μᾶς ἔπλασε, καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀφοῦ ἐργαστοῦμε σ' αὐτὸ τὸν χῶρο, νὰ ὑπερβροῦμε ἀκόμα κι αὐτὴ τὴ θέση καὶ νὰ ἀνέβουμε στὴν ὑπερφυσικὴ κατάσταση, ἡ ὁποία εἶναι ἡ θέωση.

Αὐτὸ δὲν εἶναι ἠθικολογία, οὔτε φιλοσοφία, ἀλλὰ εἶναι ἐμπειρία. Καὶ δόξα τῷ Θεῷ, στὴν Ἐκκλησία μας μέχρι σήμερα ὑπάρχουν ἄνθρωποι καὶ θὰ ὑπάρχουν πάντοτε, οἱ ὁποῖοι ἔφθασαν σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση τῆς θεώσεως καὶ σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση λειτουργοῦν πλέον ὅλες οἱ ἐνέργειες, τίς ὁποῖες ἔδωσε ὁ Θεός σ' ἐμᾶς στὴν ὥρα τῆς δημιουργίας μας καὶ ἀποδεικνύουν ἀνά πᾶσα στιγμή ὅτι αὐτὰ τὰ ὁποῖα ὁ Χριστός φανέρωσε στὸν κόσμο, εἶναι πραγματικότητες κι ἀλήθεια.

Ἐάν θέλαμε σήμερα νὰ κατατάξουμε τὴ θεολογία στὸν χῶρο τοῦ πανεπιστημίου, θὰ ἦταν μεγάλο λάθος ἐάν τὴν κατατάσσαμε στὸν χῶρο τῆς φιλοσοφικῆς ἢ τῆς νομικῆς ἢ τῆς ψυχολογικῆς σχολῆς ἢ τῶν κοινωνιο-

λογικῶν ἐπιστημῶν κλπ. Τό ὅτι στόν ἑλλαδικό χῶρο ἡ θεολογική σχολή κατατάχθηκε στίς θεωρητικές ἐπιστήμες, εἶναι ἀποτέλεσμα ἀκριβῶς μίας λανθασμένης νοοτροπίας, μίας δυτικῆς ἐπίδρασης, κατά τήν ὁποία ἡ θεολογία, ἡ ἐμπειρία τοῦ Θεοῦ, ἦταν θέμα γνωσιολογικό, φιλοσοφικό καί ὀρθολογιστικό.

Σήμερα, ἕνας ὀρθόδοξος, ἕνας ἅγιος, θά κατέτασσε ἄνετα τήν Ἐκκλησία στήν ἰατρική σχολή. Διότι ἡ Ἐκκλησία δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά ἕνας πνευματικός χῶρος, ὅπου θεραπεύεται ὁ πνευματικά ἄρρωστος ἄνθρωπος. Δέν τόν θεραπεύει ὡς διά μαγείας, ἀλλά τόν θεραπεύει μέ συγκεκριμένη μέθοδο, ἡ ὁποία ἔχει πειραματισθεῖ ἐπί τῶν ἁγίων. Ἔχει ἀποδείξει τήν ἀλήθειά της, ἔχει καταντήσει σέ ἀξίωμα καί ἔχει ἀναχθεῖ πλέον εἰς ἐπιστημονική ὁδό. Χιλιάδες, ἑκατομμύρια ἄνθρωποι, διά τῆς μεθόδου αὐτῆς βρῆκαν τήν πνευματική ὑγεία καί τήν πνευματική ἰσορροπία, ἡ ὁποία δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά ἡ ἐπιστροφή τοῦ ἀνθρώπου στόν χῶρο καί στόν τρόπο, στό ἀξίωμα τῆς πρώτης δημιουργίας του ἀπό τόν Θεό, καί ἐν συνεχείᾳ τῆς ἀναβάσεώς του στήν κατάσταση τῆς θεώσεως.

Ἡ Ἐκκλησία, λοιπόν, ἀπό ὀρθόδοξη ἀποψη, κατατάσσεται στόν χῶρο τῆς ἰατρικῆς. Διότι πράγματι πρόκειται περί ἰατρείας. Καί σ' αὐτό τό νοσοκομεῖο, τό πνευματικό, ὁ γιατρός δέν εἶναι ἄνθρωπος, ἀλλά εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος λειτουργεῖ, διακονεῖ τούς ἀσθενεῖς ἄνθρώπους διά τῶν ἁγίων του, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἐμπειρία αὐτῆς τῆς θεραπευτικῆς ὁδοῦ.

Ἀπό τή μικρή προσωπική μου πείρα ὡς ἀσθενῆς ἄνθρωπος, καί ἀπό τήν πείρα μου ὡς ἱερέας καί πνευματικός, μπορῶ νά πῶ ὅτι

πράγματι εἶναι γεγονός ὅτι συναντᾶμε καθημερινά ὀλόκληρη αὐτή τήν τραγωδία τῆς διασπάσεως τῆς ἀνθρώπινης προσωπικότητας. Καί ἀνακαλύπτουμε ὅτι ἡ ἁμαρτία εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἀσθένεια τοῦ ἀνθρώπου. Λέω καμμιά φορά καί στόν ἑαυτό μου καί σέ ἄλλους ἄνθρώπους, ὅτι θά θεωροῦνταν ὅλοι ὑγιεῖς, ἐάν ἡ ἁμαρτία θά ἦταν ἡ φυσική κατάσταση γιά τόν ἄνθρωπο. Διότι σήμερα καταργήθηκε αὐτή ἡ ἔννοια καί θεοποιήθηκε ἡ ἁμαρτία, ἄρα λοιπόν, ἂν κάνεις λ.χ. πράγματα τά ὁποῖα εἶναι παραβάσεις τῆς κατά φύσιν δημιουργίας σου, θεωροῦνται φυσιολογικά.

Ἐνῶ ἂν ἀντιστρατευτεῖς, θεωρεῖται αὐτό ὅτι εἶναι παρά φύσιν κι ὅτι εἶσαι ἄρρωστος, ἀφοῦ δέν κάνεις αὐτά πού κάνουν ὅλοι.

Ὅμως, τό παράδοξο εἶναι ὅτι ὅσο ἀπελευθερώνεται ὁ ἄνθρωπος, ὅσο ἐπιτελεῖ αὐτά τά ὁποῖα θεωροῦνταν ἢ θεωροῦνται ἁμαρτίες, περισσότερο ἐμπλέκεται σέ μία ἄρρωστη κατάσταση, ἀπό τήν ὁποία δέν μπορεῖ νά βγεῖ. Τελικά, ἐάν ἡ ψυχή του παραμείνει ζωντανή, τότε θά γευθεῖ πολύ πικρά αὐτό τόν δρόμο στόν ὁποῖο μπήκε, καί μετά πολλῶν δακρύων θά θελήσει νά βγεῖ.

Εἶδα ἑκατοντάδες ἄνθρώπους νά κλαῖνε μέ μαῦρα δάκρυα γιά τούς καρπούς τῆς ἁμαρτίας. Δέν εἶδα κανέναν ἄνθρωπο νά κλάψει, γιατί ἀκολούθησε τόν δρόμο τῆς ἐμπειρίας τῶν ἁγίων. Ἀντίθετα, ἐνῶ στά μάτια τοῦ κόσμου φαίνονταν δυστυχημένοι, ἡ καρδιά τους ἦταν γεμάτη μέ οὐράνια χαρά καί ἀνεκφραστη καθαρότητα, τήν ὁποία εὐχόμεστε πολλές φορές, ἔστω ψήγματα νά εἶχαν οἱ ἄνθρωποι, γιά νά καταλάβουν ποῦ τελικά βρίσκεται αὐτή ἡ εὐτυχία τήν ὁποία ψάχνουν.

Ἐπειδή εἶπαμε γιά τήν ἁμαρτία καί τίς συνέπειές της, θά πούμε καί λίγα λόγια γιά τό τί σημαίνει ἁμαρτία. Ἄφοῦ λοιπόν ξέρουμε ὅτι τελικά εὐρισκόμαστε στήν κατάσταση τῆς πτώσεως, τοῦ ὑπανθρώπου, τοῦ διασπασμένου ἀνθρώπου, τοῦ διασκορπισμένου, τοῦ ἀνθρώπου ὁ ὁποῖος παρουσιάζει μέσα του πολλούς ἑαυτούς καί πολλές θελήσεις καί πολλές ἐνέργειες, καί ποικιλία νοοτροπίας, διερωτόμαστε γιατί λοιπόν μία πράξη νά εἶναι ἁμαρτία.

Λένε πολλά παιδιά, «γιατί πάτερ αὐτό τό πράγμα πού εἶναι τόσο ὠραῖο, μᾶς εὐχαριστεῖ, εἶναι στά μάτια μας τόσο λαμπερό, ὅπως τά ὠραῖα ροῦχα στίς βιτρίνες, ἡ Ἐκκλησία νά μᾶς ἀπαγορεύει νά τό δοκιμάσουμε καί νά τό χαροῦμε;». Εἶναι ἡ Ἐκκλησία τόσο σκληρή;

Ἐμφανίζεται στά μάτια τῶν ἀνθρώπων σάν μία κακή μάγισσα, ἡ ὁποία δέν ἀφήνει τά μικρά παιδιά της νά γευθοῦν καί νά χαροῦν τή ζωή τους, γιατί ἔτσι τῆς κατέβηκε νά πει ὅτι αὐτές οἱ πράξεις εἶναι ἁμαρ-

τία; Ἡ μήπως ὁ Θεός κάθησε καί σκέφτηκε ἐκεῖ στόν οὐρανό πού εἶναι, καί εἶπε, «νά βγάλω μερικές πράξεις σάν ἁμαρτίες γιά νά τυρανῶ τούς ἀνθρώπους». Αὐτές οἱ ἀντιλήψεις δόθηκαν στόν μεσαιῶνα στή Δύση. Ἐν μέρει εὐρίσκονται καί στόν μουσουλμανισμό κι ἔτσι εἰσχώρησαν καί στόν λαό μας. Στήν Ὁρθόδοξη μας παράδοση οὐδέποτε ὑπῆρχε αὐτή ἡ ἀντίληψη.

Ἡ ἁμαρτία εἶναι ἁμαρτία ὡς συγκεκριμένη πράξη, διότι δέν εἶναι στή φύση τοῦ ἀνθρώπου. Διότι ὁ πρῶτος ἀνθρώπος, ὁ Ἄδάμ, εὐρισκόμενος στόν Παράδεισο, εὐρισκόμενος εἰς τήν κατά φύσιν δημιουργία του, δέν ἔπρατε αὐτά τά πράγματα, δέν λειτουργοῦσε κατ' αὐτό τόν τρόπο. Ὅποτε ἡ ἁμαρτία δέν

εἶναι τίποτε ἄλλο, παρά τά συμπτώματα καί ἡ ἴδια ἡ ἀρρώστια. Κι οἱ ἐντολές τοῦ Θεοῦ, δηλαδή νά μὴν πεις ψέματα, νά μὴν σκοτώσεις, νά μὴν κλέψεις, νά μὴν ἐπιθυμήσεις, νά μὴν κάνεις σαρκικές ἁμαρτίες, αὐτά δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά τά ἀντίδοτα καί ἡ θεραπευτική ἀγωγή, ἡ ὁποία δίδεται ὥστε ὁ ἀνθρώπος νά ἀποβάλλει ἀπό μέσα του αὐτό τό δηλητήριο τῆς ἀσθένειας καί νά μπορέσει νά λειτουργήσει κατά φύσιν.

Ἔτσι, μέ πολλή φιλανθρωπία καί ἀγάπη ὁ Θεός ἐντόπισε τήν ἁμαρτία, γιά νά μᾶς εὐκολύνει. Κατ' ἀκρίβεια, ὁ Θεός δέν ἔπρεπε νά μᾶς δώσει ἐντολές. Ὅταν ὁ ἀνθρώπος ὑπερβῆ τήν κατάσταση τοῦ δούλου, τότε καταρροῦνται κι οἱ ἐντολές, διότι ὅπως λέει κι ὁ ἀπόστολος Παῦλος, «δικαίῳ νόμος οὐ

κεῖται», δηλαδή στόν δίκαιο δέν ὑπάρχει νόμος. Διότι πλέον ὁ δίκαιος λειτουργεῖ φυσιολογικά. Δέν χρειάζεται νά τοῦ πει ὁ Θεός νά μὴν κλέβει, νά μὴν λέει ψέματα, νά μὴν ἁμαρτάνει, διότι ἡ φύση του

πλέον λειτουργεῖ ἁρμονικά κι αὐτή ἡ ἐνάρετη ζωή εἶναι πλέον φύση γι' αὐτόν καί δέν χρειάζονται οἱ ἐντολές. Μένουν μόνο τρία πράγματα: Ἡ πίστη στόν Θεό, ἡ ὁποία δέν εἶναι φιλοσοφία, ἡ ἐλπίς στήν ἔλευση τοῦ Χριστοῦ καί στήν εἴσοδο τοῦ ἀνθρώπου στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, καί «μειζων πάντων ἡ ἀγάπη», δηλαδή ἡ ἔνωση, αὐτή ἡ ἐρωτική ἔνωση τοῦ ἀνθρώπου μετά τοῦ Θεοῦ κατά τήν ὁποία ὁ ἀνθρώπος θεοῦται καί ταυτόχρονα ἀγκαλιάζει κατά τρόπο ἀπόλυτο ὁλόκληρη τή δημιουργία σέ σχέση ἀγάπης, σέ σωστή σχέση, ὡς ἀνθρώπος ὑγιῆς καί θεραπευμένος ἀπό τήν ἁμαρτία.

Περί παιδείας λόγος

τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Ἀμαθοῦντος κ. Νικολάου

Ἡ γιορτή τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν καί τῶν Γραμμάτων μᾶς φέρνει μπροστά στό πολυσυζητημένο, ἀπό τήν ἀρχαιότητα ἀκόμη, θέμα τῆς παιδείας καί τῆς μόρφωσης τῶν νέων.

Διαφορετικές ἀπόψεις ἐκφράζονται γιά τήν παιδεία καί τούς σκοπούς της ἀπό τήν ἐποχή ἀκόμη τοῦ Ἀριστοτέλη. Ὁ μέγας φιλόσοφος μᾶς πληροφορεῖ ὅτι, ἐνῶ εἶναι φανερό πῶς πρέπει νά

ὑπάρχουν νόμοι γιά τήν παιδεία καί νά ἀντιμετωπίζεται ὡς δημόσια ὑπόθεση, ὑπῆρχαν ἀπό τότε διαφορετικές ἀπόψεις γιά τόν χαρακτήρα της καί τό ἐκπαιδευτικό πρόγραμμα.

Δέν εἶναι φανερό, λέει, «ἂν ἡ παιδεία πρέπει νά ἐπιδιώ-

κει τήν ἄσκησι τοῦ νοῦ ἢ τήν καλλιέργεια τῆς ψυχῆς... αὐτά πού εἶναι χρήσιμα γιά τή ζωή ἢ αὐτά πού ὀδηγοῦν στήν ἀρετή ἢ αὐτά πού ἀπλά προάγουν τή γνώση...».

Μέ τήν ὀργάνωσι τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους καί γενικά τοῦ ἐλεύθερου ἀπό τήν τουρκική δουλεία Ἑλληνισμοῦ, ἡ πλάστιγγα τῶν ἐκπαιδευτικῶν σχεδιασμῶν ἐκλινε περισσότερο πρὸς τή δημιουργία ἀνθρώπων, πού νά συνιστοῦν ἀκριβῆ ἀντίγραφα τοῦ δυτικοῦ ἀνθρωποειδώλου. Προκρίθηκε μία χρησιμοθηρική ἐκπαίδευσι, πού ἐγκατέλειπε σέ μεγάλο βαθμό τήν ἑλληνορθόδοξή μας ζωή, παράδοσι καί πολιτισμό.

Ἔγιναν μεταρρυθμίσεις ἐκπαιδευτικές στό ὄνομα τοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ καί τῆς οἰκονο-

μικῆς προόδου. Γιά νά μποροῦν οἱ νέοι μας νά ἀνταγωνιστοῦν σέ εὐρωπαϊκό καί παγκόσμιο ἀκόμη ἐπίπεδο τούς συνομήλικούς τους, καί βέβαια νά μποροῦν νά βροῦν πιό εὔκολα δουλειά καί νά μειωθεῖ ἡ ἀνεργία. Ὅλα βέβαια τελικά κρίνονται ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τους. Ἐπιτεύχθηκαν ἄραγε αὐτοὶ οἱ στόχοι; Ἄς ἀπαντήσει ὁ καθένας στόν ἑαυτό του.

Μέ αὐτά βέβαια πού λέμε, δέν σημαίνει ὅτι οἱ νέοι μας δέν πρέπει νά μετέχουν τῶν παγκόσμιων ἐπισημονικῶν ἐξελίξεων καί τῶν συγχρόνων ρευμάτων. Λάθος εἶναι ἡ μονομέρεια καί ἡ προκλητική περιφρόνησι τῶν πυλώνων τοῦ δικοῦ

μας πολιτισμοῦ. Παγκοσμιοποίηση δέν πρέπει τελικά νά μεταφράζεται σέ ἰσοπέδωσι καί ἄρνησι τῆς ταυτότητας καί τοῦ ἑλληνορθόδοξου πολιτισμοῦ μας.

Ἡ παιδεία μας πρέπει νά ἐτοιμάζει ἐλεύθερους καί συνειδητοποιημένους πολίτες τοῦ τόπου μας, τῆς Εὐρώπης καί τοῦ κόσμου ὁλόκληρου. Αὐτό θά ἐπιτευχθεῖ μόνο μέ μία δημιουργική σύνθεσι τῆς παράδοσῆς μας μέ τή σύγχρονη πραγματικότητα καί τίς ἀπαιτήσεις της. Δέν θά ἀπορρίψουμε, σίγουρα, τά ἐπιτεύγματα τῆς σύγχρονης ἐπιστήμης καί τεχνολογίας, ἀλλά τή νεοειδωλολατρική χρῆσι τους καί τή δουλική ἐξάρτησή μας ἀπό αὐτά. Μιμούμενοι τούς Πατέρες μας, θά ἐξαγιάσουμε τή χρῆσι τους θέτοντας ὅλα αὐτά στήν

ύπηρεσία του κοινωνικού συνόλου. Πρέπει ακόμη ο νέος μέσα από την παιδεία να καλλιεργηθεί ολοκληρωμένα και ισορροπημένα. Οί φιλομαθείς νέοι, κατά τον Μ. Βασίλειο, πρέπει να μιμούνται τις μέλισσες, οί όποίες πετώντας πάνω από τά διάφορα λουλούδια απομυζούν τή χρησίμη και άπαραίτητη γύρη για τό μέλι τους. Νά πάρουν όλα εκείνα τά έφόδια, πού θά τούς βοηθήσουν νά προκόψουν στή ζωή τους.

Ό,τι βιώνει ο νέος μέσα στον χώρο του σχολείου, από τά μαθήματα μέχρι τίς άθλοπαιδείες, από τό παιχνίδι και τά διαλείμματα και τήν όλη επικοινωνία του μέ τούς συμμαθητές και δασκάλους του, πρέπει νά γίνουν τό θεμέλιο πάνω στο όποιο θά κτίσει και τή μελλοντική του πορεία και εξέλιξη. Αυτό πού προσφέρεται από τό σπίτι και τήν οικογένεια, πρέπει νά συμπληρώνεται, νά αναβαθμίζεται και νά εξωραίζεται στο σχολείο, όπου όλα αυτά θά γίνουν τά έχέγγυα για μία δημιουργική πορεία στή ζωή του, προς όφελος όχι μόνο του ίδιου, αλλά και του κοινωνικού συνόλου.

Από τήν ιερή έδρα τής σχολικής τάξης πρέπει νά διοχετεύεται, όχι μόνο ή ξερή γνώση, αλλά και ή αγάπη προς τή πατρίδα, ή πίστη προς τόν Θεό, ή σωστή επικοινωνία μέ τούς συνανθρώπους, ή συμπάθεια και συμπράταση προς τούς πάσχοντες και αδυνάτους κ.ά.

Μία ολοκληρωμένη και πραγματική μόρφωση στον νέο θά τον απαλλάξει από τή μισαλλοδοξία, τήν ύποτίμηση των άλλων, τόν έγωισμό και έγωκεντρισμό, τήν ύπερβολή και τόν κάθε είδους φανατισμό, όπως βιώσαμε τίς τελευταίες ήμέρες μέ τόν άδικο χαμό του νεαρού Άλκη στην Ελλάδα. Θά έμπεδωθούν έτσι μέσα του άρετές, πού θά δυναμώνουν

και θά όμορφαίνουν τήν ψυχή του κατά τό αρχαίο λόγο: «Τί ώραίος είναι ο άνθρωπος, όταν είναι πραγματικά άνθρωπος, στολισμένος μέ τίς άρετές και τό αρχαίο κάλλος, τήν όμορφιά μέ τήν όποία τόν έπλασε ο Πλάστης και Δημιουργός του».

Έτσι θά έπιτευχθεί αυτό πού έλεγε και ο Πλάτωνας, ότι δηλαδή «ή άληθινή παιδεία φαίνεται νά είναι ή ανατροφή πού κατευθύνει τόν άνθρωπο από τά παιδικά του χρόνια προς τήν άρετή, ή άγωγή ή όποία του έμβάλλει τήν έπιθυμία και τόν έρωτα νά γίνει τέλειος πολίτης, πού νά γνωρίζει νά άρχει και νά άρχεται. Κάθε άλλη άγωγή», συνεχίζει ο μεγάλος αυτός αρχαίος φιλόσοφος και παιδαγωγός, «πού άποβλέπει στήν άπόκτηση χρημάτων, είτε κάποιας δύναμης, είτε και

άλλων γνώσεων χωρίς φρόνηση και δικαιοσύνη, είναι βάνανυση και άνελεύθερη και έντελώς άνάξια τής παιδείας».

Η σωστή και ύγιής παιδεία είναι ή μόνη έλπίδα και διεξοδός μας από όλη αυτή τήν άνθρωπίνως παγκόσμια τραγική

κατάσταση πού βιώνουμε, πού μόνο άγχος, άνασφάλεια και ένα μεγάλο κενό προσφέρει, χωρίς νόημα ζωής. Είναι ή μόνη σανίδα σωτηρίας στην παγκόσμια κοινωνία, όπου άρχές και άξίες και βεβαίως ή ιερότητα και ο σεβασμός προς τό ανθρώπινο πρόσωπο έχουν καταπατηθεί και έξοβελισθεί, γιατί ο άνθρωπος ξεχασε τήν ιερή καταγωγή και προέλευσή του και τόν πραγματικό και αιώνιο σκοπό του, τόν άγιασμό του, νά μοιάσει δηλαδή στον ούράνιο Πατέρα του, νά μορφωθεί ο Χριστός στην καρδιά του.

(άπόσπασμα όμιλίας πού έκφωνήθηκε στή βράβευση των άρίστων μαθητών και άθλητών Αγίου Τύχωνος).

Πίστη και λόγος

τοῦ κ. Σταύρου Ὀλύμπιου,

Διευθυντοῦ Γραφείου Ποιμαντικῆς Διακονίας Ἱερῶς Μητροπόλεως Λεμεσοῦ

Ἡ πίστη καὶ ὁ λόγος – λογική, ποὺ σημαίνει γνώση καὶ ἐπιστήμη, εἶναι δύο μεγάλα καὶ σημαντικὰ πνευματικὰ μεγέθη τὰ ὁποῖα συνθέτουν τὴν οὐσία τοῦ πολιτισμοῦ, εἶναι δύο βασικὲς καὶ οὐσιαστικὲς ἐκφάνσεις, ἢ μία τῆς καρδιάς καὶ ἢ ἄλλη τοῦ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ κινοῦνται σὲ διαφορετικὰ ἐπίπεδα, παράλληλα ἢ τεμνόμενα ἀλλ' ὄχι ταυτιζόμενα. Γιὰ τὸ σπουδαῖο αὐτὸ θέμα θὰ ποῦμε μερικὲς σκέψεις, γιὰ νὰ φανεῖ, ὡς πιστεύω, ὅτι ἡ πίστη καὶ ἡ λογικὴ εἶναι ἔννοιες ἀλληλοσυμπληρούμενες καὶ ἀπαραίτητες γιὰ κάθε ἄνθρωπο.

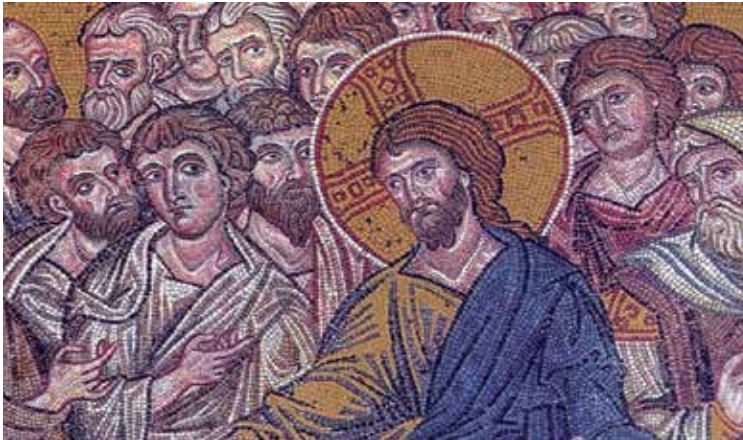
«Ἀρχὴ σοφίας ἢ τῶν ὀνομάτων ἐπίσκεψις». Τί εἶναι πίστη; Λέγοντας πίστη ἔννοοῦμε τὴν ἐμπιστοσύνη σὲ

κάποιον καὶ τὴ βεβαιότητα γιὰ κάτι ποὺ στηρίζεται σὲ ἀξιόπιστες μαρτυρίες. Αὐτὴ ἡ ἔννοια τῆς πίστεως, ὡς ἐμπιστοσύνης, διαδραματίζει πρωταρχικὸ ρόλο σὲ ὅλες τὲς δραστηριότητες καὶ τὲς διαπροσωπικὲς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων. Σὲ δεῦτερο ἐπίπεδο, ἡ πίστη παρατηρεῖται σὲ ὅλες τὲς θρησκείες καὶ ἀποτελεῖ τὸν συνδετικὸ κρίκο τοῦ πιστοῦ μὲ τὸν Θεό. Σὲ ἕνα ἄλλο ἐπίπεδο τοποθετεῖται ἡ χριστιανικὴ πίστη, ἢ ὁποῖα ἐννοιολογικὰ καὶ οὐσιαστικὰ ὑπερβαίνει τὰ δύο ἄλλα ἐπίπεδα, κι αὐτὸ γιὰτὸ προϋποθέτει δύο πρόσωπα, ἐκεῖνο τοῦ πιστοῦ χριστιανοῦ ὁ ὁποῖος νοεῖται ὡς «εἰκόνα» τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκεῖνο τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος.

Ἡ χριστιανικὴ πίστη δὲν εἶναι θεωρητικὴ

γνώση ἢ πεποίθηση γιὰ κάποια ἀφηρημένη θρησκευτικὴ ἀλήθεια, εἶναι ἀπόλυτη καὶ χωρὶς δισταγμοὺς βεβαιότητα γιὰ τὲς ἀλήθειες ποὺ διδάσκει ἡ Ἐκκλησία. Κατὰ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο, «πίστις ἐστὶν ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων». Περιεχόμενο τῆς χριστιανικῆς πίστεως εἶναι τὰ δόγματα, δηλαδὴ οἱ ὑπὲρ λόγον ἀλήθειες ποὺ πηγάζουν ἀπὸ τὴν Ἁγία Γραφὴ καὶ τὴν Ἱερὰ Παράδοση.

Εἶναι ἀλήθεια πὼς τὸ ζήτημα τῆς πίστεως ἔχει μιὰ οὐσιαστικὴ δυσκολία, ἀφοῦ οἱ Ἕλληνες «σοφίαν αἰτοῦσι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι σημεῖον αἰτοῦσι», ὅπως ἀκριβῶς καὶ οἱ σύγχρονοι ἄνθρωποι. Αὐτὴ τὴν περιέργεια ὁμως ἀρνήθηκε νὰ τὴν θεραπεύσει ὁ ἴδιος ὁ

Χριστὸς λέγοντας «μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες», τοποθετώντας ἔτσι τὴν πίστη ὡς ἐμπιστοσύνη στὸν Θεὸ-Λόγο πάνω ἀπὸ τὴ γνώση καὶ τοὺς περιορισμοὺς τῆς διάνοιας. Τὸ ἴδιο ἔκαμαν καὶ οἱ Ἅγιοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ ἡ Θεολογία τοὺς πηγάζει ἀπὸ μιὰ ἱστορικὴ ἀνάπτυξη τῶν πατρῶων δογμάτων καὶ προσωπικὴ ἀφετηρία, ἐμπειρία καὶ βίωση καὶ ἡ ὁποῖα οὐδέποτε καταλήγει σὲ ἕνα ἀφηρημένο ἐννοιολογικὸ σύστημα. Εἶναι εὐνόητο ὅτι ἡ χριστιανικὴ πίστη προϋποθέτει τὴν ἀνθρώπινη ἐλευθερία, στὴν ὁποῖα καὶ ἀπευθύνεται ὁ Χριστός: «ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθήτω μοι».

Λογική είναι η ικανότητα του νοῦντος και σκεπτομένου ανθρώπου να έρευνᾶ ένδελεχῶς φαινόμενα, γεγονότα, άντικείμενα που σχετίζονται με τον φυσικό κόσμο και με τον άνθρωπο ως ψυχοβιολογική όντοτητα. Ἡ γνώση ως αποτέλεσμα τῆς λογικῆς είναι ιδιαίτερο προνόμιο του ανθρώπου, όπως επιγραμματικά διαπιστώνει ο Ἄριστοτέλης: «πάντες άνθρωποι του είδέναι όρέγονται φύσει». Οί δε καθιερωμένες μέθοδοι τῆς λογικῆς έρευνας είναι ως γνωστόν η παρατήρηση, τὸ πείραμα και ὁ μαθηματικός λογισμός. Παρενθετικά να σημειώσουμε ὅτι δέν υπάρχει θέμα άντίθεσης η σύγκρουσης μεταξύ πίστης και έπιστήμης. Πίστη και έπιστήμη είναι

δύο μεγάλα πνευματικά μεγέθη, ἀλληλοσυμπληρούμενα και ὄχι ἀλληλοαποκλειόμενα, είναι δύο ἐκδηλώσεις του ανθρώπινου πνεύματος που κινούνται σε διαφορετικά επίπεδα. Ἡ έπιστήμη έρευνᾶ τὰ

μυστήρια τῆς δημιουργίας, ασχολείται με τὸ έπιστητό, ένῳ η πίστη ασχολείται με τὸ μυστήριο του Δημιουργοῦ, τὸ υπεραίσθητό. Ὅταν η καθεμία περιορίζεται στον χῶρο τῆς ἀρμοδιότητάς της, δέν υπάρχει θέμα σύγκρουσης η άντίθεσης. Ἄν παλαιότερα παρουσιάστηκαν κάποιες περιπτώσεις αντιπαράθεσης, αὐτὸ ὀφείλεται σε ιδεολογικές προκαταλήψεις ὀρισμένων έπιστημόνων, οί ὁποιοί υπερέβησαν τὰ ὅρια τῆς έπιστήμης και ἀσχολήθηκαν με υπερφυσικά ζητήματα. Πιθανόν επίσης κάποιοι χριστιανοί να αντιμετώπισαν με δυσπιστία και καχυποψία τὶς έπιστημονικές θεωρίες και ἀνακαλύψεις, νομίζοντας ὅτι κινδυνεύει η πίστη τους. Ἐν έν

λόγω, η έπιστήμη έρευνᾶ τὸν αίσθητό, τὸν φυσικό κόσμο, ένῳ η θρησκεία και η πίστη περιγράφει τὸν υπεραίσθητό, τὸν υπερφυσικό κόσμο. Ἡ έπιστήμη έρευνᾶ πῶς έγινε ὁ κόσμος και τὸυς φυσικούς νόμους, ένῳ η θρησκεία και η πίστη ασχολούνται με τὸ ποιός και γιατί δημιούργησε τὸν κόσμο. Ἡ σωστή σχέση πίστης και γνώσης εκφράζεται με τὴ θέση «γινώσκουσα πίστη και πιστεύουσα γνώση».

Γιὰ να επανέλθουμε στο θέμα τῆς σχέσης λογικῆς και πίστης, αξίζει να πούμε ὅτι η λογική δέν κατανοεί ἀλλὰ οὔτε και διαψεύδει τὴν πίστη. Πολλές φορές είναι η φάτνη και συγχρόνως η δοκιμασία τῆς πίστης. Προσπά-

θειά τῆς είναι η καταξίωση του χρονικοῦ και πεπερασμένου μπροστά στο αἰώνιο και ἀπέραντο. Ἡ πίστη, ἀπὸ τὴν ἄλλη, βοηθᾶ τὴ λογική να υπερβεί τὸν ἔμφυτο ἔγωισμό της και σε καμία περίπτωση να ἀκυρώσει,

ἀλλὰ, άντίθετα, να ὀλοκληρώσει τὴ λογική. Ἡ λογική προετοιμάζει τὴν ἐμφάνιση τῆς πίστεως και τὴν βοηθᾶ κατόπιν για να μὴν περιπέσει στη δεισιδαιμονία, τὴ θρησκοληψία και τὴν τυπολατρία. Δέν εἴμαστε μακριὰ ἀπὸ τὴν πραγματικότητα, ἂν πούμε ὅτι η λογική και η πίστη δέν είναι αντίπαλοι, ἀλλὰ συναγωνιστὲς στὴν προσπάθεια να υπερπηδηθεῖ τὸ τέρμα. Ἡ πίστη σὰν ὀλοκλήρωση τῆς λογικῆς, σὰν λογική του ὑπὲρ λόγου Θεοῦ δέν είναι λογική ἀπόδειξη ἀλλὰ ὑπακοή. Δέν είναι έρευνητική στάση ἀλλὰ συναρπαγή. Δέν είναι κατάληξη συλλογισμοῦ ἀλλὰ εὐθύνη. Ἡ πίστη δέν είναι βαθμίδα τῆς πλατωνικῆς γνωσιολογίας οὔτε κάποιο εἶδος

γνώσεως, είναι δρόμος αγώνα, τρόπος ζωής και αγαπητικής με τὸν Θεὸ ἐμπειρίας και, δευτερευόντως, ὡς ἔκφραση περιεχομένου τῆς πίστες, δόγμα, διανοητική ἐπεξεργασία και ἀνάλυση. Ὁ Θεός, στὴν ὀρθόδοξη πίστη, δὲν εἶναι «μηδενικὸ ἄπειρο», ἀλλὰ φίλος στὸ πλευρὸ τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἀγωνίζεται νὰ διακρίνει τὰ χνάρια τῆς ὁδοῦ ποὺ ὀδηγεῖ στὴν αἰώνια ζωὴ, και τὰ ὁποῖα πολλὲς φορὲς καλύπτονται ἀπὸ τὰ χιόνια τῆς προσωπικῆς του ζωῆς, «οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς ἵνα μὴ τὰ ἔργα αὐτοῦ ἀποκαλυφθῶσιν ὑπὸ τοῦ φωτός» ἢ τὴν ἀγλὴ τῆς λογικοκρατίας και τῆς ἀμφιβολίας.

Αὐτὴ ἡ γνώση τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι φιλοσοφικὴ περιγραφή τῆς οὐσίας Του, ἀλλὰ κοπιώδης ἐπίγνωση τῆς ἀγάπης Του. «Ὁ μὴ ἀγαπῶν οὐκ ἔγνω τὸν Θεὸν ὅτι ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν». Ἡ γνώση τοῦ ἀνθρώπου περὶ τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἔμπνευση-ὁρμὴ ποὺ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ἐμβάλλει στὸν ἄνθρωπο, νὰ ἀγωνίζεται νὰ καταξιωθεί μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸ ποὺ οἱ Πατέρες ἐρμήνευσαν, τὸ γραφικὸ ἐκείνο ὅτι ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸν ἄνθρωπο «κατ' εἰκόνα και καθ' ὁμοίωσιν Αὐτοῦ», ὁρμὴ, δηλαδὴ ἀγώνας πρὸς τὸ καθ' ὁμοίωσιν. Ὅταν ἡ πίστη εἶναι ἀγώνας ἀνακάλυψης και ὄχι κληρονομία, ὅταν εἶναι καταστάλαγμα μέσα ἀπὸ τὴ φωτιὰ τῆς ἀμφιβολίας, τότε εἶναι τὸ ἀποφασιστικότερο τόλμημα. Στὴν πίστη ὁ ἄνθρωπος ἀρνεῖται τὸν ἄνθρωπο, ἡ λογικὴ σιωπᾶ, ὁ ἐγωισμὸς ὑποτάσσεται, ἡ σκέψη τελειώνει. Μέσα στὴν ἀπάρνηση και τὴ σιωπῆ, στὴν ταπείνωση και τὴν ἐξουθένωση, ὁ ἄνθρωπος συνειδητοποιεῖ ὅσο ποτὲ ἄλλοτε τὴ φευγαλέα πραγματικότητα τῆς ὑπαρξῆς και τὴν ἀξία της. Ἡ αὐτοσυνειδησία στὴν ὁποῖα ὀδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο ἡ πίστη, εἶναι ἡ προϋπόθεση τῆς πραγματικῆς ἐλευθερίας ἀπὸ τὸν ἑαυτό του. Ἡ πίστη εἶναι τὸ σύνορο τῆς πρόσκαιρης ὑπαρξῆς και τῆς αἰώνιας. Ἡ πίστη χτυπᾶ τὴν πόρτα τῆς αἰωνιότητος και ἀνοίγεται και ὁ ἄνθρωπος, ὄντας μέσα στὸ παροδικό, οὐσιαστικὰ τὸ ὑπερβαίνει. Ὁ χρόνος διὰ τῆς πίστεως μετέχει στὴν αἰωνιότητα. Ἡ πίστη εἶναι ἓνα φοβερὸ παράδοξο γιατί, πέρα ἀπὸ τὴ λογικὴ, ὑπόσχεται τὴν ἀλή-

θεια, γιατί ἡ πίστη εἶναι τὸ ἀδιανόητο, τὸ ἀναπόδεικτο, τὸ ἀναντίρροπο. Ἀρχίζει ἐκεῖ ποὺ σταματᾶ ὁ λογικὸς συνειρισμὸς, μιᾶ ὅταν σιωπᾶ ἡ σκέψη, παραδίνεται μόνο σ' αὐτὸν ποὺ τῆς ἔχει ἤδη παραδοθεῖ. Ἡ πίστη εἶναι τὸ μυστήριο τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξῆς. Ἡ πίστη εἶναι ἡ διαφορὰ ἀνάμεσα στὴν ὑποκειμενικὴ πεποίθηση και στὴν ἀντικειμενικὴ βεβαιότητα. Ἄν ὁ Θεὸς εἶναι ἀντικειμενικὴ γνώση, τότε δὲν πιστεύω. Ἐπειδὴ ὁμως αὐτὸ δὲν γίνεται, ὑποχρεοῦμαι νὰ πιστεύω, και τοῦτο γιατί ὁ Θεὸς ποὺ ἀποδεικνύεται μετὰ τὴ λογικὴ δὲν εἶναι πραγματικὸς Θεὸς παρὰ ἓνα κατασκευάσμα τοῦ νοῦ, ἓνα εἶδωλο γιὰ τὸ ὁποῖο γνώριζαν πολλὸ καλὰ οἱ Πατέρες και γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ ὁποῖου φρόντισε, δυστυχῶς, πάρα πολλὴ ἡ σχολαστικὴ θεολογία. Τῆς λογικῆς κάνουν βέβαια χρῆση και οἱ Πατέρες, εἴτε τῆς Ἀριστοτελικῆς εἴτε τῆς Πλατωνικῆς εἴτε τῆς κοινῆς λογικῆς, δείχνουν ὁμως ταυτόχρονα τὰ ὅρια τοῦ νοῦ στὴν προσέγγιση τῶν θείων πραγματικοτήτων. Ὅμιλοῦν και γράφουν «ἀλιευτικῶς» και «φωτιστικῶς» ζώντας «ἐν προσευχῇ και μετάνοιᾳ», χωρὶς νὰ μεταβάλλουν τὴν πίστη σὲ ἓνα «τόσο φθινὸ πρᾶγμα», κατὰ τὴν ἔκφραση τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου. Ἡ μαθηματικὴ ἀπόδειξη εἶναι ἀτεγκτὴ ἐπιβολὴ τῆς πραγματικότητος ποὺ κυριαρχεῖ στὸν κόσμος, ἀλλὰ τὸ οὐσιαστικότερο στοιχεῖο τοῦ πνεύματος εἶναι ἡ ἐλεύθερη ἄνοδος στὸν οὐρανὸ τοῦ Θεοῦ, ἐφόσον ἄγρυπνα ἀγωνίζεται. Ἡ γνώση εἶναι μιὰ μορφή ἡρεμίας και ἱκανοποίησης ποὺ ἐπιδιώκει τὴν αὐτάρκεια, ἐνῶ ἡ πίστη εἶναι κίνηση γιὰ ξεπέρασμα τῶν ὁρατῶν, γιὰ νὰ φθάσει στὴ μετοχὴ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ.

Στὴν Ἁγία Γραφή ὑπάρχουν δύο συναφεῖς φράσεις. Αὐτὴ ποὺ εἶπαν οἱ Ἀπόστολοι, ὅταν ὁμαδικὰ τοῦ ζήτησαν κάτι: «Κύριε, πρόσθεσ ἡμῖν πίστιν» και ἡ ἄλλη ποὺ εἶπε ὁ ταλαίπωρος πατέρας τοῦ δαιμονιζόμενου παιδιοῦ, ὅταν τὸν ρώτησε ὁ Χριστὸς ἂν πιστεύει ὅτι μπορεῖ νὰ τὸ θεραπεύσει: «Πιστεύω Κύριε, βοήθει μοι τῆ ἀπιστία».

Ἄς διαλέξει ὁ καθένας μας, αὐτὸ ποὺ τοῦ χρειάζεται.

Παναγία Μήτηρ Θεοῦ καὶ μητέρα ὅλου τοῦ κόσμου

τοῦ Πρωτ. Μιχαήλ Βοσκοῦ

Ἡ πρώτη μεγάλη ἑορτὴ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους, τὸ ὁποῖο ἀρχίζει ὡς γνωστὸν τὴν 1η Σεπτεμβρίου, εἶναι ἡ ἑορτὴ τοῦ Γενεθλίου τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου στὶς 8 Σεπτεμβρίου. Καὶ ἡ τελευταία μεγάλη ἑορτὴ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους εἶναι ἡ ἑορτὴ τῆς Κοιμήσεως καὶ τῆς πανσέπτου Μεταστάσεως τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου στὶς 15 Αὐγούστου. Τὸ ἐκκλησιαστικὸ ἔτος, δηλαδή, ἀρχίζει καὶ τελειώνει μὲ τὸ πρόσωπο τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου. Μάλιστα δὲ ὁ μῆνας Αὐγούστου εἶναι ὁ μῆνας τῆς Παναγίας, ὄχι μόνο γιατί κατ' αὐτὸν ἑορτάζεται ἡ μεγαλύτερη Θεομητορικὴ ἑορτὴ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μας ἔτους, ἀλλὰ γιατί ὁλόκληρος ὁ μῆνας συνδέεται μὲ τὸν ἕνα ἢ μὲ τὸν ἄλλο τρόπο μὲ τὴν Παναγία μας. Οἱ δεκατέσσερες μέρες ποὺ προηγούνται τῆς ἑορτῆς τῆς Κοιμήσεως εἶναι ἀφιερωμένες στὴ Μητέρα τοῦ Κυρίου, ἀφ' ἑνὸς μὲν λόγω τῆς νηστείας τοῦ Δεκαπενταυγούστου, ἀφ' ἑτέρου δὲ λόγω τῆς ψαλμωδίας σὲ ὅλους τοὺς ἱεροὺς ναοὺς τοῦ Μικροῦ καὶ τοῦ Μεγάλου Παρακλητικοῦ Κανόνος, ποὺ ἀποτελοῦν ἰδιαίτερα ἀγαπητὲς σὲ κάθε ὀρθόδοξο πιστὸ Ἀκολουθίες. Οἱ ὑπόλοιπες μέρες τοῦ Αὐγούστου εἶναι ἐπίσης ἀφιερωμένες στὴν Παναγία μας λόγω τῶν μεθεόρτων τῆς Κοιμήσεώς της. Ἡ Ἀπόδοση τῆς ἑορτῆς τῆς Κοιμήσεως γίνεται στὶς ἑνορίες στὶς 23 τοῦ μηνός, σὲ πολλὰ μοναστήρια, ὅμως, καὶ ἰδιαίτερα στὸ Ἅγιον Ὄρος μετατίθεται πρὸς τὸ τέλος τοῦ μηνός καὶ συγκεκριμένα στὶς 28. Ἀκόμη καὶ ἡ τελευταία μέρα τοῦ Αὐγούστου, ἡ 31η, εἶναι ἀφιερωμένη στὴν Κατάθεση τῆς Τιμίας Ζώνης τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου.

Ὅλα αὐτὰ δὲν εἶναι καθόλου τυχαῖα. Εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἰδιαίτερης σημασίας ποὺ ἔχει τὸ πρόσωπο τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου στὴν οἰκονομία τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ τῆς μεγάλης εὐλαβείας ποὺ κάθε ὀρθόδοξος

πιστὸς τρέφει πρὸς τὸ πρόσωπο τῆς Παναγίας. Ἡ Παρθένος Μαρία ξεχώρισε ἀπὸ ὅλες τὶς γυναῖκες τῆς παγκόσμιας ἱστορίας, γιατί εἶναι ἡ μόνη ποὺ ἀξιώθηκε νὰ κυφορήσει στὰ σπλάχνα της τὸν ἴδιο τὸν Υἱὸ καὶ Λόγο τοῦ Θεοῦ, τὸν ἴδιο τὸν Θεό. Καὶ ἡ μοναδικὴ αὐτὴ τιμὴ δὲν τῆς ἀποδόθηκε τυχαίως, ἀλλὰ λόγω τῆς ξεχωριστῆς ἀγιότητος καὶ τῆς μοναδικῆς καθαρότητός της.

Ὅταν μιλοῦμε γιὰ τὴν οἰκονομία τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου, ἀναφερόμαστε στὸ προαιώνιο σχέδιο τῆς ἀγάπης Του, διὰ τοῦ ὁποῖου θὰ γινόταν πράξη ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου. Καὶ τὸ σχέδιο αὐτὸ δὲν ἦταν ἄλλο ἀπὸ τὴ Σάρκωση, τὴν Ἐνανθρώπηση τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Ὁ Πανάγαθος Θεός, σεβόμενος τὸ δῶρο τῆς ἐλευθερίας, μὲ τὸ ὁποῖο προίκισε τὸν κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσίν Του κτισθέντα ἄνθρωπο, δὲν θέλησε νὰ τὸν σώσει καταναγκαστικά. Θὰ μπορούσε, ἂν ἤθελε, νὰ τὸν σώσει μὲ μιὰ μονάχα προσταγὴ Του. Προτίμησε, ὅμως, νὰ τὸν σώσει μὲ τὸν μοναδικὸ τρόπο, ποὺ θὰ διασφάλιζε τὴν ἐλευθερία του. Προτίμησε νὰ στείλει στὸν κόσμο τὸν ἴδιο τὸν Υἱό Του, τὸ δεύτερο πρόσωπο τῆς Παναγίας Τριάδος, γιὰ νὰ γίνει ἄνθρωπος ἀληθινός, νὰ ζήσει ἀνάμεσά μας ὡς ἕνας ἐξ ἡμῶν καὶ τελικὰ νὰ πάθει ὑπὲρ ἡμῶν, νὰ πεθάνει ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ καὶ νὰ ἀναστηθεῖ, γιὰ νὰ μᾶς δώσει τὴ δυνατότητα τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὶς τραγικὲς συνέπειες τῆς πτώσεως τῶν Πρωτοπλάστων καὶ τὴ δυνατότητα τῆς σωτηρίας. Γιὰ νὰ ἐφαρμόσει αὐτὸ τὸ προαιώνιο σχέδιο τῆς ἀγάπης Του, ὁ Πανάγαθος Θεὸς ἀνέμενε τὴν κατάλληλη στιγμή, τὸ «πλήρωμα τοῦ χρόνου» (Γαλ. δ' 4). Ποιὰ, ὅμως, ἦταν αὐτὴ ἡ κατάλληλη στιγμή; Ποιὸ ἦταν τὸ «πλήρωμα τοῦ χρόνου»; Ἦταν ἡ χρονικὴ στιγμή, κατὰ τὴν ὁποία θὰ ὑπῆρχε πάνω στὴ γῆ τὸ κατάλληλο πρόσωπο, ποὺ θὰ μπορούσε νὰ κυφορήσει τὸν Υἱὸ καὶ Λόγο

τοῦ Θεοῦ. Καὶ αὐτὸ τὸ κατάλληλο πρόσωπο ἦταν ἡ Παρθένος Μαρία. Ὅλοι οἱ αἰῶνες, λοιπόν, ἀνέμεναν τὴ γέννηση τῆς Παρθένου Μαρίας, γιὰ νὰ φέρει αὐτὴ μὲ τὴ σειρά της στὸν κόσμον τὸν σεσαρκωμένο Υἱὸ καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ.

Ἡ Παναγία μας ὑπῆρξε τὸ καταλληλότερο πρόσωπο, ἢ καλύτερα τὸ μοναδικὸ κατάλληλο πρόσωπο, γιὰτὶ ἦταν καὶ παραμένει τὸ ἀγιώτερο καὶ καθαρότερο πρόσωπο τῆς παγκόσμιας ἱστορίας, ἢ Παν-αγία μὲ ὅλη τὴν κυριολεξία τῆς λέξεως, ἢ μεγαλύτερη ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀγίους, ἢ «τιμιωτέρα τῶν Χερουβείμ καὶ ἐνδοξοτέρα ἀσυγκρίτως τῶν Σεραφεείμ». Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἀναφέρουν ὅτι ἡ Παρθένος Μαρία ὑπῆρξε ἢ μετὰ Θεὸν Θεός, γιὰτὶ ἀξιώθηκε σὲ μεγαλύτερο βαθμὸ ἀπὸ κάθε ἄλλο ἄνθρωπο νὰ ἐνωθεῖ μὲ τὸν Θεό, νὰ μετάσχει στὴν ἄκτιστη Θεία Χάρη, νὰ ζήσει τὴν ἐμπειρία τῆς θεώσεως. Ἀπὸ τὴν ἡμέρα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς ἀξιώθηκε νὰ φέρει μέσα στὰ σπλάχνα της γιὰ ἐννέα ὀλοκλήρους μῆνες τὸν σεσαρκωμένο Υἱὸ καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ρέει στὶς φλέβες της ὅλο αὐτὸ τὸ χρονικὸ διάστημα τὸ Τίμιο Αἷμα Του. Ὅταν ἐμεῖς οἱ ἀνάξιοι κοινωνοῦμε τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ ζοῦμε μιὰ φοβερὴ στιγμή, γιὰτὶ ἀξιωνόμαστε νὰ γίνουμε σύσσωμοι καὶ σύναμοι Χριστοῦ. Ἡ Παναγία μας ἀξιώθηκε αὐτῆς τῆς φοβερῆς ἐμπειρίας γιὰ ἐννέα συνεχεῖς μῆνες. Γιὰ ὅλα αὐτὰ τὰ δεδομένα ὁ Ἅγιος Ἀνδρέας Κρήτης τολμᾷ νὰ λέει στὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο: «Χαίροις μετὰ Θεὸν ἢ θεός, τὰ δευτερεῖα τῆς Τριάδος ἢ ἔχουσα». Ἡ Παναγία μας ἔχει τὰ δευτερεῖα τῆς Ἁγίας Τριάδος. Πρῶτη ἢ ἄκτιστος Παναγία Τριάς καὶ δεύτερη ἢ Παναγία μας! Πρῶτη, ὅμως, ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀπὸ ὅλη τὴ δημιουργία.

Ἡ Παρθένος Μαρία δὲν ἀξιώθηκε νὰ γίνῃ μόνο Μητέρα τοῦ Θεοῦ, νὰ γίνῃ ὄντως Θεοτόκος, ἀλλὰ κατέστη καὶ μητέρα ὅλου τοῦ κόσμου. Δὲν εἶναι μόνο ἡ ἐπουράνιος κλῆμαξ, διὰ τῆς ὁποίας κατέβηκε ὁ Θεὸς στὸν κόσμον («δι' ἧς κατέβη ὁ Θεός»), ἀλλὰ καὶ ἡ γέφυρα ποὺ ὁδηγεῖ τοὺς ἀνθρώπους στὸν οὐρανὸ («ἢ μετάγουσα τοὺς ἐκ γῆς πρὸς οὐρανόν»).

Ὅπως γιὰ κάθε ἄνθρωπο τὸ πιὸ οἰκεῖο συγγενικὸ πρόσωπο στὴν ἐπὶ τῆς γῆς ζωὴ του εἶναι ἡ βιολογικὴ του μητέρα, ἔτσι καὶ γιὰ κάθε ὀρθόδοξο πιστὸ τὸ πιὸ οἰκεῖο πρόσωπο στὴν πνευματικὴ του ζωὴ εἶναι ἡ πνευματικὴ του μητέρα, ἢ Παναγία μας.

Ἡ Ὑπεραγία Θεοτόκος, ἢ Μητέρα τοῦ Θεοῦ ἔχει παρηρησία στὸν ἐπουράνιο θρόνον τοῦ Υἱοῦ της περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη ἀνθρώπινη ἢ ἀγγελικὴ ὑπαρξίση. Γι' αὐτὸ κάθε πονεμένη ψυχὴ σὲ κάθε δυσκολία τῆς ζωῆς σ' αὐτὴν κατὰ πρῶτο λόγο ἀπευθύνεται καὶ ζητᾷ τὴ μεσιτεία καὶ τὴν πρεσβείαν της. Ἡ Παναγία μας εἶναι ἡ ἀκαταίσχυτος προστασία τῶν Χριστιανῶν, εἶναι ἡ Παραμυθία, αὐτὴ δηλαδὴ ποὺ παρηγορεῖ καὶ στηριζεῖ κάθε ἄνθρωπο, εἶναι ἡ Γοργοεπήκοος, αὐτὴ δηλαδὴ ποὺ ἀμέσως ἐπακούει τὴν προσευχὴς μας, εἶναι ἡ Ἐλεοῦσα, ἢ Παντάνασσα, ἢ Πλατυτέρα τῶν οὐρανῶν, ἢ Γιάτρισσα, ἢ Ἰαματικὴ κ.ο.κ. Ἐκατοντάδες εἶναι τὰ ὀνόματα ποὺ ἀπέδωσαν οἱ Ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ καὶ δὴ οἱ Ἕλληνες στὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο, κάτι ποὺ δὲν συνέβηκε μὲ κανέναν ἄλλο ἅγιο. Σ' ἐμᾶς τοὺς Ἕλληνες δὲ παρατηρεῖται καὶ τὸ ἐξῆς συγκλονιστικὸ φαινόμενο: κάθε ἄνθρωπος, εἴτε πιστεύει στὸν Θεὸ εἴτε δὲν πιστεύει, στὶς δύσκολες στιγμὲς του, ἀλλὰ καὶ στὶς στιγμὲς τοῦ φόβου καὶ τοῦ αἰφνιδιασμοῦ, θὰ φωνάξῃ αὐθόρμητα «Παναγία μου», θὰ ἐπικαλεστεῖ τὴν Παναγία.

Θὰ κλείσουμε αὐτὴν τὴ σύντομη καὶ ταπεινὴ ἀναφορὰ στὸ πρόσωπο τῆς Παναγίας μας, τῆς Μητέρας τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς μητέρας ὅλου τοῦ κόσμου, μὲ μιὰ εὐχή: Ὅπως ἡ Παναγία μας γιὰ ἐννέα συνεχεῖς μῆνες ἦταν ἐνωμένη σωματικῶς καὶ κοινωνοῦσε τὸν Χριστό, ἔτσι ν' ἀξιωθοῦμε κι ἐμεῖς στὴν αἰώνια Βασιλεία τῶν οὐρανῶν τῆς διαρκοῦς ἐνώσεως μαζί Του καὶ τῆς ἀδιαλείπτου Θείας Κοινωνίας. Ὅπως ἡ Παναγία μας κνοφόρησε στὰ σπλάχνα της τὸν Θεάνθρωπο Ἰησοῦ Χριστό, ἔτσι ν' ἀξιωθοῦμε κι ἐμεῖς νὰ Τὸν κνοφορήσουμε στὴν καρδιά μας, ἀφοῦ πρῶτα τὴν καθαρίσουμε ἀπὸ ὅ,τι ἐμποδίζει τὴ μετ' Αὐτοῦ κοινωνία.

Ὁ Σταυρός στήν Ὁρθόδοξη πίστη καί ζωή

τοῦ κ. Σάββα Ἀλεξάνδρου,

Διευθυντοῦ Γραφείου Ὁρθοδόξου Ὁμολογίας Ἱερᾶς Μητροπόλεως Λεμεσοῦ

Ο Σταυρός στήν Ὁρθόδοξη πίστη μας, τυγχάνει τοῦ ἀπόλυτου σεβασμοῦ καί τῆς ἀγάπης μας, διότι ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ σταυρώθηκε ἐπάνω Του, χύνοντας τό αἷμα Του γιά τή σωτηρία τοῦ κόσμου. Μᾶς πληροφορεῖ σχετικά ὁ Ἄπ. Παῦλος στήν πρός Ἐφεσίους ἐπιστολή Β΄16: «καί ἀποκαταλλάξῃ τούς ἀμφοτέρους ἐν ἐνί σώματι τῷ Θεῷ διά τοῦ σταυροῦ, ἀποκτείνοντας τήν ἔχθραν ἐν αὐτῷ». Δηλαδή, ὁ Χριστός ἦρθε γιά νά συμφιλιώσῃ μέ τόν Θεό τούς δύο λαούς, Ἰουδαίους καί Ἐθνικούς, ἐνωμένους σέ ἓνα πνευματικό σῶμα διά τοῦ Σταυροῦ, ἀφοῦ θανάτωσε στό πρόσωπό Του καί ἐξαφάνισε τήν

ἐχθρα καί τό μῖσος. Ἐπομένως, κατά τήν Παύλειο Θεολογία, ὁ Σταυρός εἶναι σύμβολο ἐνότητας τῶν ἀνθρώπων. Σέ αὐτήν ἀκριβῶς τή θεολογική τοποθέτηση τοῦ Ἄπ. Παύλου βασισιμένος, ὁ Μ. Ἀθανάσιος διακηρύττει: «Τέτοιο θάνατο ἔπρεπε ὁ Χριστός νά ὑποστῇ, τόν Σταυρικόν, ὥστε πάνω στόν Σταυρό νά ἐκτείνει τά χέρια Του σέ μία μεγάλη ἀγκαλιά. Μέ τό ἓνα χέρι νά ἀγκαλιάσῃ τούς Ἰουδαίους καί μέ τό ἄλλο τούς Ἐθνικούς, γιά νά τούς ἐλκύσῃ κοντά του καί νά τούς ἐνώσῃ μεταξύ τους». Γιά αὐτό ἀκριβῶς τόν λόγο καί ὁ Ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν, ὁ Ἄπ. Παῦλος, διακηρύττει στήν πρός Γαλάτας ἐπιστολή β΄14 «ἐμοί δέ μή γένοιτο καυχᾶσθαι εἰμὶ ἐν

τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ ἐμοί κόσμος ἐσταύρωται καὶ γὰρ τῷ κόσμῳ».

Κατά τόν ἱερό Χρυσόστομο, ὁ Σταυρός συνδέεται μέ τή Χριστολογική γέννηση τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπί τοῦ Σταυροῦ, ὡς γνωστόν, λογιόστηκε ὁ Χριστός καί ἀπό τήν πλευρά Του ἐξῆλθε αἷμα καί ὕδωρ. Καί τό μέν αἷμα ἐδείκνυε τό μυστήριο τῆς Θείας Εὐχαριστίας,

τό δέ ὕδωρ τό μυστήριο τοῦ Βαπτίσματος. Τά δύο μυστήρια ἀποτελοῦν τόν ἄξονα τῆς Ἐκκλησίας. Ἀξίζει νά τονιστεῖ πῶς ὁ Σταυρός τοῦ Κυρίου συνέχει τούς νηπιτικούς Πατέρες. Διαβάξομε στό ἀρχαῖο γεροντικό τῆς Νιτρίας: «Διη-

γόταν, λοιπόν, ὁ ἀββᾶς Ἰωσήφ ὅτι τοῦ εἶπε ὁ ἀββᾶς Ἰσαάκ, “καθόμουν κάποτε κοντά στόν ἀββᾶ Ποιμένα καί τόν εἶδα νά περιπίπτει σέ ἔκσταση. Καί ἐπειδή εἶχα παρησιάζω πρός αὐτόν, τοῦ ἔβαλα μετάνοια καί τοῦ εἶπα· «Ἀββᾶ ποῦ εἶ;” Καί αὐτός ἀφοῦ ἀναγκάστηκε, μοῦ ἀνέφερε ὅτι, “ὁ λογισμός καί ἡ σκέψη μου ἦταν ἐκεῖ πού βρισκόταν ἡ Θεοτόκος στόν Γολγοθά καί στεκόταν καί ἔκλαιγε κάτω ἀπό τόν Σταυρό τοῦ Χριστοῦ, καί ἔτσι ἤθελα καί ἐγώ νά εἶμαι συνεχῶς κάτω ἀπό τόν Σταυρό τοῦ Κυρίου καί νά κλαίω γιά τίς ἁμαρτίες μου».

Σπουδαῖες εἶναι καί οἱ θεολογικές παρατηρήσεις τῶν Θεοφόρων Πατέρων. Ὁ ἅγιος

Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, διακηρύττει πῶς ὁ Χριστός μέ τή σταύρωσή Του, ἔδωσε τόν διάβολο καί μᾶς ἀπάλλαξε ἀπό τήν τυραννίδα του καί γιά αὐτό καί ἔμεϊς γίναμε κληρονόμοι τῆς βασιλείας πού ὑποσχέθηκε ὁ Κύριος. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, σέ ἕναν ἐξαίρετο λόγο του πού ἐπιγράφεται «εἰς τόν Τιμίον καί ζωοποιόν Σταυρόν», δίνει ἐπιπρόσθετα τίς ἐξῆς θεολογικές τοποθετήσεις σέ σχέση καί συνάρτηση μέ τό ἱερότατο αὐτό σύμβολο τοῦ Χριστιανισμοῦ: «οὐδεῖς ποτέ τῷ Θεῷ κατηλλάγη χωρίς τῆς τοῦ Σταυροῦ δυνάμεως καί συνεργείας». Δηλαδή, μόνο μέ τή δύναμη τοῦ Τιμίου καί Ζωοποιοῦ Σταυροῦ μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νά ὑπερβῆ τά πάθη του καί νά ζήσει κατά Θεόν. Καί αὐτό συμβαίνει, γιατί οἱ δαίμονες πού ἐνσπείρουν τούς κακούς λογισμούς καί ὀδηγοῦν τόν ἄνθρωπο στό πάθος, τρέμουν τήν παρουσία τοῦ Τιμίου καί Ζωοποιοῦ Σταυροῦ. Ὡς ἐκ τούτου, καί ὁ Μέγας Ἀντώνιος ἔλεγε γιά τούς δαίμονες ὅτι: «εἶναι πολύ δειλοί καί τρέμουν τήν παρουσία τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, γιά αὐτό νά σφραγίζετε τούς ἑαυτούς σας καί τά σπίτια σας μέ τό σημεῖο τοῦ σταυροῦ». Ἀκριβῶς αὐτή τήν πεποίθηση εἶχαν πάντα οἱ χριστιανοί. Δηλαδή, ὁ Σταυρός τοῦ Κυρίου εἶναι δύναμη καί γιά αὐτό καί ἔκαναν τόν σταυρό τους σέ ὁποιαδήποτε ἐνέργεια καί ἄν προέβαιναν. Ἔτσι, παραδείγματος χάριν ὁ Τερτυλλιανός πού ζεῖ τόν 2ο αἰώνα, γράφει τά ἐξῆς ἀποκαλυπτικά: «ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί εἰς ὅλα τά ταξίδια καί τās μετακινήσεις μας, εἰς πᾶσαν ἀναχώρηση καί ἐπιστροφή μας, ὅταν φορᾶμε τά ἐνδύματά μας, εἰς τό λουτρόν καί εἰς τό τραπέζι ὅπου ἀνάπτομε τόν λύχνον μας, ὅταν φορᾶμε τά ὑποδήματά μας, ὅταν καθημέθα ἢ πλαγιάζομεν, εἰς ὅλας ἐν γένει τās πράξεις τῆς καθημερινῆς μας ζωῆς, κάνουμε τό σημεῖον τοῦ Σταυροῦ». Τό ἔθιμο τοῦτο, ἔχει τήν ἀρχή του εἰς τήν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, ἐτονώθη διά τῆς συνηθείας καί πρέπει νά τηρεῖται μετά πίστεως.

Ἐξάλλου, τό ἱερό αὐτό σύμβολο τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, κατά τόν ἅγιο Γρηγόριο τόν Παλαμᾶ, σημαίνει οὐσιαστικά τήν κατάργηση τῆς ἁμαρτίας. Ὑπογραμμίζει καί πάλι ὁ

ἱερός Πατήρ: «Τοῦτο δέ ὁ τοῦ Χριστοῦ Σταυρός, ἡ τῆς ἁμαρτίας κατάργησις». Ἐπίσης, ὁ ἱερός Πατήρ ἀναφέρεται στή Γένεση καί συγκεκριμένα ἀπό τό κεφάλαιο 12,1, ὅπου ὁ Θεός εἶπε στόν Ἀβραάμ: «Φύγε ἀπό τήν πατρίδα σου καί ἀπό τούς συγγενεῖς σου καί ἀπό τόν πατρικό σου οἶκο καί ἐλθέ εἰς χώραν τήν ὁποία θά σοῦ ὀρίσω καί θά σέ κάνω γενάρχη μεγάλου ἔθνους». Κατά τόν ἅγιο Γρηγόριο τόν Παλαμᾶ, ἡ φυγή τοῦ Ἀβραάμ ἀπό τόν τόπο του, κατ' ἐντολή Θεοῦ, ἀποτελεῖ προτύπωση τοῦ Σταυροῦ. Μέ τόν Ἀβραάμ παραλληλίζει ὁ ἱερός Πατήρ καί τόν μοναχό, ὁ ὁποῖος ἀναχωρεῖ ἀπό τόν κόσμο καί ἀπό τόν τόπο του. Αὐτή λοιπόν ἡ ἀναχώρηση εἶναι σταυρός. Ἐπισημαίνει χαρακτηριστικά, «τόν φυγόντα τόν κόσμον καί τήν πατρίδα αὐτοῦ ἀμεταστρεπτί καί τοῦτο σταυρός ἐστιν». Σταυρός, λοιπόν, εἶναι κατά τόν μεγάλο αὐτό Πατέρα τῆς Ἐκκλησίας μας ὁ ἐμφιλόσοφος βίος, δηλαδή ἡ μοναχική πολιτεία. Ἐπίσης, ἀφορμώμενος ἀπό τήν Παύλειο Θεολογία, ὅπου «σταυρός ἐστιν τό σταυρῶσαι τήν σάρκαν σύν τοῖς παθήμασιν καί ταῖς ἐπιθυμίαις», θεωρεῖ ὅτι ὁ ἀγῶνας κατά τῶν παθῶν εἶναι σταυρός. Ἐπίσης, ἀνατρέχοντας στήν «Ἐξοδο» καί συγκεκριμένα στό 3, 1-5, ὅπου ἄγγελος ἐμφανίστηκε στό ὄρος Χωρήβ ὑπό τή μορφή πυρός πού ἐξέρχετο ἀπό μία βάτο, ἡ ὁποία ἐφλέγετο καί δέν κατεφλέγετο, καί ὅπου ὁ Θεός ὅταν εἶδε ὅτι ὁ Μωυσῆς πλησίασε γιά νά δεῖ τό φαινόμενο τῆς βάτου, ἐφώναξε σέ αὐτόν ἐκ μέσου τῆς βάτου καί τοῦ εἶπε: «μη πλησιάσεις ἐδῶ. Λῦσε καί βγάλε τά ὑποδήματά σου, διότι ὁ τόπος ὅπου ἴστασαι εἶναι γῆ ἁγία». Αὐτός ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, κατά τόν ἅγιο Γρηγόριο τόν Παλαμᾶ, φανέρωνε τόν ἁγιασμό πού ἐμελλε νά ἐπέλθει στή γῆ διά τοῦ Σταυροῦ. Ὑπογραμμίζει καί πάλι ὁ ἱερός Πατήρ: «Ὁ λόγος οὗτος ἐδήλου τόν ἁγιασμό ὡς ἐμελλε ἔσεσθαι διά τοῦ Σταυροῦ». Ἐπίσης, καί πάλι ἀφορμᾶται ἀπό τήν Παλαιά Διαθήκη καί συγκεκριμένα ἐκεῖ ὅπου ὁ Θεός διατάσσει τόν Ἀβραάμ νά θυσιάσει τόν γιό του τόν Ἰσαάκ. Στό τέλος ἄγγελος Κυρίου ζητᾶ ἀπό τόν Ἀβραάμ νά μὴν ἐπιβάλλει τήν χεῖρα του στό

παιδί και τότε ο Άβραάμ βλέπει έναν κριό, πού είχε τά κέρατά του μερδεμένα σέ ένα φυτό, πού λεγόταν «Σαβέκ». Άφορμώμενος λοιπόν από αυτό τό γεγονός, πού καταγράφεται στό 22, 12-13 κεφάλαιο τής Γενέσεως, στίχοι 1-5, αναφέρει: «Μή ἐπιβάλης τήν χεῖρά σου ἐπί τό παιδάριον μηδέ ποιήσης αὐτῷ μηδέν· νῦν γάρ ἔγνω, ὅτι φοβῆ σύ τόν Θεόν και οὐκ ἐφείσω τοῦ υἱοῦ σου τοῦ ἀγαπητοῦ δι' ἐμέ· και ἀναβλέψας Ἀβραάμ τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ εἶδε, και ἰδοῦ κριός εἷς κατεχόμενος ἐν φυτῷ Σαβέκ τῶν κεράτων· και ἐπορεύθη Ἀβραάμ και ἔλαβε τόν κριόν και ἀνήνεγκεν αὐτόν εἰς ὀλοκάρπωσιν ἀντί Ἰσαάκ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ». Δηλαδή ὁ κριός, πού δόθηκε ἀπό τόν Θεό, ὥστε αὐτός νά θυσιαστῆ στή θέση τοῦ Ἰσαάκ, προτύπωνε τόν ἀμνό τοῦ Θεοῦ, πού θά δινόταν πρὸς σφαγή διὰ τή σωτηρία μας. Τέλος, τό φυτό «Σαβέκ», πού σημαίνει φυτό ἀφέσεως, προτύπωνε τόν Σταυρό τοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου θά ἔδινε στόν κόσμο ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν.

Ἐπίσης, πάλιν ἀφορμώμενος ἀπό τήν Παλαιά Διαθήκη και συγκεκριμένα ἀπό τήν Ἔξοδο 14,15-16, ὅπου ὁ Θεός λέει στόν Μωυσή: «τί φωνάζεις πρὸς ἐμέ προσευχόμενος; Εἶπέ στους Ἰσραηλίτες νά ἐτοιμασθοῦν διὰ νά ἀναχωρήσουν σύ δέ σήκωσε τή ράβδο σου, ἄπλωσε τό χέρι σου εἰς τή θάλασσα και διαχώρισε αὐτήν εἰς τά δύο. Καί ἀφοῦ διαχωρισθεῖ ἡ θάλασσα, ἄς εἰσέλθουν οἱ Ἰσραηλίτες εἰς τήν ξηρά διὰ μέσου αὐτῆς τῆς ὁδοῦ». Ὡς ἐκ τούτου, ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς δίνει τήν ἐξῆς θεολογική διάσταση σέ αὐτό τό θαῦμα: «Ὁ Μωϋσῆς, ξύλω και ὕδατι τόν Ἰσραηλιτικό λαό ἔσωσε, τῷ μὲν ξύλῳ τόν Σταυρόν προφαῖνον τῷ δέ ὕδατι, τό θεῖο βάπτισμα». Δηλαδή, τό ξύλο, ἡ ράβδος τοῦ Μωυσῆ, προτύπωνε τόν Σταυρό τοῦ Χριστοῦ, ἐνῶ τό νερό τῆς θάλασσας προτύπωνε τό νερό τοῦ βαπτίσματος.

Ἐπιπρόσθετα, ὁ ἱερός Πατήρ μᾶς πληροφορεῖ ὅτι τό σχῆμα τοῦ σώματος τοῦ Μωυσῆ κατά τή διάρκεια τῆς μάχης κατά τῶν Ἀμαληκῶν προτύπωνε τόν Σταυρό τοῦ Χριστοῦ, πού ἔμελλε νά κατισχύσει τόν νοητό Ἀμαλήκ, δηλαδή τόν διάβολον (Ἔξοδος, 17, 10-14). «Καί

ἐποίησεν Ἰησοῦς καθάπερ εἶπεν αὐτῷ Μωυσῆς, και ἐξελθὼν παρετάξατο τῷ Ἀμαλήκ· και Μωυσῆς και Ἀαρὼν και Ὡρ ἀνέβησαν ἐπί τήν κορυφήν τοῦ βουνοῦ. και ἐγένετο ὅταν ἐπῆρε Μωυσῆς τās χεῖρας, κατίσχυεν Ἰσραήλ· ὅταν δέ καθῆκε τās χεῖρας, κατίσχυεν Ἀμαλήκ. αἱ δέ χεῖρες Μωυσῆ βαρεῖαι· και λαβόντες λίθον ὑπέθηκαν ὑπ' αὐτόν, και ἐκάθητο ἐπ' αὐτοῦ, και Ἀαρὼν και Ὡρ ἐστήριζον τās χεῖρας αὐτοῦ, ἐντεῦθεν εἷς και ἐντεῦθεν εἷς· και ἐγένοντο αἱ χεῖρες Μωυσῆ ἐστηριγμέναι ἕως δυσμῶν ἡλίου· και ἐτρέψατο Ἰησοῦς τόν Ἀμαλήκ και πάντα τόν λαόν αὐτοῦ ἐν φόνῳ μαχαίρας· εἶπε δέ Κύριος πρὸς Μωυσῆν· κατάγραφον τοῦτο εἰς μνημόσυνον ἐν βιβλίῳ και δός εἰς τά ὄτα Ἰησοῦ, ὅτι ἀλοιφή ἐξαλείψω τό μνημόσυνον Ἀμαλήκ ἐκ τῆς ὑπὸ τόν οὐρανόν».

Ὁ ἱερός Πατήρ θεωρεῖ πῶς ὁ χαλκοῦς ὄφιν προτύπωνε τόν σταυρωμένο Κύριο, βασιμμένος στό κατά Ἰωάννη Εὐαγγέλιο στό 3ο κεφάλαιο στίχ. 3, 14-15: «και καθὼς Μωϋσῆς ὕψωσε τόν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὕψωθηναί δεῖ τόν υἱόν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν μή ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον»

Τέλος, κατά τόν Πατέρα αὐτόν τῆς Ὁρθοδοξίας μας, τόν Σταυρό βιώνει ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος πού ἀποφεύγει νά κάνει ὀτιδήποτε δέν ἀρέσει στόν Θεό. Ἐχοντας, λοιπόν, ὑπόψιν του τά πιό πάνω, ὁ ἱερός Πατήρ ἀποφαίνεται ὅτι οἱ αἰρετικοὶ ἀνοήτως ἀρνοῦνται τή χάριν και τή δύναμη τοῦ Τιμίου Σταυροῦ. Χαρακτηριστικό παράδειγμα οἱ αἰρετικοὶ μάρτυρες τοῦ Ἰεχωβά, πού στή δική τους μετάφραση τοῦ «Νέου Κόσμου», τόσο εἶναι τό μῖσος τους γιά τόν Σταυρό τοῦ Κυρίου, πού τή λέξη σταυρός τήν ἀντικατέστησαν μέ τή λέξη «ξύλο βασανισμοῦ». Ἐξάλλου, ἀξιόλογες ἀπό θεολογική ἄποψη εἶναι και οἱ τοποθετήσεις τοῦ ἁγίου Συμεῶν τοῦ νέου θεολόγου γιά τόν Σταυρό τοῦ Κυρίου. Ὑποστηρίζει συγκεκριμένα ὁ ἱερός Πατήρ: «τάδε εἰσὶν ὁ Σταυρός, ἡ γωνία ἡ νέκρωσις τῶν μελῶν ἡμῶν ἐκ τοῦ κόσμου παντός, αἱ θλίψεις, οἱ πειρασμοί. Ἐάν ταῦτα πάντα ἐν ὑπομονῇ πολλῇ ὑποφέρομεν, τά τοῦ Χριστοῦ παθήματα μι-

μούμεθα και διά τούτων άπάντων δοξάζομεν τόν Θεόν και Πατέρα ήμών ως υιοί Αυτού χάριτι και συγκληρονόμοι Χριστού». Δηλαδή, αυτός είναι ό Σταυρός, τό νά νεκρωθούμε ως προς τίς ήδονές του κόσμου τούτου. Αυτή άκριβώς τή διάσταση του Σταυρού έζησαν και ζουν οι άσκητές. Όχι άπλά άπέφευγαν τίς ήδονές του κόσμου τούτου, αλλά αυτήν άκόμα τήν τροφή τή λάμβαναν μέ τέτοιο τρόπο, ώστε νά μήν αισθάνονται για αυτή σωματική εύχαρίστηση. Διαβάζουμε στό άρχαιο γεροντικό τής Νιτρίας: «Περπατώντας ό άββάς Πίωρ έτρωγε και όταν ρωτήθηκε, γιατί τό έκανε άπάντησε· για νά μήν αισθάνομαι σωματική ήδονή από τή λήψη τής τροφής».

Σταυρός είναι επίσης κατά τόν Άγιο οι θλίψεις και οι πειρασμοί. Για αυτό άκριβώς οι Άγιοι δέν γόγγυζαν, όταν άρρωστούσαν ή όταν δέχονταν πειρασμούς, αλλά υπέμεναν τόν σταυρό τους θεοπρεπώς και άξιοπρεπώς.

Ό άνθρωπος του πόνου και τής θλίψης πού κρατά τόν σταυρό του θεοπρεπώς είναι μιμητής των παθών του Χριστού και γίνεται παιδί κατά χάριν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ό όσιος Βενιαμίν, ό γέροντας του όρους τής Νιτρίας, πού άρρώστησε μέ ύδρωπικία. Ένώ όλοι οι άλλοι γύρω του θλίβονταν, ό ίδιος μέ πραότητα και ύπομονή άντιμετώπισε τήν άρρώστια δοξολογώντας τόν Θεό. Τό δέ θαυμαστό είναι πώς, ένώ ό ίδιος ήταν άρρωστος, μέχρι τό τέλος του βίου του θεράπευε θαυματουργικά άρρώστους. Τέλος, άξιόλογη είναι και ή θεολογική τοποθέτηση του άγίου Ίωάννη τής Κροστάνδης άναφορικά μέ τόν Σταυρό του Κυρίου. Σημειώνει ό Άγιος: «στήν Καινή Διαθήκη, ό Κύριος μέ τή Σταύρωση και τήν Άνάστασή Του, μάς άποκάλυψε ότι ή έκούσια άποδοχή των συμφορών μπορεί νά γίνει έκφραση ύψίστης

άγάπης, άπόδειξη άπεριορίστης έμπιστοσύνης στον Θεό, άσφαλής πορεία προς τήν κάθαρσιν και τόν τελικό θρίαμβο. Η ύψηλότερη μορφή προσωπικού ήρωισμού είναι τό μαρτύριο πού ούσιαστικά είναι όδος ένώσεως μέ τόν Χριστό και συσταύρωσις μέ Αυτόν». Και καταλήγει ως έξης: «κοιτάζοντας τόν Σταυρό του Χριστού, σκέψου τήν έσταυρωμένη έπάνω του άγάπη, σκέψου τή μακαριότητα στην όποία μάς καλεϊ. Σκέψου, από ποιά τυραννία μάς έξαγόρασε. Όπου σταυρός, εκεί και άγάπη. Μέσα στον ναό, βλέπετε παντού σταυρούς, για νά αισθάνεσθε πώς βρίσκεστε στον οίκο του Θεού τής άγάπης, στον οίκο τής έσταυρωμένης άγάπης. Όπως όλο τό φώς βρίσκεται συγκεντρωμένο στον ήλιο, έτσι και στον Σταυρό βρίσκεται συγκε-

ντρωμένη όλη ή άγάπη του Παντοκράτορος Θεού. Έάν ό Θεός έδωσε τόν Υίο του για μάς, τότε πώς μαζί μέ Αυτόν δέν θά μάς τά δώσει όλα; Μετά τό πάθος του Κυρίου, ό Σταυρός έγινε τό σύμβολό Του. Έγινε όπλο στον άγώνα ένάντια στον διάβολο. Σχηματίζοντας τό σημείο του

σταυρού, πίστευε πώς πάνω σε Αυτόν είναι καρφωμένα τά πάθη σου και οι άμαρτίες σου. Όταν πέσεις σε κάποιο άμάρτημα, άμέσως νά κατακρίνεις τόν έαυτό σου και συγχρόνως νά τόν σφραγίσεις μέ τό σημείο του σταυρού. Χρησιμοποίησε αυτά τά δύο σαν πρώτα μέσα μετάνοιας και σωτηρίας».

Μεγάλη λοιπόν ή δύναμη και ή χάρη του Τιμίμου και Ζωοποιού Σταυρού, για αυτό και ό Άπόστολος Παύλος, κινούμενος μέσα στό πνεύμα του Χριστιανισμού, πού τιμά, σέβεται, αγαπά και πιστεύει στη δύναμη του Σταυρού, γράφει προς τούς Γαλάτας έπιστολή 6, 14: «εμοί δέ μή γένοιτο καυχάσθαι, ειμή έν τῷ σταυρῷ του Κυρίου ήμών Ίησοῦ Χριστού».

Ἐκτρώσεις - Ψυχολογική Προσέγγιση

τῆς Δρ. Παναγιώτας Μάμα Ἀγαπίου,
Παιδοψυχιάτρου, Οἰκογενειακῆς Συστημικῆς Θεραπεύτριας

Θά ἀναπτύξω τό θέμα μου ὑπό τό πρῖσμα τῆς συστημικῆς προσέγγισης - ὅπως ἀκριβῶς τό κατανοῶ ὡς συστημική θεραπεύτρια - καί θά ἐξηγήσω τί ἐννοῶ μέ αὐτό. Φανταστεῖτε πῶς ὀτιδήποτε ἀνθρώπινο συμβαίνει μοιάζει μέ αὐτό πού συμβαίνει στά συγκοινωνοῦντα δοχεῖα, τά ὁποῖα μπορεῖ νά φαίνονται ἀνεξάρτητα μεταξύ τους, ἀλλά παρόλα αὐτά ἂν ἀλλάξουμε τή συνθήκη στό ἓνα δοχεῖο, τότε παρατηροῦμε ὅτι ὅλα ἔχουν ἐπηρεαστεῖ. Ἄν ὑποθέσουμε λοιπόν ὅτι ἡ ἀνθρωπότητα εἶναι ἓνα σύστημα πού ἀποτελεῖται ἀπό διά-

φορα συγκοινωνοῦντα δοχεῖα, τότε μερικά ἀπό αὐτά ἀφοροῦν τήν ἐπιστημονική κοινότητα, τίς οἰκογένειες, τήν κοινωνία μας ὁλόκληρη κλπ. Ἐπομένως ἂν θεωρήσουμε τήν ἔκτρωση ὡς ἓνα γεγονός πού συμβαίνει στό δοχεῖο τῆς οἰκογένειας, τότε ὅπως τό ἔχουμε περιγράψει, οἱ συνέπειες καί οἱ προεκτάσεις δέν ἀφοροῦν μόνο τό μικροπεριβάλλον, ἐκεῖ πού ἔγινε ἡ ἔκτρωση δηλαδή - τή γυναίκα ἄς ποῦμε - ἀλλά ὁλόκληρη τήν ἀνθρωπότητα μέ διάφορους τρόπους. Ἐπιδοῶ μέ ἓνα ἰδιαίτερα πολύπλοκο τρόπο τόσο στήν ἐπιστήμη, στήν ἐπιστημονική σκέψη καί στόν τρόπο πού διαχειρίζεται ἡ ἐπιστημονική κοινότητα τά πράγματα, σαφῶς στήν οἰκογένεια, ὄχι μόνο στή μητέρα, ἀλλά καί στό ζευγάρι καί

στά παιδιά, ἀκόμη καί σέ αὐτά πού μπορεῖ νά μήν εἶχαν γεννηθεῖ ὅταν ἔγινε ἡ ἔκτρωση, ἀλλά ἔπονται αὐτῆς καί σαφῶς διαποτίζει ὅλο αὐτό τήν κοινωνία.

Ἄς δοῦμε τά διάφορα «δοχεῖα» πού ἀπαρτίζουν τό σύστημα τῆς ἀνθρωπότητας ξεχωριστά, ξεκινώντας ἀπό αὐτό τῆς ἐπιστήμης.

Θά σᾶς ὑποβάλω τό ἐξῆς ἐρώτημα: «Πονᾶνε οἱ γαρίδες, ὅταν τίς ρίχνουν στό τηγάνι ζωντανές;»! Μήν ἀναρωτιέστε γιά τό ἐρώτημα, γιατί πρὶν δύο χρόνια καί γιά ἀρκετό καιρό, μία πολύ ἀξιόλογη ἐπιστημονική ομάδα προσπαθοῦσε νά ἀνακαλύψει,

ἐάν στόν βωμό τῶν γαστρονομικῶν ὀρέξεων κάποιας ομάδας ἀνθρώπων πού θεωροῦν πῶς εὐγεστες τίς γαρίδες ὅταν τηγανίζονται ζωντανές, πονοῦσαν καί κατά πόσον ἐτίθεντο ἠθικά διλήμματα. Δέ λέω νά τό ψάξουμε κι αὐτό, γιατί ἂν πονᾶνε ἔχουμε νά τό ἀποτρέψουμε. Εἰλικρινά δέν ξέρω ἂν πονᾶνε οἱ γαρίδες, αὐτό ὅμως πού σίγουρα ξέρω εἶναι ὅτι ἓνα ἔμβρυο μερικῶν βδομάδων πού τοῦ κάνουν ἔκτρωση ΠΟΝΑΕΙ. Ὁ καθένας ἀπό σᾶς μπορεῖ νά τό διαπιστώσει, ἂν ἀνατρέξει στό διαδίκτυο καί βρεῖ βίντεο πού δείχνουν ἔκτρώσεις. Ἐκεῖ θά δεῖ ξεκάθαρα ὅτι ἓνα ἔμβρυο ἀκόμη καί πρὶν τή 12η ἐβδομάδα τῆς ζωῆς του κινεῖται, χτυπᾷ ἡ καρδούλα του, κουνιοῦνται χεράκια καί ποδαράκια. Γιατί

βάζω αυτά τα δύο ερωτήματα μαζί, το ερώτημα με τίς γαρίδες και το έμβρυο πού θανατώνεται; Έκ φύσεως ο άνθρωπος είναι όν αγαπητικό και κοινωνικό, όπως συγκλίνουν σε αυτό οι επιστήμες της ψυχολογίας και της ψυχιατρικής. Ταυτόχρονα παρουσιάζει την ανάγκη, αυτό το έμφυτο χάρισμα της αγαπητικής διάθεσης, της κοινωνικότητας και της δημιουργικότητας, να το μεταδώσει, να το στοχεύσει κάπου. Άς μὴν ξεχνάμε επίσης ότι οι έρευνητές είναι κατεξοχήν δημιουργικά πρόσωπα. Από τή στιγμή λοιπόν πού στό βωμό του χρήματος - στοιχίζουν άρκετά λεφτά οι έκτρώσεις - μία μερίδα της έπιστημονικής κοινότητας αποδέκτηκε τήν έκτρωση ως μία τεχνική όπως όλες οι άλλες, καταπατώντας τον όρκο της πού να προστατεύει τή ζωή. Τότε αυτό προκάλεσε τή μεταστροφή - για να μὴν πῶ διαστροφή - όλης αὐτῆς της αγαπητικής διάθεσης και της δημιουργικότητας από τό αρχικό αντικείμενο-στόχο, πού ἦταν ο άνθρωπος, πρὸς κάπου άλλοῦ. Τό να μείνει άδρανής ή έμφυτη αὐτή διάθεση του ανθρώπου είναι άδύνατον. Σαφῶς λοιπόν, έχει επηρεάσει ή έκτρωση και έχει επιδράσει ψυχολογικά στην έπιστημονική κοινότητα. Έπιτρέψτε μου να χρησιμοποιήσω ένα σκληρό όρο. Στή δική μου γλώσσα της ψυχιατρικής αυτό θα τό ονόμαζα σχιζοφρένεια της έπιστήμης.

Άς μεταφερθοῦμε τώρα σε ένα άλλο σημαντικό «δοχείο» του συστήματος, τήν οικογένεια, πού όπως είχα πει και πριν, άφορᾶ όλα τα μέλη, άκόμη και αυτά πού έπονται της έκτρωσης και όχι μόνο τή μητέρα. Πάρα πολλές φορές σε ψυχοθεραπείες παιδιών πού έπονται μίας έκτρωσης, χωρίς άκόμη να γνωρίζουν τα παιδιά ότι ή μητέρα τους είχε μπει σε αὐτή τή διαδικασία, έμφανίζουν άδικαιολόγητα αίσθήματα κενού και άπροσδιόριστης κατάθλιψης, καθώς επίσης και αίσθημα άνασφάλειας για έπικείμενο κακό πού πρόκειται να συμβεί, χωρίς πάλι αυτό να μπορεί να προσδιοριστεί. Αὐτός είναι και ένας από τους λόγους πού στή λήψη του ιστορικού τυχόν έκτρώσεις σημειώνονται στό γενεόγραμμα της οικογένειας, διότι ξερου-

με ότι παίζουν σημαντικό ρόλο στα ψυχικά δυναμικά της οικογένειας. Μέσα λοιπόν από τήν ψυχοθεραπευτική διαδικασία των παιδιών αὐτών, φανερώνεται ότι, άθελά της, ή μητέρα, έχει προβάσει τό πένθος της στα παιδιά της. Όπως είχα πει και πριν, παρόλο πού οι άριθμοί είναι άποκαλυπτικοί, έντούτοις δέν έχουν και πολλή σημασία, είναι εύκολο να τους βρείτε. Ένδεικτικά όμως θα αναφέρω ότι κάποιες έρευνες αναφέρουν μέχρι και 44% ψυχιατρικές έκδηλώσεις στή γυναίκα πού έχει κάνει έκτρωση, γύρω στο 35% διαταραχές στον ύπνο και γύρω στο 28% αυτοκτονικό ιδεασμό. Για να μὴν αναφερθῶ και στις ψυχολογικές επιδράσεις, όπου άκολουθούν μία έκτρωση, όπως είναι ή απομάκρυνση του ζευγαριού και τό πάγωμα του συναισθήματος.

Σε εισήγηση πριν από μένα, αναφέρθηκε ο όρος «άνεπιθύμητη έγκυμοσύνη». Για να διευκρινήσω θα αναφέρω πώς, όταν λέμε «άνεπιθύμητη έγκυμοσύνη», δέν υπάρχουν αντικειμενικά κριτήρια, αλλά είναι έντελῶς υποκειμενικά. Κάποιος μπορεί να θεωρεί «άνεπιθύμητη έγκυμοσύνη» για παράδειγμα τό γεγονός ότι μία κοπέλα έμεινε έγκυος χωρίς να είναι παντρεμένη, ένῶ κάποιος άλλος μπορεί να θεωρεί μία κύηση «άνεπιθύμητη», γιατί δέν υπάρχουν κατά τή γνώμη του έπαρκή οικονομικά μέσα κ.λπ. Γενικά είναι πολλοί οι λόγοι πού μπορεί να προβάσει κάποιος, για να χαρακτηρίσει μία έγκυμοσύνη «άνεπιθύμητη». Κάποιοι υποστηρίζουν ότι όλα αυτά τα ποσοστά πού σᾶς είχα αναφέρει νωρίτερα για τίς μετά τήν έκτρωση έπιπλοκές (ψυχολογικές και ψυχιατρικές), άφορούν τίς περιπτώσεις εκείνες των έπιθυμητών κυήσεων, πού όμως για διάφορους λόγους πραγματοποιείται έκτρωση. Δυστυχῶς ή πραγματικότητα δέν είναι αὐτή. Παρόμοια ποσοστά μοιράζονται και οι περιπτώσεις των λεγόμενων «άνεπιθύμητων κυήσεων». Κάποιοι υποστηρίζουν ότι είναι άνακουφιστικό για μία γυναίκα πού κυοφορεῖ ένα «άνεπιθύμητο μωρό» να προβεί σε έκτρωση, γιατί αὐτό τήν άπαλλάσει από ένα βάρος και τό άγχος πού τό συνοδεύει. Δυστυχῶς ή πραγματικότητα

έρχεται για άλλη μία φορά να διασκεδάσει τις φαντασιώσεις αυτές. Ίσα ίσα πού οι γυναίκες αυτές πολλές φορές εμφανίζονται περισσότερο ένοχοποιημένες και όπως είπα πριν είναι σημαντικό να ακούσουμε τόν δικό τους λόγο.

Θά σᾶς μεταφέρω πολύ σύντομα τήν περιπτωση μίας κοπέλας, 23 χρονῶν, φοιτήτριας ἰατρικῆς, πού ἔμεινε ἔγκυος καί κατάλαβε ὅτι ὁ σύντροφός της δέ θά τήν ἀκολουθοῦσε, ὁπότε προέβη σέ ἔκτρωση. Μιλᾷ ἀρκετά χρόνια ἀργότερα, ὅταν βρῖσκεται σέ ψυχοθεραπεία. Τά λόγια της συμπυκνώνουν τόν πόνο πολλῶν κοπέλων πού ἔχουν βρεθεῖ στή δική της θέση. «Τά χρόνια πέρασαν γρήγορα. Μέ τήν ἀπώλεια τοῦ μωροῦ μου τά βράδια νά γυρνᾷ στό μυαλό μου καί τόν πόνο ἀντί νά ἀπαλύνεται νά μεγαλώνει. Κάθε χρόνο πού περνᾷ ξέρω ὅτι αὐτό τό πλασματάκι θά μεγάλωνε καί θά μέ γέμιζε. Κάθε χρόνο ἤ μέρα τοῦ θανάτου του μέ βρῖσκει κουλτουριασμένη στόν καναπέ νά τό ἀποζητῶ καί νά ἀναρωτιέμαι «Γιατί τό ἔκανα;». Ἄν αὐτό ἦταν μία «θεραπευτική ἔκτρωση», ὁ καθένας ἄς ἀναλογιστεῖ.

Ἐπιπλέον θά ἀναφερθῶ στήν περίπτωση μίας ἀδελφῆς, ὅπου ἔχει ἀδελφό μέ σύνδρομο Ντάουν, ὅπου εἶναι μία ἄλλη ἀπό τίς περιπτώσεις πού μία γενετική ἀνωμαλία ὅπως τό Σ. Ντάουν προβάλλεται ὡς λόγος γιά ἔκτρωση. Μάλιστα στή συγκεκριμένη περίπτωση, ὄντως εἶχαν εἰσηγηθεῖ κάτι ἀνάλογο στους γονεῖς μέ τή δικαιολογία ὅτι «θά εἶναι βᾶρος στά παιδιά τους καί στους ἴδιους». Τριαντατρία χρόνια μετά, ἡ κοπέλα αὐτή ἀναφέρει τά ἑξῆς: «Ὅταν γεννήθηκε ὁ ἀδελφός μου δέν μποροῦσα νά φαντασθῶ ὅτι ἡ παρουσία του στή ζωή μου θά μέ δίδασκε. Κάποιες φορές μέ τόν δύσκολο τρόπο, ὅτι τίποτα δέν εἶναι αὐτονόητο στή ζωή μας ἐκτός ἀπό τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, μέ ἀποτέλεσμα ὅμως νά μπορῶ νά χαίρομαι τήν κάθε στιγμή στή ζωή μου, ἀκόμα καί τίς δυσάρεστες. Τίς φορές πού τόν βοηθοῦσα νά συλλαβίσει, δέν μποροῦσα νά φαντασθῶ ὅτι ἐκεῖνος μέ βοηθοῦσε νά συλλαβίσω τή λέξη: «ΜΟΝΑΔΙΚΟΤΗΤΑ», ἀλλά οὔτε μποροῦσα ποτέ νά φαντασθῶ ὅτι κα-

θῶς διαπίστωνα ὅτι ὁ ἀδελφός μου δέν μπορεῖ ὅσα μπορῶ ἐγώ, θά ἐκπαιδευόμουν σιγά σιγά στήν ἀποδοχή τοῦ κάθε μοναδικοῦ προσώπου ξεχωριστά». Αὐτή εἶναι μία περίπτωση πού δέν ἔγινε ἔκτρωση, πού θά μποροῦσε νά εἶχε γίνει, ἀλλά ταυτόχρονα θά εἶχε χάσει καί ἡ ἀδελφή αὐτή τή δυνατότητα νά κερδίσει ὅλα αὐτά πού μόλις σᾶς διάβασα. Δεδομένου τοῦ χρόνου, μεταφέρομαι ἐν συντομία στό «δοχεῖο» κοινωνία καί πῶς αὐτό μπορεῖ νά ἐπηρεάζεται. Θά ἀναφερθῶ μόνο σέ δύο σημεία. Τό ἕνα ἀφορᾷ τήν παγίδα τῆς εὐγονικῆς καί τό ὅτι μεταφέρουμε πλέον μία καινούργια κουλτούρα στά παιδιά μας, πού ὑπαγορεύει ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀξίζει, ἄν μπορεῖ νά κάνει συγκεκριμένα πράγματα καί πῶς πέρα ἀπό αὐτά δέν ἔχει ἀξία. Καί τό δεύτερο ὡς συνέπεια τοῦ πρώτου τήν αὐτονόμηση τῆς εὐθύνης ἀπό τήν εὐχαρίστηση, μέ τήν παράλληλη ὑποβάθμιση τῆς εὐχαρίστησης στήν ἀνάγκη τῆς ἀπόλαυσης χωρίς χαρά.

Δέν μπορεῖτε νά περιμένετε ἀπό τά παιδιά σας νά διαβάζουν καί νά βάζουν στόχους αὐτοβελτίωσης καί ἐξέλιξης, ἐάν δέν τά ἔχετε μάθει ὅτι τά πράγματα δέν ἐξαντλοῦνται στό εὐκολο ἀποτέλεσμα, χωρίς δυσκολίες. Αὐτή ἡ λογική ὅμως τοῦ γρήγορου ἀποτελέσματος, τῆς εὐχαρίστησης χωρίς τόν κόπο, ἀφορᾷ ἕνα διαστροφικό τρόπο σκέψης, πού τελικά ἀποδυναμώνει τόν ἄνθρωπο καί τοῦ στερεῖ τήν ἱκανοποίηση τῆς ἀνακάλυψης περισσότερων δυνατοτήτων καί χαρισμάτων, ὅπου ἡ πάλι μίας δυσκολίας ἀναδεικνύει. Διαποτίζοντας τή σκέψη τῶν νέων μας μέ τέτοιες διαστροφές, ἄς μὴν ἔχουμε παράπονο γιά τό γεγονός ὅτι γίνονται φυγόπονοι καί ἀποτυγχάνουν. Καί ἡ φιλοσοφία πού προβάλλεται μέσω τῆς ἔκτρωσης καί τῆς νομιμοποίησης αὐτῆς εἶναι ἀκριβῶς αὐτό: ἡ ἐσφαλμένη πεποίθηση ὅτι ἡ ἔκτρωση χρειάζεται νά γίνεται, γιά νά διευκολύνει καί νά ἀνακουφίσει. Τώρα ἀπό τί ἄς τό ἀναλογιστεῖ ὁ καθένας γιά τό νόημα τῆς ζωῆς του, πού θέλει νά δώσει καί ἀναζητᾷ. (Ὁμιλία πού πραγματοποιήθηκε σέ ἡμερίδα γιά τίς ἐκτρώσεις, πού ὀργάνωσε ἡ Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή).

Ἡ θυσία τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κυπριανοῦ καί ἡ Φιλοκαλική θεώρηση τῆς ἐλευθερίας

+ τοῦ Πρωτ. Γεωργίου Μεταλληνού,
Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ο ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Κυπριανὸς (1756-1821) περικλεῆς μορφή τοῦ γένους, ὑπῆρξε καλλίνικος μάρτυρας τῆς ρωμηοσύνης, πὸν μὲ τῆ θυσία του, στὴν ἀρχὴ τοῦ ἀγῶνος τῆς ἀνεξαρτησίας (1821), ἐνεψύχωσε τὸν ἐπαναστατημένο ἑλληνισμό, ἐπιββαιώνοντας συνάμα τῆ ρωμαϊκῆ οἰκουμενικότητα τῆς ἐπαναστάσεώς του. Ἰδιαίτερη ὅμως σημασία ἔχει τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Κυπριανός, κατὰ κοινὴ μαρτυρία, συγκέντρωνε τὰ γνωρίσματα τῶν γνησίων ἐκπροσώπων

τῆς πατρικῆς παραδόσεως: πίστη-πιστότητα στὴν Ὁρθοδοξία, ἦθος ἀγιοπνευματικὸ καὶ ποιμαντικὴ πληρότητα. Τὸ μαρτύριό του ἀκολούθησε τὴν ἄρνησή του, κατὰ τὴ μαρτυρία μάλιστα ξένου, νὰ ἐξωμόσει, νὰ προδώσει δηλαδὴ τὴν πίστη τῶν πατέρων του, στὴν ὁποία ἀγωνιζόταν νὰ διακρατήσει καὶ τὰ πνευματικὰ του τέκνα, ὅπως ἐπιββαιώνεται καὶ ἀπὸ τὴν γνωστὴ ἐγκύκλιό του «κατὰ Φαρμασώνων», ἤδη τὸ 1815. Μὲ αὐτὴν ὑποστασιώθηκε ἡ ποιμαντικὴ του ἀγωνία, νὰ προφυλάξει τὸ ποίμνιο, πὸν τοῦ ἐνεπιστεύθη ὁ Χριστός, ἀπὸ τὴν κορυφαία συνέπεια τῆς μεταφυσικῆς διαλεκτικῆς τῆς ἀποχριστιανοποιημένης Δύσεως, πὸν ὀδηγεῖ

στὴν ἐκφράγχευση τοῦ γένους καὶ τὴν ριζικὴ ἀλλοτριώσή του. Τὸ ἐνδιαφέρον του δὲ γιὰ τὴν συνέχεια τῆς παιδείας τοῦ γένους, ἐπιββαιώνει τὴν πατρικὴ συνειδήσή του καὶ τὸν τοποθετεῖ στὴν χορεία τῶν ἀξίων ἱεραρχῶν μας, πὸν θεωροῦν τὴν κατὰ Χριστὸν παιδευ-

ση ὡς περιχαράκωση τῆς πίστεως.

Ἔχοντας «ἐγκραμένο» μέσα του τὸ ποίμνιό του, ὅπως ὅλοι οἱ αὐθεντικοὶ τῆς παράδοσής μας ποιμένες, ἔφθασε, στὴν κρίσιμη στιγμή, πὸν ἐκαλεῖτο νὰ ὁμολογήσει καὶ μαρτυρήσει τὴν σχέση του μὲ τὸν

Χριστό, ὄχι ἀπλῶς στὴν θυσία, ἀλλὰ στὴν αὐτοθυσία. Καὶ αὐτὸ ὄχι ἀπὸ κάποια στιγμαία πατριωτικὴ ἔξαρση. Ἡ θυσία του φέρει στὸν νοῦ τὸ παράδειγμα τοῦ ἀγίου Πολυκάρπου Σμύρνης. Ἔτσι κατανοοῦμε τίς δύο παραινέσεις τοῦ Κυπριανοῦ πρὸς τοὺς χριστιανούς του (Ἀπρίλιος-Μάιος 1821) νὰ παραδώσουν τὰ ὄπλα γιὰ τὴν ἀποφυγὴ ἀκαίρων προκλήσεων στὸν ἐχθρό. Ὁ ἴδιος ὁ Κυπριανὸς ὅμως ἦταν πάντα ἕτοιμος γιὰ τὸ μαρτύριο, διότι γνώριζε, ὅτι ἡ ὥρα αὐτὴ δὲν θὰ βραδύνει, ὅπως ἐκμυστηρεύτηκε στὸν John Carne: «Ὁ θάνατός μου, τοῦ εἶπε, δὲν θὰ βραδύνῃ. Γνωρίζω πὸς περιμένουν τὴν εὐκαιρία γιὰ ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ μένα».

Ἡ ἐπικοινωνία του, ἐξ ἄλλου, μὲ τὴν Φιλικὴ Ἑταιρεία καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἀρχηγό της Ἀλέξανδρο Ὑψηλάντη, ποὺ σήμερα εἶναι πιά ἐπιβειωμένη, προσεπικυρώνει, ὅτι ἐν ἐπιγνώσει ἐνεργοῦσε γιὰ τὴν ἀνάσταση τοῦ γένους, πιστὸς στὸν λόγο «μάχου ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος». Ὁ λόγος μάλιστα αὐτὸς περικλειόταν «εὐκαίρως ἀκαίρως» στὴν ποιμαντικὴ διδαχὴ του, ὡς ἔκφραση τοῦ πατερικοῦ φρονήματός του, ποὺ μετάγγιζε καὶ στὸν λαὸ τῆς πολυπαθῆς Κύπρου, γιὰ νὰ λειτουργήσῃ ἀποφασιστικὰ στὴν κατάλληλη στιγμή.

Ἡ θυσία, συνεπῶς, τοῦ Κυπριανοῦ, μαζὶ μὲ τοὺς ἐπίσης ἀξιότους συνεπισκόπους καὶ προκρίτους καὶ ἡ «εἰς τέλος ὑπομονή» ποὺ ἐπέδειξαν, ὅταν μάλιστα 36 ἄλλοι ἐξώμοσαν, δίκαια τιμᾶται στὴν Κύπρο, ἀφοῦ τὸ παράδειγμά του πυροδότησε μία τεράστια δυναμικὴ, ποὺ τροφοδοτεῖ καὶ ἐμψυχώνει τὸ ἐθνικὸ καὶ πατριωτικὸ φρόνημα τῶν κυπρίων, σ' ὅλους τοὺς μετέπειτα ἀγῶνες τους μέχρι σήμερα. Ὁ σεβάσιμος γέροντας, ὡς καύχημα καὶ κλέος τῆς Κύπρου, δὲν θὰ μπορούσε νὰ βρεῖ ἀξιότερο ὑμνητὴ ἀπὸ τὸν λαϊκὸ ποιητὴ Βασίλη Μιχαηλίδη. «Τὸ ἀπαράμιλλο» «Τραγοῦδιον τοῦ Κυριανοῦ», ποὺ ὀρθότατα ἐντάσσει τὸν μάρτυρα ἀρχιεπίσκοπο στὸ πλαίσιο τῆς ρωμηοσύνης καὶ τῶν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνων τῆς, συνιστᾷ ὁμόφωνη μαρτυρία τῆς συνειδήσεως ὅλου τοῦ γένους, γιὰ τὴν πνευματικὴ διάσταση τῆς θυσίας τοῦ μεγάλου ἱεράρχη καὶ τῶν συναγωνιστῶν του, ὅπως ἐκφράζεται στὴν φιλοκαλικὴ μας παράδοση, τὴν αὐθεντικὴ ἔκφραση τῆς Ὁρθοδοξίας ἀνὰ τοὺς αἰῶνες.

2. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ κατὰ τὴν ὀρθόδοξη, αὐθεντικὰ δηλαδὴ ἐκκλησιαστικὴ, συνείδηση εἶναι ἡ φυσικὴ κατάσταση ὑπάρξεως τοῦ

ἀνθρώπου (τὸ «κατὰ φύσιν»). Εἶναι κατὰστασις «θεοπρεπῆς»-παραδεισιακὴ («τὸ ἀρχαῖον κάλλος») καὶ λειτουργεῖ ὡς σχέση, ποὺ πραγματώνεται ὡς κοινωνία μὲ τὸν Θεό. Εἶναι τὸ «μένειν ἐν τῇ ἀγάπῃ» τοῦ Θεοῦ/Χριστοῦ (πρβλ. Ἰω. 15,10). Ἡ ἐνοίκηση τῆς ἄκτιστης ἐνέργειας-χάρης τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ στὸν ἄνθρωπο (=κοινωνία τοῦ Θεοῦ, θέωση) εἶναι τὸ γεγονός τῆς ἐλευθερίας, ἡ πραγμάτωσις τῆς ἐλευθερίας, δηλαδὴ κοινωνίας ἀνθρώπου-Θεοῦ. Μέσα ἀπ' αὐτὴ τὴν θεόνομη καὶ θεοκεντρικὴ σχέση ἀπορρέει καὶ ἡ δυνατότητα αὐτοπροσδιορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ προϋποθέτει τὴν ἀποσύνδεση ἀπὸ κάθε ἀναγκασμό.

Ἡ πτώση, στὴν ὀρθόδοξη κατανόησή της, εἶναι ἡ κατάστασις τῆς μὴ πραγματοποιημένης ὑπαρξῆς καὶ λειτουργεῖ ὡς δουλεία (στὴν ἁμαρτία/πάθη, στὸν διάβολο, στὸν θάνατο). Αὐτὸ δηλώνει ὁ λόγος τῆς Γενέσεως (2,17): «ἢ δ' ἂν ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε». Μὲ τὴν πτώση ἀναιρεῖται ἡ αὐθεντικὴ σχέση ὡς Θεοκοινωνία καὶ εἰσέρχεται ὁ ἄνθρωπος στὴν δουλικότητα, ποὺ πραγματώνεται ὡς δουλεία (Γαλ. 4, 3: «ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ

κόσμου δεδουλωμένοι»). Ἀνατρέπονται, ἔτσι, οἱ σχέσεις ἐλευθερίας, ὑποκαθιστάμενες ἀπὸ σχέσεις δουλικές, μὴ αὐθεντικές: α) ἀθεΐα ἢ εἰδωλολατρία (θεοποίηση τῶν προλήψεων), κατακόρυφα· β) ἰδιοτέλεια -ἀδικία - ἐκμετάλλευση, ὀριζόντια, σὲ σχέση μὲ τὸν συνάνθρωπο καὶ τὸν κόσμο, καὶ γ) ἐσωτερικὴ ἀνισορροπία, στὴν σχέση μὲ τὸ ΕΓΩ (πρβλ. τὴν ἐπισήμανση τοῦ ἁγίου Ἀνδρέα Κρήτης στὸν Μέγα Κανόνα: «αὐτεῖδωλον ἐγενόμην»).

Ἡ δουλεία τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου (ὑποδούλωσις στὴν ἀτομικότητα) συνεπέφερε τὴν δουλεία συνόλης τῆς κτίσεως στὴν φθορὰ (Ρωμ. 8, 18 ἐξ.). Ἡ κτίσις, συμμετέχοντας στὴν

πτώση τοῦ ἀνθρώπου, ἀναμένει καὶ αὐτὴ τὴν «ἐλευθερία τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ» (Ρωμ. 8, 21). Τὴν ἀπελευθέρωση, δηλαδή, ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴν ἀποκατάσταση τῆς κοινωνίας-αὐθεντικῆς σχέσης τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεό, ὡς θεονομίας καὶ θεοκεντρικότητας καὶ διενεργεῖται μέσω τῆς τηρήσεως τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ (πρβλ. Ἰω. 14, 15: «ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσετε»). Ἡ προσπάθεια τηρήσεως τῶν θείων ἐντολῶν συνιστᾶ κίνηση ἀπελευθερωτικῆ, μὲ σκοπὸ τὴν ἐπανασύνδεση μὲ τὴν πηγὴ τῆς ὑπάρξεως. Αὐτὸ ὑπονοεῖ ὁ ἀπ. Παῦλος, μιλώντας γιὰ «κάλυμμα» κατὰ τὴν ἀνάγνωση τῆς Γραφῆς. Εἶναι τὸ κάλυμμα τῶν παθῶν, ποὺ ἐμποδίζει τὴν ἐλευθερὴ κοινωνία ἀνθρώπου-Θεοῦ. Κατὰ τὸν ἅγιο Μάρκο τὸν ἐρημίτη «αἱ ἐντολαὶ οὐχὶ τὴν ἁμαρτίαν ἐκκόπτουσιν, ἀλλὰ τοὺς ὄρους (=τὰ ὄρια) τῆς δοθείσης ἡμῖν ἐλευθερίας φυλάττουσιν». Ὁ νόμος τῆς ἐλευθερίας λειτουργεῖ «κατ' ἀναλογίαν τῆς τηρήσεως τῶν ἐντολῶν» (PG, 65, 992, 909).

Ὁ ἔνσαρκος Θεὸς Λόγος, Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ἐνεργεῖ στὴν ἱστορία ὡς ἐλευθερωτῆς (πρβλ. τὸ ἀπολυτίκιο τῆς ἐορτῆς τῆς Ὑπαπαντῆς, 2 Φεβρουαρίου: «τὸν ἐλευθερωτὴν τῶν ψυχῶν ἡμῶν, χαριζόμενον ἡμῖν καὶ τὴν ἀνάστασιν»). Ἡ ἐν Χριστῷ σωτηρία συνιστᾶ ἀπελευθέρωση ἀπὸ ὅ,τι συνιστᾶ δουλεία. Τὸ (ἀπο)λυτρωτικὸ ἔργο τοῦ Χριστοῦ συνίσταται στὸ ὅτι μᾶς «ἐξαγοράζει» ἀπὸ τὴν δουλεία καὶ συνεπῶς ἡ ζωὴ μας (ὡς ἐξαγορασμένων δούλων) τοῦ ἀνήκει ὀλοκληρωτικά. Ὁ ἀναγεννημένος ἐν Χριστῷ ἄνθρωπος μετατίθεται ἀπὸ τὴν δουλεία τῆς ἁμαρτίας στὴν ἀπελευθερώνουσα «δουλεία» τοῦ Χριστοῦ. Ὁ ἀπ. Παῦλος θεωρεῖ στίς ἐπιστολές του τίτλο τιμῆς τὸν αὐτοχαρακτηρισμὸ του ὡς «δούλου Χριστοῦ» (Φιλ. 1, 1), διότι τὸν συνδέει μὲ τὴν ἀπολύτρωση (ἐξαγορά του) ἀπὸ τὸν Χριστὸ (πρβλ. «ἀπελευθέρωτος Κυρίου», Α΄ Κορ. 7, 22). Ὁ ἴδιος δέ, προσδιορίζει καὶ τὴν φύση τῆς νέας αὐτῆς σχέσης μὲ τὸν Χριστό: «ἦτε δούλοι τῆς ἁμαρτίας· ἀπελευθερωθέντες δὲ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἐδουλώθητε τῷ Θεῷ» (Ρωμ. 6, 17). Καὶ συνεχίζει μὲ βάση τὸ σχῆμα ὅπως-οὕτως: «Ὡσπερ γὰρ παρεστήσα-

τε τὰ μέλη ὑμῶν δούλα τῇ ἀκαθαρσία καὶ τῇ ἀνομίᾳ εἰς τὴν ἀνομίαν, οὕτω νῦν παραστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δούλα τῇ δικαιοσύνῃ εἰς ἁγιασμὸν» (Ρωμ. 6, 19).

Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι ἡ αὐτοὑποδούλωση τοῦ ἀνθρώπου στὸν Χριστὸ συνιστᾶ οὐσιαστικᾶ ἀπελευθέρωση, μετάθεση δηλαδή στὴν «δουλεία» τῆς ἐλευθερίας. Ἡ ἐλευθερία χριστιανικᾶ νοεῖται, σὲ τελευταία ἀνάλυση, ὡς ἐκούσια δουλεία στὸν Θεό, ἐφ' ὅσον «ἡ ἐξάρτησις τοῦ δημιουργήματος ἐκ τοῦ Δημιουργοῦ τοῦ εἶναι ἡ αὐθεντικὴ ἐλευθερία του, ἡ ὁποία ἐπιτελεῖται ὡς μετοχὴ Θεοῦ». Ἄν δὲ αὐτὸ εἶναι τὸ «τί» τῆς ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας, τὸ «πῶς» βιώνεται ἐκκλησιαστικᾶ ὡς μετοχὴ σὲ μία συνεχῆ διαδικασίᾳ «θανάτου καὶ ἀναστάσεως». Τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας λ.χ. ἔχουν αὐτὸ τὸν σταυροαναστάσιμο χαρακτήρα. Εἶναι θάνατος τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀνάδυση τοῦ νέου ὡς «καινῆς κτίσεως» (Β΄ Κορ. 5, 17). Ὁ ἀπελευθερωτικὸς δὲ χαρακτήρας τῶν μυστηρίων ὁδηγεῖ ἀπὸ τὸν «καινὸν» ἄνθρωπο στὴν «καινὴν» πολιτεία-κοινωνία, στὴν ἐπώνυμον τοῦ Χριστοῦ «καινὴν πολιτείαν», μέσα στὴν ὁποία οἱ διαπροσωπικὲς σχέσεις ἀνακαινίζονται, μεταμορφοῦνται: (πρβλ. Γαλ. 3, 7: «Οὐκ ἐνὶ ἰουδαϊσμῷ, οὐδὲ ἐλλην· οὐκ ἐνὶ δούλῳ, οὐδὲ ἐλεύθερῳ· οὐκ ἐνὶ ἄρσεν καὶ θήλυ...»). Οἱ σχέσεις αὐτές, ποὺ ἀνταποκρίνονται βέβαια κυριολεκτικᾶ στὸ γεγονός τῆς θεώσεως, προσδιορίζουν τὸ περιεχόμενο τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς γιὰ τὴν πραγμάτωσή τους. Εἶναι σχέσεις ἐλευθερίας, ἀφοῦ συνιστοῦν ὑπέρβαση κάθε διαφορᾶς (ἐθνικῆς, κοινωνικῆς, οἰκονομικῆς, κ.λπ.) καὶ συλλογικὴ μετάθεση ἀπὸ τὴν ἐθνικότητα στὴν ἐν Χριστῷ ὑπερεθνικότητα (ὄχι διεθνισμό), ὡς ἁρμονικὴ ἱεράρχηση τῆς πρώτης, ὡς γήινης κατάστασης, στὴ δεύτερη, ποὺ συνιστᾶ πραγματικότητα τῆς «οὐράνιας βασιλείας» (πρβλ. Ἐβρ. 13, 14).

(ἀπόσπασμα εἰσηγήσεως στὸ Ἐπιστημονικὸ Συνέδριο «Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Κυπριανός, ὁ Μάρτυρας τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος», ποὺ διοργάνωσε ἡ Ἱερά Βασιλικὴ καὶ Σταυροπηγιακὴ Μονὴ Μαχαιρᾶ).

Ἐκφοβισμός - Bullying

τοῦ κ. Ἀντώνη Περικλέους
Φιλολόγου, Βοηθοῦ Διευθυντοῦ

Συχνά παρουσιάζονται στίς μέρες μας ἐκφοβιστικές πρακτικές καί συνήθειες. Τά ΜΜΕ, σχεδόν καθημερινά φιλοξενοῦν, ὡς πρωτοσέλιδο, σχετικούς τίτλους εἰδήσεων. Ὁ ἐκφοβισμός ἔχει ἐξελιχθεῖ ὡς μάστιγα τῆς σύγχρονης καί καθόλα ἀνεπτυγμένης ἐποχῆς μας καί διαφαίνεται ὅτι τά ἐκφοβιστικά κρούσματα ὀλοένα καί αὐξάνονται. Καί εἶναι νά διερωτᾶται κανεῖς, σέ ποιά σύγχρονη ἐποχή ἀναφερόμαστε, ὅταν ἀναπτύσσονται συμπεριφορές ἀναχρονιστικές, ὅπως εἶναι οἱ ἐκφοβιστικές;

Ὁ ἐκφοβισμός (ἢ μπούλινγκ, ἀγγλ. bullying) ἀναφέρεται στή σωματική

καί ψυχολογική κακοποίηση ἢ μείωση προσώπων σέ μία ὁμάδα. Παρά τήν ἐντύπωση ὀρισμένων ὅτι ἀποτελεῖ ἀποκλειστικά σχολικό φαινόμενο, στήν πραγματικότητα ἐμφανίζεται σέ ὅλες τίς ἡλικίες καί τίς κοινωνικές ὁμάδες. Μπορεῖ νά συναντηθεῖ σέ ὅποιοδήποτε τύπο σχολείων καί σχολικῶν ἐγκαταστάσεων, στόν στρατό, σέ ἀθλητικά σωματεῖα, στή φυλακή ἀλλά καί στήν οἰκογένεια ἢ στόν χῶρο ἐργασίας. Εἶναι μία μορφή κακοποίησης ἢ ἐξαναγκασμοῦ.

Ἀναντίρρητα θά μπορούσε νά λεχθεῖ ὅτι εἶναι σύμπτωμα μοναδικό τῆς ἐποχῆς μας. Ἡ ἱστορία ἐντούτοις μᾶς διαψεύδει. Ὁ ἐκφοβισμός φαίνεται, καί θά τολμήσω νά τό ἰσχυριστώ, ὅτι παρουσιάστηκε σχεδόν ταυτόχρονα μέ τήν ἀνθρωπότητα. Σημασία βεβαίως

δέν ἔχει ἡ ἱστορική ἀναδρομή ἢ μελέτη τοῦ ἐκφοβισμοῦ, ἀλλά ἡ ἐξάλειψή του, ἐάν αὐτό εἶναι δυνατό. Ὡστόσο, γιά νά ὀλοκληρώσω τή σκέψη μου, παρουσιάζεται ἐντονότερα σέ περιόδους ὅπου τρέφεται ἡ μεγαλομανία καί ἀναπτύσσεται ὁ ἀνθρώπινος ἐγωισμός καί αὐθεντία. Συνεπῶς δέν θά ὑπερέβαλλα, ἐάν δήλωνα, ὅτι ἡ ἀνθρωπότητα σιγά σιγά

ἐπιστρέφει σέ μεσαιωνικές συνήθειες καί πρακτικές. Δέν θά τολμοῦσα νά ἀναφερθῶ σέ μεσαιωνικό πολιτισμό, γιατί τότε θά ἔπιπτα σέ μέγα ἠθικό σφάλμα. Εἶναι ἀδύνατο ὁ ἐκφοβισμός νά θεωρηθεῖ στοιχεῖο πολιτισμοῦ. Εἶναι ἀκριβῶς γι' αὐτό τόν

λόγο πού μπορεῖ κάποιος νά ἰσχυριστεῖ ὅτι κοινωνίες πού παρουσιάζουν ἔντονα φαινόμενα ἐκφοβισμοῦ εἶναι κοινωνίες πού πάσχουν πολιτισμοῦ.

Ἀκριβῶς σέ αὐτό τό σημεῖο τίθεται ἀβίαστα τό ἐρώτημα: Ἐν ἔτει 2022, δέν ὑπάρχει πολιτισμός; ἢ καλύτερα, ἀπαρχές τοῦ 21ου αἰῶνα καί παρουσιάζεται ἐκπτώση πολιτισμοῦ; Μοιραία ἡ σκέψη μας ὀδηγεῖται πιά ἀπό τόν ἐκφοβισμό στόν πολιτισμό. Τί ὀρίζουμε λοιπόν ὡς πολιτισμό; Πολλοί θά συμφωνοῦσαν μέ τήν ἄποψη ὅτι πολιτισμός εἶναι τά μεγάλα ἐπιτεύγματα τῆς ἀνθρωπότητας, ἀπό τήν ἀρχαιότητα μέχρι τίς μέρες μας. Τά μοναδικά γραπτά κείμενα τῶν προγόνων κάθε λαοῦ, οἱ προφορικές παραδόσεις του, τά θαυμαστά οἰκοδομήματά του καί οἱ διά-

φορες έφευρέσεις πού διευκόλυναν τή ζωή μας. Είναι περιττό νά τονιστεί ότι στίς μέρες μας κυρίως, ό πολιτισμός τείνει νά ταυτιστεί μέ τήν εύάρεια και τόν πλούτο. Μία προσεκτική ματιά στην καθημερινότητά μας θά μάς πείσει γιά τού λόγου τό άληθές. Ποιές οι προτεραιότητες κάθε σημερινής οικογένειας αλλά και κάθε κράτους;

Μελετώντας τίς σχολικές αύλές κάθε ηλικίας (σημειώνω τήν άποψη τών περισσότερων έρευνητών, ότι τά σχολεία άποτελούν τόν καθρέφτη κάθε κοινωνίας), εύκολα θά διαπιστωθεί, από τή μεταξύ τους κουβέντα, ή ποιότητα τού λεξιλογίου πού χρησιμοποιούν. Ταυτόχρονα, εύκολα θά διαπιστωθεί τό «φτωχό τού λόγου μας», τό πόσο φτωχύνουμε τή λαλιά μας. Όσο κι άν ξενίζει, λέξεις όπως: καλημέρα, παρακαλώ, εύχαριστώ, συγγνώμη, συγχώρα μέ, μπορώ νά διακόψω ... άκούγονται σπάνια. Παράλληλα παρατηρεί κανείς ότι εύγενικές πρακτικές και συνήθειες, πού άλλοτε θεωρούνταν δεδομένες, τείνουν νά χαθούν. Θύματα κι αυτά ένδεχομένως τής ποιοτικής καθημερινότητάς μας. Σκέφτομαι ότι ό σύγχρονος πολιτισμός, παιδί και αυτός τού καιρού

μας, δέν έχει χώρο γιά εύγένειες και ανθρωπισμούς. Ίσως, αλλά ό σύγχρονος άνθρωπος άς σκεφτεί καλά τίς επιλογές του και τίς όδούς πού επιλέγει νά πορεύεται. Υπάρχει κόστος γιά κάθε πράξη, γιά κάθε επιλογή. Είναι ξεκάθαρο ότι ό σύγχρονος άνθρωπος, γέννημα, θρέμμα, ενός άλλιώτικου πολιτισμοϋ, τού τεχνικοβιομηχανικοϋ, δέν ύπολείπεται νοός. Άλλωστε τά διάφορα έπιτεύγματα του τό μαρτυρούν. Υπολείπεται ώστόσο ήθικης, μίας ήθικης πού νά κυριαρχεί τών ένστίκτων και τών παρορμήσεων και αυτή ή ήθική διδάσκεται και καλλιεργείται. Η άπουσία αυτής τής ήθικης επίσης μαρτυρείται από τά «έπιτεύγματα» τής σύγχρονης κοινωνίας.

Θρέμμα της και ό έκφοβισμός. Ζητούμενο δέν είναι νά ένοχοποιήσουμε ή άκόμα και νά καταστρέψουμε τά ανθρώπινα έπιτεύγματα. Ζητούμενο είναι, οικογένεια και σχολείο νά διδάσκουν και νά καλλιεργούν συμπεριφορές και στάσεις, πού νά αναπτύσσουν άξιες φιλόανθρωπες και χρηστό ήθος.

Οί ψυχές τών παιδιών είναι εύπλαστες, εύαίσθητες, άθθεντικές και έχουν ανάγκη διαμόρφωσης. Ζητούν τά παιδιά τίς γνώσεις. Έμείς τίς προσφέρουμε. Όταν κατανοήσουμε τίς τεράστιες εύθύνες, πού έχουμε άπέναντι στά παιδιά μας, ίσως σκεφτούμε νά άδράξουμε τόν χρόνο, νά ρίξουμε λίγο τούς έντονους ρυθμούς ζωής και νά νοιαστούμε έμπρακτα γιά τήν ποιότητα τών παιδιών πού άποφα-

σίσαμε νά γεννήσουμε και συνεπώς νά μεγαλώσουμε. Οί Άγιοι Πατέρες τής Έκκλησίας μας, σύγχρονοι και παλαιότεροι, είπαν και έγραψαν πολλά γιά τό άνάθρεμμα τών παιδιών. Γνωστή και ή πληθώρα άκαδημαϊκών έρευνών περί σύγχρονης παιδαγωγικής. Η θεωρία ύπάρχει, λείπει ή πρακτική.

Άλλά παρατηρώντας τήν πολύβουη κοινωνία μας και τήν προσωπική μας καθημερινότητα και συ-

γκρίνοντάς την, εύτυχώς πού ύπάρχουν οι μνήμες, μέ κοινωνίες άλλων έποχών, πολλά θά διαπιστωθούν. Καταρχάς θά θυμηθούμε ότι τά έκφοβιστικά περιστατικά ήταν πολύ περιορισμένα και γι' αυτό έλεγχόμενα. Άκουγες τό παρακαλώ, τό εύχαριστώ, τό συγγνώμη. Έβλεπες μάτια νά κοιτούν κάτω και νά καθρεφτίζουν συνάμα τή μεταμέλεια. Έπικρατούσε μία άπλοϊκή εύγένεια και συνήθειες πού σέβονταν τόν συνάνθρωπο. Δέν κοιμίζω «γλαυκάς εις Άθήνας» αλλά ή έπιστροφή στό παρακαλώ, στό εύχαριστώ, στό συγγνώμη, στό Πάτερ ήμών, θά άποτελέσει άρχή καλών.

Ἅγιος Χρυσόστομος ὁ Μητροπολίτης Σμύρνης

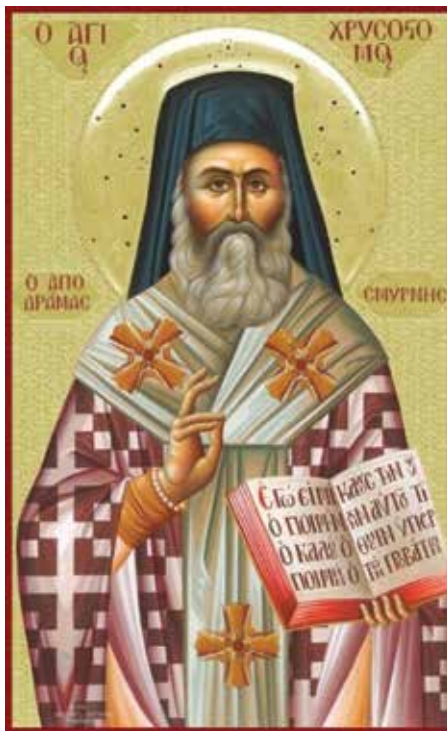
τοῦ Πρωτ. Παντελεήμονος Δαλίτη

Κορυφαία μορφή τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς ὑπῆρξε ὁ ἐπίσκοπος Σμύρνης, τῆς μίας ἀπό τίς ἑπτὰ Ἐκκλησίες τῆς ἀποκαλύψεως, Μητροπολίτης Χρυσόστομος Καλαφάτης.

Γεννήθηκε στίς 8 Ἰανουαρίου 1867 στήν Τρίγλια τῆς Βιθυνίας στήν Προποντίδα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἦταν γιός τοῦ Νικολάου Καλαφάτη καί τῆς Καλλιόπης Λεμονίδου, οἱ ὁποῖοι ἀπέκτησαν συνολικά ὀκτώ παιδιά, τέσσερα ἀγόρια καί τέσσερα κορίτσια. Ὁ πατέρας του ἦταν νομομαθής καί ἀντιπροσώπευε συμπολίτες του ἐνώπιον τῶν Τουρκικῶν δικαστηρίων. Ἡ μητέρα του ἦταν εὐλαβῆς χριστιανή καί ἀπό τή γέννησή του τόν εἶχε τάξει στήν Παναγία. Ὁ Χρυσόστομος ἐκδήλωσε νωρίς τήν ἐπιθυμία του νά γίνει κληρικός. Οἱ γονεῖς του ἔγιναν ἀρωγοί στήν ἐπιθυμία του πουλώντας ἀκίνητη περιουσία καί στέλνοντάς τον οἰκότροφο στή Θεολογική σχολή τῆς Χάλκης. Εἶχε τήν τύχη νά ἀναλάβει τά ἔξοδα τῶν σπουδῶν του ὁ Μητροπολίτης Μυτιλήνης καί μετέπειτα Οἰκουμενικός Πατριάρχης Κωνσταντίνος Βαλιάδης, ὁ ὁποῖος τόν γνώρισε σέ μία ἐπίσκεψή του στή Σχολή καί ἐκτίμησε τίς ἐπιδόσεις του. Ὁ Χρυσόστομος ἀποφοίτησε ἀπό τή Σχολή μέ «ἄριστα».

Ὁ Μητροπολίτης Κωνσταντίνος τόν χειροτόνησε διάκονο καί τόν προσέλαβε στή Μητρόπολη Μυτιλήνης ὡς Ἀρχιδιάκονο καί κατόπιν στή Μητρόπολη Ἐφέσου, ὅπου μετατέθηκε. Τό 1896 ὁ Χρυσόστομος ἀσχολή-

θηκε μέ τό θέμα πού δημιούργησαν Καθολικοί μοναχοί τῆς Μονῆς τῶν Λαζαριστῶν τῆς Σμύρνης, οἱ ὁποῖοι θέλοντας νά προσηλυτίσουν Ὀρθοδόξους τῆς Ἰωνίας, ἀγόρασαν κοντά στήν Ἐφεσο μία τοποθεσία πού λεγόταν Καπουλή – Παναγία καί διέδωσαν ὅτι βρῆκαν τόν τάφο τῆς Παναγίας.

Στίς 2 Ἀπριλίου 1897 ὁ Μητροπολίτης Ἐφέσου ἐξελέγη Οἰκουμενικός Πατριάρχης (Πατριάρχης Κωνσταντίνος ὁ Ε΄), στίς 18 Μαΐου τοῦ ἰδίου ἔτους χειροτόνησε πρεσβύτερο τόν Χρυσόστομο καί τόν χειροθέτησε Μέγα Πρωτοσύγκελλο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἀπό τή θέση αὐτή προήδρευσε μικτῆς ἐπιτροπῆς Ὀρθοδόξων καί Ἀγγλικανῶν μέ θέμα τήν ἔνωση τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Ἀκόμη συνετέλεσε στή ματαίωση τῶν σχεδίων τῆς πανσλαβιστικῆς ἐταιρείας, πού ἐπεδίωκε τήν ἀλλοίωση τοῦ Ἑλληνικοῦ χαρακτήρα τοῦ Ἁγίου

Ὄρους καί τόν ἐκσλαβισμό τῶν Πατριαρχείων Ἀντιοχείας καί Ἱεροσολύμων. Ταυτόχρονα ἀξιοποίησε τήν εὐγλωττία του στό κήρυγμα. Μνημειώδης θεωρεῖται ὁ ἐπικήδειός του πρὸς τόν Πατριάρχη Ἀλεξανδρείας καί πρῶην Κωνσταντινουπόλεως Σωφρόνιο. Τή Μεγάλη Παρασκευή τοῦ 1901, ἀπομακρύνθηκε ἀπό τόν Οἰκουμενικό θρόνο ὁ Κωνσταντίνος ὁ Ε΄ καί κατόπιν ἐξελέγη ὁ δυναμικός Ἰωακείμ ὁ Γ΄ ὁ Μεγαλοπρεπής. Καί αὐτός ἐκτίμησε τά προσόντα τοῦ Χρυσόστομου καί στίς 23 Μαΐου 1902, ἐκλέγεται παμψηφεί Μητροπολίτης Δράμας. Τήν ἡμέρα τῆς ἐκλογῆς του,

ἀπευθυνόμενος στον Πατριάρχη, εἶπε τὰ ἐξῆς προφητικά: «Ἐν ὅλη καρδίᾳ καὶ ἐν ὅλη τῇ διανοίᾳ θά ὑπηρετήσω τὴν Ἐκκλησία καὶ τὸ Γένος καὶ ἡ μίτρα τὴν ὁποῖαν αἱ ἅγιαι χεῖρες σου ἐναπέθεσαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου, ἐάν πέρωται νὰ ἀπολέση ποτέ τὴν λαμπηδόνα τῶν λίθων της, θά μεταβληθῇ εἰς ἀκάνθινον στέφανον μάρτυρος ἱεράρχου», πράγμα πού ἔγινε 20 χρόνια ἀργότερα.

Ἡ ἐνθρόνιση τοῦ Χρυσοστόμου στή Δράμα ἔγινε στίς 22 Ἰουλίου 1902. Ὡς πρῶτο μέλημά του ἔθεσε τὴν ἐνίσχυση τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητας καὶ τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων, ὅπως τὸ Καλλιμάραρο γυμνάσιο Ἀρρένων Δράμας σέ σχῆμα κάτοψης «E» συμβολίζοντας τὴ λέξη Ἑλλάδα καὶ τὴ λέξη Ἐλευθερία. Κατὰ τὴν περίοδο τῆς Ἀρχιερατείας του ἀντιμετώπισε τὶς τρομοκρατικὲς ἐνέργειες τοῦ βουλγαρικοῦ κομιτάτου καθὼς καὶ τὴν τότε ρουμανικὴ προπαγάνδα. Ὁ Χρυσόστομος ἀνέπτυξε συνεργασία μὲ τὴ Δημογεροντία τῆς Δράμας καὶ ὀργάνωσε σώματα Μακεδονομάχων. Ἐπίσης ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Χρυσοστόμου μὲ τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη, τοὺς προξένους ἀλλὰ καὶ τὶς Ἑλληνικὲς Ἀρχές ἦταν συνεχῆς, μὲ σκοπὸ νὰ γίνουν γνωστὰ τὰ μαρτύρια τῶν Ἑλλήνων τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τοὺς Κομιτατζήδες καὶ νὰ συγκεντρωθεῖ ἡ ἀπαραίτητη βοήθεια.

Ἐκτισε μεγαλοπρεπῆ ναὸ στή Δράμα, σχολὲς Ἀρρένων καὶ Θηλέων, οἰκίες γιὰ τοὺς καπνεργάτες, ὀρφανοτροφεῖα, γηροκομεῖα. Ἡ ἐθνικὴ αὐτὴ δράση τοῦ Χρυσοστόμου ἀνιήσχησε τὴν Τουρκικὴ διοίκηση ἐπιτυγχάνοντας τὴν ἀνάκλησή του ἀπὸ Μητροπολίτη τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1907. Πάντως διασώζεται τὸ γεγονός πὼς, ὅταν ἀναχώρησε ὁ Χρυσόστομος ἀπὸ τὴ Δράμα τὸν συνόδευσε ὄλος ὁ πληθυσμὸς τῆς Δράμας μέχρι τὸν σιδηροδρομικὸ σταθμὸ τῆς πόλης. Ὁ Ἱεράρχης μετέβη καὶ παρέμεινε στή γενέτειρά του Τριγλία μέχρι τὸν Ἰούλιο τοῦ 1908, ὅπου παραχωρήθηκε ἀπὸ τοὺς Ὀθωμανοὺς γενικὴ ἀμνηστία. Ἐτσι βρῆκε τὴν εὐκαιρία καὶ ἐπέστρεψε σὸ ποίμνιό του στή Δράμα τὸν Αὐγούστο τοῦ 1908. Στίς 11 Μαρτίου 1910 ὁ Χρυσόστομος μετετέθη στή Σμύρνη ὡς Μητροπολίτης Σμύρνης. Στή Σμύρνη συ-

νέχισε τοὺς Ἐθνικοὺς ἀγῶνες ὀργανώνοντας μάλιστα πάνδημο συλλαλητήριο, ὥστε νὰ καταγγεῖλει τὶς βιαιότητες τῶν Βουλγάρων στή Μακεδονία ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν ὑποστήριξη τῶν τουρκικῶν Ἀρχῶν πρὸς τὴ βουλγαρικὴ προπαγάνδα.

Τὸ πολὺπλευρο ἔργο του ἐπεκτάθηκε σέ ὅλα τὰ ἐπίπεδα τῆς κοινοτικῆς ζωῆς – ποιμαντικό, ἐθνικό, κοινωνικό, ἐκπαιδευτικό, φιλανθρωπικό, μὲ πρωτοποριακὴ πρωτοβουλία τὸ μεγάλο κοινωνικό ἔργο δημιουργίας εὐαγῶν ἰδρυμάτων καὶ ἀθλητικῶν ἐγκαταστάσεων γιὰ τὴ νεολαία. Ἐνδεικτικὰ μὲ ἔμπνευση καὶ ἐνέργειες τοῦ Χρυσοστόμου, δημιουργήθηκε στή Σμύρνη τὸ γήπεδο τοῦ Πανιώνιου Γυμναστικοῦ Συλλόγου Σμύρνης. Ἐκεῖ κτίστηκε τὸ νέο στάδιο τοῦ συλλόγου τὸ ὁποῖο ἐγκαινιάστηκε τὸ 1912 στοὺς ἸΔ΄ Πανιώνιους ἀγῶνες. Τὸ νέο στάδιο περιλάμβανε ἐξέδρα γιὰ 7000 θεατές.

Κατὰ τὸν πρῶτο διωγμὸ τῶν Μικρασιατῶν (ἐπὶ Α΄ Παγκοσμίου πολέμου), βοήθησε πολλές οἰκογένειες μὲ ναυλωμένα πλοῖα νὰ διασωθοῦν σέ ἀσφαλεῖς τόπους. Ὁ τότε πρέσβης τῆς Γερμανίας στήν Κωνσταντινούπολη Βόλφ Μέττερνιχ, γράφει σχετικὰ γιὰ τὸν Χρυσόστομο. «Δέν γνωρίζω προσωπικῶς τὸν ἀρχηγὸ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας Σμύρνης. Ἀλλὰ ἀπὸ τὰς ἐκθέσεις τῆς πρεσβείας δύναμαι νὰ ββαιώσω ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς κλῆρος τῆς Σμύρνης κατὰ τὴν ἀγωνιώδη περίοδο τῶν ταραχῶν ἔφθασε σὸ ὕψος τοῦ καλύτερου ἐπὶ τῆς γῆς κλήρου. Ἐπικεφαλῆς αὐτοῦ τοῦ κλήρου ὁ Μητροπολίτης Σμύρνης μαζί μὲ τρεῖς ἄλλους ἐκτοπισθέντες ἐπισκόπους, εἶχε τὸ θάρρος νὰ ἐξαπολύσῃ εἰς τὰ τέσσερα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος τὰς φλογεράς διαμαρτυρίας του, ἐνῶ ἐγνώριζεν ὅτι ἴστατο ἐπὶ ἡφαιστείου».

Κατὰ τὰ ἔτη 1919 – 1922, ὅταν ἡ περιοχὴ τῆς Σμύρνης βρισκόταν ὑπὸ Ἑλληνικὴ Διοίκηση, ὁ Χρυσόστομος ἀποτελοῦσε τὸν Ἐθνάρχη τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Μάλιστα ἦταν ὁ ἐμπνευστὴς γιὰ τὴ δημιουργία αὐτόνομου κράτους σέ περίπτωση ἥττας τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Παρά τὶς προτάσεις πού τοῦ ἔγιναν νὰ ἀποχωρήσει ἀσφαλῆς ἀπὸ τὴ Σμύρνη καθὼς τὸ

μέτωπο κατέρρευε, ο Χρυσόστομος αρνήθηκε να εγκαταλείψει το ποίμνιό του. Στόν Μητροπολιτικό Ναό της Αγίας Φωτεινής τέλεσε την τελευταία του Θεία Λειτουργία ενθαρρύνοντας τους φοβισμένους πιστούς, πού είχαν κατακλύσει την εκκλησία. Τό απόγευμα της 27ης Αυγούστου, Τουρκος αρχιαστυνόμος μαζί μέ ένοπλους στρατιώτες μετέβη στά γραφεία της Μητρόπολης και διέταξε τόν Χρυσόστομο νά παρουσιασθῆ στόν Τουρκο στρατιωτικό διοικητή Νουρεντίν Πασά μαζί μέ τούς Έλληνες Δημογέροντες της Σμύρνης. Έκει ο Τουρκος διοικητής τόν κατηγορήσε γιά τή φιλελληνική του στάση και τίς ενέργειές του έναντίον τοῦ Τουρκικοῦ Έθνους και άφοῦ τόν έξύβρισε τόν παρέδωσε στους έξαγριωμένους Τούρκους. Ο Μητροπολίτης Χρυσόστομος, βασανίσθηκε, τυφλώθηκε και διαμελίστηκε από τόν τουρκικό ὄχλο βρίσκοντας ἔτσι μαρτυρικό θάνατο στίς 27 Αυγούστου 1922.

Στίς 14 Δεκεμβρίου 1982 μέ τήν εύκαιρία της συμπληρώσεως 60 χρόνων από τήν καταστροφή, σέ έκτακτη συνεδρίαση της Ακαδημίας Αθηνών, ὁ διαπρεπής ακαδημαϊκός Γ. Μυλωνάς, τελείωσε τήν ὁμιλία του μέ μία συγκλονιστική περιγραφή τοῦ μαρτυρίου και της θανατώσεως τοῦ Χρυσοστόμου.

«Κατά τίς τελευταῖες ἡμέρες τοῦ Σεπτεμβρίου 1922 μία ομάδα φοιτητῶν τοῦ International College της Σμύρνης και ἐγώ βρεθήκαμε φυλακισμένοι σέ άπαίσιο ὑπόγειο, σ' ἓνα από τά μπουντρούμια τοῦ Διοικητηρίου Σμύρνης. Στίς 5 τό απόγευμα της τελευταίας ἡμέρας τοῦ θλιβεροῦ Σεπτεμβρίου, ἓνας Τουρκοκρής (Κρητικός Τουρκος) μέ διέταξε νά τόν ακολουθήσω στήν αὐλή. Εἶσαι δάσκαλος; Μέ ἔρωτᾷ. Αὐτή τήν τιμή εἶχα τοῦ άπαντῶ. Και οἱ ἄλλοι πού ἦσαν μαζί σου εἶναι φοιτητές; Ναί, τοῦ λέγω. Γρήγορα μάζεψέ τους ἔδῶ. Ἐλάτε μαζί μου ἔξω λέγω στους φοιτη-

τές. Φαίνεται ὅτι ἦρθε ἡ ὥρα μας. Ἐμπρός μέ θάρρος». Ποιά ἦταν ἡ έκπληξή μας, ὅταν άκούσαμε τόν Τουρκο-κρητικό νά λέει: «Θά σᾶς σώσω σήμερα, γιατί ἐλπίζω αὐτό νά μέ βοηθήσει νά λησμονήσω μία τρομερή σκηνή, πού αντίκρισαν τά μάτια μου, σκηνή στήν ὁποία ἔλαβα μέρος» και συνέχισε: «παρά-κολούθησα τό χάλασμα τοῦ Δεσπότη σας. Ἦμουν μ' ἐκείνους πού τόν τύφλωσαν, πού τοῦ βγάλαν τά μάτια και αἰμόφυρτο τόν ἔσυραν από τά γένια και τά μαλλιά στά σοκάκια τοῦ τουρκομαχαλά, τόν ξυλοκοποῦσαν, τόν ἔβριζαν και τόν πετσόκοβαν. Από καιροῦ εἰς καιρόν ὅταν μποροῦσε, ὕψωνε κάπως τό δεξί του χέρι και εὐλογοῦσε τούς διώκτες του. Κάποιος συμπατριώτης μου άναγνωρίζει τή χειρονομία της εὐλογίας, μανιάζει και μέ τό τρομερό μαχαίρι κόβει και τά δύο χέρια

τοῦ Δεσπότη. Ἐκεῖνος σωριάστηκε στή ματωμένη γῆ μέ στεναγμό, πού φαινόταν ὅτι ἦταν μᾶλλον στεναγμός άνακουφίσεως παρά πόνου. Τόσο τόν λυπήθηκα τότε, πού μέ δύο σφαῖρες στό κεφάλι τόν άποτελείωσα. Αὐτή εἶναι ἡ ἱστορία μου. Τώρα πού σᾶς τήν

εἶπα ἐλπίζω πώς θά ἡσυχάσω. Γι' αὐτό σᾶς χάρισα τή ζωή. Και ποῦ τόν ἔθαψαν»; Ρώτησα μέ άγωνία. «Κανείς δέν ξέρει ποῦ ἔρριξαν τό κομματιασμένο του κορμί».

Ο μαρτυρικός θάνατος από τόν τουρκικό ὄχλο τοῦ Μητροπολίτου Χρυσοστόμου εἶναι ἄρρηκτα δεμένος μέ τίς τελευταῖες στιγμές τοῦ Ἑλληνικοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Τό 1992 ἡ Ἱερά Σύνοδος της Ἐκκλησίας της Ἑλλάδος προχώρησε στήν Ἁγιοκατάταξη τοῦ Χρυσοστόμου και τῶν Ἱεραρχῶν Γρηγορίου Κυδωνιῶν, Ἄμβροσιου Μοσχονησίων, Προκοπίου Ἰκονίου και Εὐθυμίου Ζήλων. Ἐπίσης ὄρισε νά τιμᾶται ἡ μνήμη τους τήν Κυριακή πρό της Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ.

Ὁ ρόλος τοῦ Ὁρθοδόξου Χριστιανοῦ στήν προστασία τοῦ Περιβάλλοντος

τοῦ Δρ. Ἀνδρέα Χατζηχαμπή

Στή σημερινή κατάσταση τῆς ἀρπαγῆς ἀπό τή φύση, οἱ ἄνθρωποι καταστρέφουν τή φύση ἀλλά καί οἱ ἴδιοι ὀδηγοῦνται στήν αὐτοκαταστροφή. Ὁ ἄνθρωπος περικυκλωμένος ἀπό τά τεχνητά - ἀνθρωπογενῆ ἔργα, κτίσματα καί πράγματα, πού δέν ἀναβλύζουν τόν Δημιουργικόν Λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀσφυκτιᾷ, χάνει τήν ψυχική του γαλήνη, ἀγριεύει. Δέν αἰσθάνεται μέ αὐτά καμιά ἐνοποιό δύναμη, καμιά σχέση. Ἀντίθετα εὐρισκόμενος μέσα στή φύση, αἰσθάνεται τή συνεκτική δύναμη πού τόν συνδέει μέ τόν θαυμαστό κόσμον τῆς Δημιουργίας. Μία συνεκτική δύναμη πού δέν εἶναι ἄλλη ἀπό τόν Δημιουργικόν Λόγον τοῦ Θεοῦ. Μέσα στή φύση βιώνει τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καί ἡ μέγιστη ἀπόδειξη τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἡ Δημιουργία. Πόσοι ἅγιοι καί ὄσιοι γέροντες δέν εἶχαν μία ἀγαπητική σχέση μέ τή φύση; Ἡ σχέση αὐτή εἶναι ἓνα ὑπόδειγμα γιά τήν ὀρθή καί ὀρθόδοξη προσέγγιση τοῦ κτιστοῦ κόσμου καί τῆς ὅλης Δημιουργίας. Ὁ Ἅγιος Παΐσιος ἔλεγε «Νά μὴν κάθεσαι μέσα, νά φεύγεις ἔξω στή φύση». Ἐπίσης, ἔλεγε ὅτι «τά ζῶα ἔχουν διαίσθηση καί καταλαβαίνουν, ἂν τά ἀγαπᾷς, ἂν τά πονᾷς. Ὅταν ἓνας ἄνθρωπος ἐπανερχεται στήν κατάσταση πρό τῆς πτώσεως, τά ζῶα τόν πλησιάζουν ξανά χωρίς φόβο». Ὁ Ἅγιος Πορφύριος Κουσοκαλυβίτης ἔλεγε: «Νά χαίρεσθε ὅσα μᾶς περιβάλλουν. Ὅλα μᾶς διδάσκουν καί μᾶς ὀδηγοῦν στόν Θεό. Ὅλα γύρω μας εἶναι σταλαγματιές τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Καί τά ἔμψυχα καί τά ἄψυχα καί τά φυτά καί τά ζῶα καί τά πουλιά καί τά βουνά καί ἡ θάλασσα καί τό ἡλιοβασίλεμα καί ὁ ἓναστρος οὐρανός. Εἶναι οἱ μικρές ἀγάπες, μέσα ἀπ' τίς ὁποῖες φθάνομε στή μεγάλη Ἀγάπη, τόν Χριστό. Τά λουλούδια, γιά παράδειγμα, ἔχουν τή χάρη τους, μᾶς διδάσκουν μέ τό ἄρωμά

τους, μέ τό μεγαλεῖο τους. Μᾶς μιλοῦν γιά τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Σκορποῦν τό ἄρωμά τους, τήν ὁμορφιά τους σέ ἁμαρτωλούς καί δικαίους. Τό λουλουδάκι αὐτό μέ τό ἄρωμά του δοξάζει τόν Κύριο». Ὁ Ἅγιος Ἰουστίνος Πόποβιτς ἔλεγε ὅτι «τά παιδιά καί τά λουλούδια θά μᾶς σώσουν». Ὁ Γέροντας Ἰάκωβος Τσαλίκης μαζί μέ τίς διάφορες διακονίες εἶχε στίς τσέπες του σπόρους ἀπό κουκουνάκια τῶν πεύκων καί τοὺς ἔσπερνε σέ ὅλη τήν περιοχή, ἐνῶ ἔκανε καί προσευχή νά διαφυλάσσεται τό δάσος. Ὁ Γέροντας Ἀμφιλόχιος Μακρῆς ἔλεγε «Ὅποιος φυτεύει δέντρο, φυτεύει ἐλπίδα, εἰρήνη, ἀγάπη καί ἔχει τίς εὐλογίες τοῦ Θεοῦ». Καί πόσοι ἄλλοι ἅγιοι γέροντες δέν βίωσαν μίαν πέραν ἀπό τοὺς φυσικούς νόμους σχέση μέ τή φύση, ὅπως ὁ Ἅγιος Σεραφεῖμ τοῦ Σάρωφ μέ τήν ἀρκούδα, ὁ Ἅγιος Παΐσιος μέ τά ἄγρια πουλιά καί ὁ Γέροντας Θεοφύλακτος τῆς σκήτης τοῦ Ἁγίου Βασιλείου μέ τήν παραδείσια σχέση τους μέ τό φυσικό περιβάλλον. Γιά τόν Γέροντα Θεοφύλακτο διηγοῦνται τό ἔξης ἐντυπωσιακό περιστατικό. Κάποτε ἦρθε ἔξω ἀπό τό καλυβάκι του ἓνα πληγωμένο ζαρκάδι μέ σπασμένο τό πόδι. Ἐκεῖνος τό πλησίασε καί τοῦ μίλησε συμπονετικά σάν σέ ἄνθρωπο: «Κάθισε νά σοῦ δέσω τό σπασμένο ποδαράκι σου, γιά νά γίνεις καλά!». Τό ζαρκάδι ἔκανε ὑπακοή. Μετά τό χάιδεψε εὐσπλαχνικά καί τοῦ εἶπε: Πήγαινε τώρα, καλό μου, στήν εὐχή τῆς Παναγίας καί νά ἔρθεις μετά ἀπό 30-40 μέρες νά σοῦ τό λύσω. Πράγματι, τό ζαρκάδι ἦρθε ξανά στό καλύβι τοῦ γέροντος! Τοῦ ἔλυσε τόν ὀρθοπεδικό ἐπίδεσμο. Εἶχε τελείως θεραπευτεῖ!

(Ἀπόσπασμα ἀπό τό βιβλίο «Βιοηθική του περιβάλλοντος», Ἔκδοση Κυπριακοῦ Κέντρου Περιβαλλοντικῆς Ἐρευνας καί Ἐκπαίδευσης Ἱερᾶς Μητροπόλεως Λεμεσοῦ, 2006).

Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Λεμεσοῦ

τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Σωφρονίου Μιχαηλίδη

Μερικά χαρακτηριστικά γιά τόν Ἀρχιεπίσκοπο Μακάριο Γ΄ ἀποσπάσματα ἀπό ἄρθρο γραμμένο ἀπό πρόσωπο πού τόν γνώρισε ἀπό κοντά, ἀποτελοῦν τόν πιό κατάλληλο ἐπίλογο γιά τό κεφάλαιο αὐτό:

«Φαίνεται ἴσως παράξενο, ἀλλά ὁ πρῶτος πειρασμός πού θά ἔχει νά ὑπερνικήσει ὁ βιογράφος τοῦ Μακαρίου θά εἶναι (ἂν ὑπῆρξε τουλάχιστο σύγχρονός του) ἡ γοητεία του. Ἡ θύμηση τοῦ χαμόγελοῦ του θά ἀπειλή πάντα τήν ὄραση τῆς κρίσης αὐτῶν πού τόν γνώρισαν. Δέν ξέρω γιά τόν ἱστορικό τοῦ μέλλοντος. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἀνήκει στήν τάξη τῶν ἐλκυστικῶν προσωπικοτήτων πού δέν ἄφηναν εὐκόλα τή γοητεία τους ν' ἀποτυπωθῆ στά γραπτά τους. Ἦταν ὅμως ἴσως ὁ πιό ἐλκυστικός ἄνθρωπος πού θά μπορούσε νά συναντήσει κανεῖς σήμερα...

»Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος δέν φαινόταν συναισθηματικός τύπος, ἀλλά, ὅπως ὅλα σ' αὐτόν, τά αἰσθήματά του ἦταν βαθειά καί δωρικά – καί δέν καταδεχόταν νά τά δείξει...

»Ἡ γοητεία τοῦ Ἀρχιεπισκόπου δέν ἦταν δυνατό νά ἐντοπιστῆ κάπου ἢ νά περιγραφῆ εὐκόλα. Τό ἀνάστημά του ἦταν ἐπιβλητικό, μέ τό στέρνο πάντα προβεβλημένο. Οἱ κινήσεις του ἦταν συγκρατημένες μαζί καί φυσικές, καί ἡ γενική ἐντύπωση ἀνέδιδε ἕνα σπάνιο συγκέρασμα μεγαλοπρέπειας καί σωφροσύνης. Ἡ φυσιογνωμία ἦταν τοῦ ἀετώδους τύπου, τό πρόσωπο στεκόταν γεμάτο καθαρότητα, οἱ παρειές σεμνές, τά χεῖλη ἀριστοτελικά εὐσχήμονα καί ἀνδρεῖα, τά μαῦρα μάτια τοποθετημένα βαθειά καί ὄχι ιδιαίτερα μεγάλα, τά βλέφαρα κυρτωμένα καί μᾶλλον προεξέχοντα καί μεγάλα, τά φρύδια τοξοειδῆ, ἀλλά κλιμένα πρὸς τά κάτω, τό βλέμμα ἀπέραντα ἤρεμο, ἀλλά εὐφρές καί ἀδιάλειπτα ἐναργές – ὁ εὐαίσθητος συννομιλητής μπορούσε νά τό συλλάβῃ ὀξύτατα

ἐξεταστικό. Ἡ γενειάδα, ἀριστοκρατικά ψαλιδισμένη, συμβόλιζε τά τελευταῖα χρόνια, καθὼς σκεπαζόταν μέ ἀσήμι, τή μεταμόρφωση τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἀπό τή μονόχρωμη εὐφυΐα στήν πολυποικίλη σοφία. Τό σῶμα ἦταν λεπτό, ὄχι εὐθραυστο ὅμως, ἀλλά γεμάτο σφρίγος, ἔνταση, καί κομψότητα. Τό χέρι λεπτό, μέ παλάμη ιδιαίτερα ρόδινη καί δάκτυλα μακρῶν, τυπικό χέρι ἰδιοφυΐας, ὠραῖο σάν ἕνα ὠραῖο πεπρωμένο. Ἡ ἱερατική περιβολή ἔδειχνε τόν Ἀρχιεπίσκοπο ἀκόμα ψηλότερο ἀπό ὅ,τι ἦταν καί καθὼς, μαζί μέ τό ἐπιρριπτάριο, ἔκρουβε ὀλόκληρο τό σῶμα, ἀφήνοντας νά φαίνονται μόνο ἡ μορφή καί τά χέρια, τόνιζε τήν προσωπική διάσταση, συγκεντρώνοντας τήν προσοχή στήν οὐσία καί ἀποκλείοντας κάθε εἶδος διάσπαση. Ἡ παρουσία ἦταν ὑποβλητική, γεμάτη ἀρχαϊκή σεμνότητα καί βυζαντινόν ὄγκο. Τίποτε τό ἀπότομο, τό νευρικό, τό βιαστικό, τό ὑπερβολικό ἢ τό μικρό. Καμμιά ἰταμότης, οὔτε ἔχνος προπέτειας. «Μεγαλόφρων ἀνὴρ καί βασιλικώτατος...». Ἐνσάρκωσε ὅσο κανεῖς ἄλλος τή θεία εἰκόνα τοῦ γαληνότατου βυζαντινοῦ βασιλέως...

»Μέσα στό πλῆθος ὁ Ἀρχιεπίσκοπος κατόρθωνε νά διακρατῆ τήν ἤρεμη ἀταραξία του, χωρίς τίποτε τό ἀγέρωχο ἢ δεσποτικό...

»Μιλοῦσε ὠραῖα καί ρητορικά, σέ ὕφος λειτουργικά ἐπηρασμένο ἀπό τή λογαοιδική ἀπαγγελία, μέ φωνή βαθειά καί ζεστή, ἀφήνοντας τίς λέξεις νά πέφτουν ξεχωριστά ἢ μιά μετά τήν ἄλλη, χωρίς ὅμως νά τίς κόβῃ ἀπότομα. Στό περιεχόμενο οἱ λόγοι του θά' λεγε κανεῖς πὼς ἀκολουθοῦσαν τίς ὑποθήκες τοῦ αὐτοκράτορα Ἀλέξιου Κομνηνοῦ πρὸς τόν γιό του Ἰωάννη: «Πρέπει τόν ἄνδρα τόν φέροντα τήν ἐξουσίαν... καί σεμνά πάντα καί φρονῆσαι καί φράσαι, ἐλευθέραν ἄγοντα τήν παρρησίαν». Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος δέν ἐγκατέλειπε ποτέ τό «ἐλευθέριον»...

»Σάν λειτουργός ήταν εύλαβέστατος. Μπροστά στο θυσιαστήριο παρέμενε σιωπηρός έντελως, συγκεντρωμένος, γεμάτος σεμνότητα και δέος. Ακίνητος, οὐδέποτε καθόταν, κρατούσε τό βλέμμα κατευθείαν μπροστά, χωρίς νά στρέφη τό κεφάλι οὔτε δεξιά οὔτε ἀριστερά. Στήν ἱερουργία του δέν ὑπῆρχε τίποτε τό μηχανικό καί καμμιά πολυπραγμοσύνη. Δέν ήταν γοργός ἤ βραδύς, οὔτε ἐκδηλωτικός, οὔτε ψυχρός – βασιλευε ρωμαϊκή *aurea mediocritas*. Χοροστατώντας στό δεσποτικό (δέν στάθηκε ποτέ στό γεδέκιον), ἔδειχνε ἀντοχή μοναδική. Ἡ ἀκνησιὰ του ἔγγιζε τά ὄρια τοῦ ὑπεράνθρωπου, καί ὄχι μόνο ποτέ δέν καθόταν, ἀλλά οὔτε κἄν ἀκουμποῦσε ποτέ. Καί αὐτά χωρίς τίποτε τό πομπῶδες : στεκόταν ἄτυφα, σάν ἑλληνικό ἄγαλμα τῆς κλασικῆς ἐποχῆς, πού θυμᾶται σεμνά τήν “ὑπέρδικον“ νέμεση. Ἄν κανεῖς ἀρχιεπίσκοπος ὠράϊσε ποτέ τήν καθέδρα τοῦ μακαρίου Βαρνάβα, ἦταν ἐκεῖνος. “Ἐξαίρετος“, γιά νά πῶ μέ τά λόγια τοῦ ἀρχαίου σκευοφύλακα, “καί ὑπέροχος ἐν ἀρχιερεῦσι πᾶσι καί πατριάρχαις αὐτοῖς, βασιλικοῖς δῆπου ἀπαστράπτων γνωρίσμασι, σκήπτρω, πορφύρα τε καί στεφάνω, καί χαρακτήρων ὑπογράφων δι’ ἐρυθρῶν“...

»Σάν ἄρχων δέν ὑπελείπετο καμμιάς τῶν ἡγεμονικῶν ἀρετῶν. Πρῶτα ἦταν “ἄρχων ἑαυτοῦ“ καί δέν διέπραξε ποτέ τίποτε τό “ἀνάξιον τῆς ὑπεροχῆς“. Ἡ δικαιοσύνη του μετριάζοταν ἀπό ἐπιείκεια (πού ἔτεινε πρὸς τήν ὑπερβολή κάποτε) καί ἡ εὐεργεσία ἦταν μέλημά του ἀδιάλειπτο. Ἦταν φιλαλήθης πάντα πρὸς τό λαό καί φιλόανθρωπος, φιλότιμος, καί μεταδοτικός μέχρι ἐκπλήξεως. Ἐννομος πέρα ἀπό κάθε προσδοκία γιά τή συγκεκριμένη κοινωνία στήν ὁποία κινήθηκε, φιλήκοος, ἐκτός θυμοῦ, ὑπεύθυνος στή σκολιώτατη πορεία του γιά πολύ λίγα λάθη. Ἄπειρος κάθε δειλανδρίας, στάθηκε ἄφοβος σέ ὄρες φοβερές καί περιστάσεις ἀπροαίρετες, φιλοκίνδυνος, ἀκατάπληκτος, ἀκατάσειστος. Φύση γρανιτώδης, μέ ἐλάχιστες ρωγμές...

»Αὐτός πού θά ἤθελε νά κάνη συγκρίσεις θα πρέπει νά στραφῆ πρὸς τίς αὐλές τῶν Βλα-

χερῶν. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἀνήκει στή Ρωμαιοσύνη...

»Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἀνήκει στήν αὐτοκρατορική οἰκουμένη τοῦ Βυζαντίου καί κινεῖται στήν παγκόσμια σκηνή ὄχι σάν ὁ μικροπολιτικός τῆς Ἑλλαδίτσας, ἀλλά σάν ὁ ἀγέρωχος ἴσκιος τοῦ ὄνειρικοῦ Βυζαντίου πού θαυμάζουν οἱ Ἄραβες, οἱ Κινέζοι, οἱ Ἰνδοί καί οἱ Σλάβοι, ἀλλά φθονεῖ ἡ Δύση. Ἀπό τόν καιρό τοῦ Μανουήλ Β΄ καί τοῦ Ἰωάννη Η΄, τῶν Παλαιολόγων δεσποτῶν, οἱ αὐλές τοῦ κόσμου δέν εἶχαν ξαναδῆ ἕναν τόσο μεγάλο Χριστιανό ἄρχοντα ἀπό τήν Ἀνατολή – πού σάν κι ἐκείνους δυστυχισμένους, ἐρχόταν γιά νά ζητήση βοήθεια...

»Ὑστερα ἀπό εἰκοσιεπτά χρόνια μοναρχίας ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἀποδείχτηκε μιά ἀπό τίς σπανιώτατες ἱστορικές διαψεύσεις τοῦ ἀφορισμοῦ τοῦ Λόρδου Ἄκτων, ὅτι “ἡ ἐξουσία διαφθείρει, καί ἡ ἀπόλυτη ἐξουσία διαφθείρει ἀπόλυτα“. Ἀντίθετα, στά μακρὰ χρόνια τῆς ἐξουσίας ἡ προσωπικότητα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἀναπτύχθηκε ἐνδεικτικά καί ἡ ὄρασή του ἀγνίστηκε, κυρίως κάτω ἀπό τήν ἔνταση τῆς αὐταπάρανησης, τῆς ταλαιπωρίας, καί τῆς πνευματικῆς μονώσεως...

»“Ἡδύτητα ἐνέχει, ὡς ὑπό τινων λέγεται“, ἔγραφε πρὸς τούς μητροπολίτες τήν 19^η Μαρτίου 1972, “τό κοσμικόν ἀξίωμα καί ἡ ἄσκησις κοσμικῆς ἐξουσίας. Τήν τοιαύτην ἡδύτητα οὔτε ἠθέλησα, οὔτε ἐδοκίμασα. Εἰς ἐμέ τό ὑπό ἰδιαζούσας συνθήκας Προεδρικόν ἀξίωμα μόνον ποτήριον θλίψεως καί πικρίας πλειστάκις καί πολλαπλῶς προσέφευρον“...

»Τόν Μάρτιον τοῦ 1973 κατάπληκτη ἡ Ὁρθόδοξη οἰκουμένη πληροφορεῖται τήν “καθαίρεση“ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου. Οὐδέποτε ἴσως Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου ἐταπεινώθη τόσον ἄσπλαχνα καί χωρίς κανένα οἶκτο χριστιανικόν ἢ ἀνθρώπινον. “Μακαριώτατε, ἀγαπητέ ἐν Κυρίῳ ἀδελφέ καί συλλειτουργέ, Ἐν βαθείᾳ συγκινήσει καί θλίψει καί μετ’ ἀδελφικῆς πρὸς Ὑμᾶς συμπαράστασεως ἐπληροφορήθημεν...“, “Δέν ἐφανταζόμεθα...“, σπεύδουν νά γράψουν οἱ Πατριάρχες. Μά τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἡ καρδιά ἔχει ἤδη τρωθῆ.

Θεΐες Λειτουργίες καί Χοροστασίες

Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Λεμεσοῦ κ. Ἀθανασίου

ΚΥΡΙΑΚΗ 3 ΙΟΥΛΙΟΥ: Ὁ Πανιερώτατος Μητροπολίτης Λεμεσοῦ κύριος Ἀθανάσιος τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν ἱερό ναό Ἀρχαγγέλων Γαβριήλ καί Μιχαήλ τοῦ κατασκηνωτικοῦ χώρου τῆς Μητροπόλεως στόν Σαϊττά.

ΤΡΙΤΗ 5 ΙΟΥΛΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία κατά τή διάρκεια ἀγρυπνίας στήν ἱερά μονή Παναγίας Μαχαιρᾶ.

ΚΥΡΙΑΚΗ 10 ΙΟΥΛΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν Μητροπολιτικό ναό Παναγίας Παντανάσσης Καθολικῆς.

ΤΡΙΤΗ 12 ΙΟΥΛΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία κατά τή διάρκεια ἀγρυπνίας στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἁγίου Ἀρσενίου τοῦ Καππαδόκου καί Ἁγίου Παΐσιου τοῦ Ἁγιορείτου.

ΚΥΡΙΑΚΗ 17 ΙΟΥΛΙΟΥ: Συλλειτούργησε μέ τόν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Βεροίας κ. Παντελεήμονα στόν ἱερό ναό Ἁγίου Ἀρσενίου τοῦ Καππαδόκου τῆς κοινότητας Κυπερούνας.

ΔΕΥΤΕΡΑ 25 ΙΟΥΛΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία κατά τή διάρκεια ἀγρυπνίας στήν ἱερά μονή Κουτλουμουσίου Ἁγίου Ὁρους ἐπί τῆ μνήμῃ τοῦ ὁσίου Παΐσιου τοῦ Ἁγιορείτου.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 5 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος τῆς κοινότητας Σωτήρας.

ΣΑΒΒΑΤΟ 6 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος τῆς κοινότητας Λιμνατίου.

ΚΥΡΙΑΚΗ 7 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν ἱερό ναό Ἀποστόλου Βαρνάβα Λεμεσοῦ.

ΚΥΡΙΑΚΗ 14 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Παναγίας Χρυσαιφουλωτίσσης Λεμεσοῦ.

ΔΕΥΤΕΡΑ 15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στήν ἱερά μονή Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Ἀλαμάνου.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 19 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στό πανηγυρίζον ἱερό παρεκκλήσιο τῶν Ἁγίων Ῥηγίνου καί Ὁρέστου τῆς κοινότητας Φασούλας.

ΚΥΡΙΑΚΗ 21 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν ἱερό ναό Ἁγίου Ἀρσενίου τοῦ Καππαδόκου τῆς κοινότητας Κυπερούνας.

ΤΕΤΑΡΤΗ 24 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἁγίου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ Λεμεσοῦ.

ΣΑΒΒΑΤΟ 27 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία κατά τή διάρκεια ἀγρυπνίας στήν ἱερά μονή Παναγίας Μαχαιρᾶ ἐπί τῆ μνήμῃ τοῦ ὁσίου Ἰωσήφ τοῦ Ἡσυχαστοῦ.

ΚΥΡΙΑΚΗ 28 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν ἱερό ναό Ἀρχαγγέλων Γαβριήλ καί Μιχαήλ τοῦ κατασκηνωτικοῦ χώρου τῆς Μητροπόλεως στόν Σαϊττά.

Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Τιμίου Προδρόμου τῆς κοινότητας Βουνίου.

ΔΕΥΤΕΡΑ 29 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό

Ἰουλίου, Αὐγούστου καί Σεπτεμβρίου

Τιμίου Προδρόμου τῆς κοινότητας Ἄγροῦ.

ΤΡΙΤΗ 30 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Χοροστάτησε κατά τὴν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στὸν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἁγίας Ζώνης τῆς κοινότητας Ἀπαισιᾶς.

ΤΕΤΑΡΤΗ 31 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Τέλεσε τὴ Θεία Λειτουργία στὸν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἁγίας Ζώνης Λεμεσοῦ.

ΠΕΜΠΤΗ 1 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Χοροστάτησε κατά τὴν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στὸν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἁγίου Μάμαντος τῆς ὁμώνυμης κοινότητας.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 2 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Τέλεσε τὴ Θεία Λειτουργία στὸν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἁγίου Μάμαντος τῆς κοινότητας Τραχωνίου.

ΣΑΒΒΑΤΟ 3 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Τέλεσε τὴ Θεία Λειτουργία κατά τὴ διάρκεια ἀγρυπνίας στὸν Μητροπολιτικό ναό Παναγίας Παντανάσσης Καθολικῆς, κατά τὴ διάρκεια τῆς ὁποίας χειροτόνησε εἰς διάκονο τὸν κ. Ἰωάννη Χριστοδουλίδη.

ΚΥΡΙΑΚΗ 4 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Τέλεσε τὴ Θεία Λειτουργία στὸν ἱερό ναό Ἀποστόλου Βαρνάβα τῆς κοινότητας Πάνω Ἀμιάντου.

ΤΕΤΑΡΤΗ 7 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Χοροστάτησε κατά τὴν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στὸν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Παναγίας τῆς κοινότητας Κορφῆς.

ΠΕΜΠΤΗ 8 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Συμμετέσχε σὲ Ἀρχιερατικό Συλλεῖτουργο στὸν πανηγυρίζοντα Μητροπολιτικό ναό Παναγίας Παντανάσσης Καθολικῆς συλλειτουργοῦντος τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Νέας Κρήνης καί Καλαμαριάς κ. Ἰουστίνου.

ΣΑΒΒΑΤΟ 10 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Συμμετέσχε σὲ Ἀρχιερατικό Συλλεῖτουργο στὸν ἱερό ναό Ἁγίας Μαρίνας τῆς κοινότητας Ἀναλιόντα, συλλειτουργοῦντος τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Ταμασοῦ καί Ὀρεινῆς κ. Ἰωσαία, ὁ ὁποῖος ἤγε τὰ ὀνομαστήριά του.

ΤΕΤΑΡΤΗ 14 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Τέλεσε τὴ Θεία Λειτουργία στὸν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Τιμίου Σταυροῦ τῆς κοινότητας Ἀκρωτηρίου.

ΣΑΒΒΑΤΟ 17 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Συμμετέσχε σὲ Ἀρχιερατικό Συλλεῖτουργο στὸν ὑπὸ ἀνέγερση ἱερό ναό τοῦ Ἁγίου Αὐξιβίου, συλλειτουργοῦντος τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Μόρφου κ. Νεοφύτου.

ΚΥΡΙΑΚΗ 18 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Τέλεσε τὴ Θεία Λειτουργία στὸν ἱερό ναό Ἁγίου Νικολάου Κάτω Πολεμιδιῶν.

Θεΐες Λειτουργίες καί Χοροστασίες

Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Ἀμαθοῦντος κ. Νικολάου

1 - 5 ΙΟΥΛΙΟΥ: Ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ἀμαθοῦντος κύριος Νικόλαος ἀπουσίαζε σέ προσκυνηματικό ταξίδι στό Ἅγιον Ὅρος.

ΚΥΡΙΑΚΗ 10 ΙΟΥΛΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν ἱερό Καθεδρικό ναό Ἁγίας Νάπας.

ΤΡΙΤΗ 12 ΙΟΥΛΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία κατά τή διάρκεια ἀγρυπνίας στόν ἱερό ναό Ἁγίων Παΐσιου τοῦ Ἁγιορείτου καί Ἀρσενίου τοῦ Καππαδόκου.

ΣΑΒΒΑΤΟ 16 ΙΟΥΛΙΟΥ: Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἁγίας Μαρίνας τῆς κοινότητας Καλοῦ Χωριοῦ.

ΚΥΡΙΑΚΗ 17 ΙΟΥΛΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἁγίας Μαρίνας συνοικισμοῦ Καψάλου.

ΤΡΙΤΗ 19 ΙΟΥΛΙΟΥ: Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Προφήτου Ἡλιοῦ τῆς κοινότητας Συνκόπετρας.

ΤΕΤΑΡΤΗ 20 ΙΟΥΛΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Προφήτου Ἡλιοῦ Γερμασόγειας.

ΚΥΡΙΑΚΗ 24 ΙΟΥΛΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν ἱερό ναό Ἁγίου Κοσμά τοῦ Αἰτωλοῦ.

Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἁγίας Ἄννης τῆς κοινότητας Σπιταλίου.

ΔΕΥΤΕΡΑ 25 ΙΟΥΛΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία κατά τή διάρκεια ἀγρυπνίας στόν ἱερό ναό Ἁγίων Θεοπατόρων Ἰωακεῖμ καί Ἄννης παρά τόν Ἅγιο Τύχωνα.

Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἁγίας Παρασκευῆς Γερμασόγειας.

ΤΡΙΤΗ 26 ΙΟΥΛΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἁγίας Παρασκευῆς τῆς κοινότητας Ἐπισκοπῆς.

Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στό πανηγυρίζον παρεκκλήσιο τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος στό Παλαιό Νοσοκομεῖο.

ΤΕΤΑΡΤΗ 27 ΙΟΥΛΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἁγί-

ου Παντελεήμονος τῆς κοινότητας Κυβίδων. Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στό πανηγυρίζον παρεκκλήσιο Ἁγίας Εἰρήνης τῆς Χρυσοβαλάντου στό Γενικό Νοσοκομεῖο Λεμεσοῦ.

ΣΑΒΒΑΤΟ 31 ΙΟΥΛΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν ἱερό ναό Παναγίας τῆς κοινότητας Κορφῆς.

Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στήν πανηγυρίζουσα ἱερά μονή Τιμίου Σταυροῦ τῆς κοινότητας Κουκάς.

ΔΕΥΤΕΡΑ 1 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἀποστόλου Ἀνδρέου καί Ὁσίας Φωτεινῆς συνοικισμοῦ Κολοσσίου.

ΤΡΙΤΗ 2 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἀποστόλου Ἀνδρέου καί Ὁσίας Φωτεινῆς συνοικισμοῦ Κολοσσίου.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 12 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στό πανηγυρίζον παρεκκλήσιο Ἁγίων Φωτίου καί Ἀνικήτου τῆς κοινότητας Ἐπταγώνιας.

ΚΥΡΙΑΚΗ 14 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν ἱερό ναό Ἀρχαγγέλου Γαβριήλ ἐντός τοῦ Κατασκηνωτικοῦ χώρου στόν Σαϊττά.

Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Παναγίας Ἐλεούσης τῆς κοινότητας Τριμίκλινης.

ΔΕΥΤΕΡΑ 15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Παναγίας Πυργώτισσας τῆς κοινότητας Πύργου.

16-24 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Συνόδευσε ὁμάδα προσκυνητῶν σέ Προσκυνηματική ἐκδρομή στήν Ἑλλάδα.

ΚΥΡΙΑΚΗ 21 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στήν ἱερά μονή Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου Πάτμου.

ΚΥΡΙΑΚΗ 28 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν ἱερό ναό Παναγίας τῆς κοινότητας Ποταμίτισσας.

Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Τιμίου Προδρόμου τῆς κοινότητας Λουβαρά.

Ἰουλίου, Αὐγούστου καί Σεπτεμβρίου

ΔΕΥΤΕΡΑ 29 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Τιμίου Προδρόμου τῆς κοινότητας Δυμῶν.

ΤΡΙΤΗ 30 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἁγίας Ζώνης Λεμεσοῦ.

ΤΕΤΑΡΤΗ 31 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἁγίας Ζώνης τῆς κοινότητας Μονῆς.

ΠΕΜΠΤΗ 1 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἁγίου Μάμαντος τῆς κοινότητας Τραχωνίου.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 2 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἁγίου Μάμαντος τῆς ὁμώνυμης κοινότητας.

ΣΑΒΒΑΤΟ 3 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Συμμετέσχε σέ Ἀρχιερατικό Συλλεῖτουργο κατά τή διάρκεια ἀγρυπνίας στόν ἱερό Μητροπολιτικό ναό Παναγίας Παντανάσσης προεξάρχοντος τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Λεμεσοῦ κ. Ἀθανασίου, κατά τή διάρκεια τῆς ὁποίας χειροτονήθηκε διάκονος ὁ κ. Ἰωάννης Χριστοδουλίδης.

ΚΥΡΙΑΚΗ 4 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Συμμετέσχε σέ Ἀρχιερατικό Συλλεῖτουργο στόν ἱερό ναό Ἀποστόλου Ἀνδρέου Μέσα Γειτονιάς προεξάρχοντος τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Βεροίας, Ναούσης καί Καμπανίας κ. Παντελεήμονος.

ΤΡΙΤΗ 6 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ τῆς κοινότητας Διερώνας.

ΤΕΤΑΡΤΗ 7 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Παναγίας Γλυκωτίσσης.

ΠΕΜΠΤΗ 8 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Παναγίας Ἰαματικῆς τῆς κοινότητας Ἀρακαπᾶ, κατά τή διάρκεια τῆς ὁποίας χειροτόνησε εἰς διάκονον τόν κ. Ἀλέξιο Τύχωνοφ.

ΣΑΒΒΑΤΟ 10 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Συμμετέσχε σέ Ἀρχιερατικό Συλλεῖτουργο στόν ἱερό ναό Ἁγίας Μαρίνας Ἀναλυόντα, μέ τήν εὐκαιρία τῶν ὀνομαστηρίων τοῦ Πανιερωτάτου Μη-

τροπολίτου Ταμασοῦ καί Ὀρεινῆς κ. Ἡσαΐα.

ΚΥΡΙΑΚΗ 11 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν ἱερό ναό Ἁγίου Τύχωνος τῆς ὁμώνυμης κοινότητας.

ΤΡΙΤΗ 13 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στό πανηγυρίζον παρεκκλήσιο Τιμίου Σταυροῦ τῆς κοινότητας Παρεκκλησιᾶς.

ΤΕΤΑΡΤΗ 14 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Τιμίου Σταυροῦ Πάνω Πολεμιδιῶν.

ΣΑΒΒΑΤΟ 17 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στό πανηγυρίζον παρεκκλήσιο Ἁγίου Ἡρακλείδου στό Ζακάκι.

ΚΥΡΙΑΚΗ 18 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν ἱερό ναό Ἁγίου Ἐλευθερίου.

ΤΡΙΤΗ 20 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στό πανηγυρίζον παρεκκλήσιο Ἁγίου Εὐσταθίου τῆς κοινότητας Πραστειοῦ Κελλακίου.

ΤΕΤΑΡΤΗ 22 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν ἱερό ναό Τιμίου Προδρόμου τῆς κοινότητας Βουνίου.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 23 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στό πανηγυρίζον παρεκκλήσιο Τιμίου Προδρόμου τῆς ἐνορίας Ἁγίου Νικολάου Κάτω Πολεμιδιῶν.

ΣΑΒΒΑΤΟ 24 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στό πανηγυρίζον παρεκκλήσιο Ἁγίου Σιλουανοῦ τῆς κοινότητας Σουνίου.

ΚΥΡΙΑΚΗ 25 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στό πανηγυρίζον παρεκκλήσιο Ὁσίας Ξανθίτης καί Ὁσίας Πολυξένης τῆς κοινότητας Ἁγίου Ἰωάννου Πιτσιλιάς.

Χοροστάτησε κατά τήν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου τῆς κοινότητας Πέρα Πεδίου.

ΤΕΤΑΡΤΗ 28 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ: Τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἁγίου Νεοφύτου συνοικισμοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ'.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΔΡΩΜΕΝΑ

ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΛΕΜΕΣΟΥ

Τό ἐτήσιο μνημόσυνο τοῦ μακαριστοῦ Γέροντος Ἰωσήφ τοῦ Βατοπαιδinoῦ, τό πρῶτο μάλιστα μετά τήν ἀνακομιδή τῶν λειψάνων του, τελέστηκε τήν 1 Ἰουλίου στήν Ι.Μ.Βατοπαιδίου Ἁγίου Ὁρους. Τῆς ἀκολουθίας προεξῆρχε ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ἀμαθοῦντος κ. Νικόλαος. Κατά τήν παραμονή του στό Ἅγιον Ὅρος, ὁ Θεοφιλέστατος τέλεσε τή Θεία Λειτουργία στήν Ἱερά Μονή Γρηγορίου καί ἐπισκέφθηκε τήν ἱερά κοινότητα καί τόν ναό τοῦ Πρωτάτου καθῶς ἐπίσης καί ἄλλες μονές.

Τήν Κυριακή 10 Ἰουλίου, τελέστηκε ἀπό τόν Πανιερώτατο Μητροπολίτη μας στόν Μητροπολιτικό ναό Παναγίας Παντανάσσης τό μνημόσυνο γιά τούς πεσόντες κατά τή διάρκεια τοῦ πραξικοπήματος πρὸς προάσπιση τῆς νομιμότητας καί τῆς Δημοκρατίας. Στό μνημόσυνο παρέστησαν ὁ Κυβερνητικός Ἐκπρόσωπος, κ. Μάριος Πελεκάνος, Βουλευτὴς Λεμεσοῦ καί ὁ Ἀντιδήμαρχος Λεμεσοῦ. Τήν Κυριακή 17 Ἰουλίου, στόν ἴδιο ἱερό ναό τελέστηκε τό μνημόσυνο πάντων τῶν πεσόντων κατά τήν τουρκική εἰσβολή τοῦ 1974. Τήν κυβέρνησις ἐκπροσώπησε ὁ Ὑπουργός Παιδείας, Ἀθλητισμοῦ καί Νεολαίας κ. Πρόδρομος Προδρόμου, ὁ ὁποῖος ἐκφώνησε καί τόν ἐπιμνημόσυνο λόγο.

Στις 14 Ιουλίου, κατόπιν αιτήματος του Πανιερωτάτου Μητροπολίτου μας κ. Ἀθανασίου, ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Βεροίας, Ναούσης καί Καμπανίας κ. Παντελεήμων μετέφερε στην κοινότητα τῆς Κυπερούντας ἱερό Λείψανο τοῦ Ἁγίου Λουκά Συμφερούπολεως τοῦ ἱατροῦ καί θαυματουργοῦ. Ἀκολούθησε ἀγρυπνία προεξάρχοντος τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Βεροίας κ. Παντελεήμονος, ὁ ὁποῖος κήρυξε καί τόν θεῖο λόγο, συλλειτουργοῦντος

τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Ἀμαθοῦντος κ. Νικολάου. Τό Σάββατο 16 Ἰουλίου τό ἀπόγευμα τελέστηκε πανηγυρικός Πολυαρχιερατικός Ἑσπερινός στόν πανηγυρίζοντα ἱερό ναό Ἁγίας Μαρίνας Κυπερούντας, χοροστατοῦντος τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Βεροίας κ. Παντελεήμονος, ὁ ὁποῖος κήρυξε καί τόν θεῖο λόγο, συγχχοροστατοῦντος τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Λεμεσοῦ κ. Ἀθανασίου. Μετά τό τέλος τοῦ Ἑσπερινοῦ πραγματοποιήθη-

κε λιτανεΐα τῶν ἱερῶν λειψάνων γύρω ἀπό τόν ναό καί ἀμέσως μετά μουσική ἐκδήλωση μέ χορευτικά συγκροτήματα στήν κεντρική πλατεία τῆς Κυπερούντας. Τήν Κυριακή 17 Ἰουλίου τό πρωί, ἑορτή τῆς Ἁγίας Μαρίνας, τελέστηκε Ἀρχιερατικό Συλλεΐτουργο προεξάρχοντος τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Βεροίας κ. Παντελεήμονος, ὁ ὁποῖος κήρυξε καί τόν θεῖο λόγο, συλλειτουργοῦντος τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου μας κ. Ἀθανασίου.

Τό βράδυ τῆς Κυριακῆς 24 Ἰουλίου τελέστηκε στήν Ἱερά Μονή Κουτλουμουσίου τοῦ Ἁγίου Ὁρους Πανηγυρική Ἱερά Ἀγρυπνία μέ τήν εὐκαιρία τῆς μνήμης τοῦ Ὁσίου καί θεοφόρου Πατρός ἡμῶν Παΐσιου τοῦ Ἁγιορείτου μέ τό παλαιό ἡμερολόγιο. Τῆς Ἱερᾶς Ἀγρυπνίας προέστη ὁ Πανιερωτάτος Μητροπολίτης μας κ. Ἀθανάσιος, ἐνῶ συμμετεῖχαν σ' αὐτήν οἱ Καθηγούμενοι τῆς Ἱερᾶς Μεγίστης Μονῆς Βατοπαιδίου Ἀρχιμ. Ἐφραΐμ καί τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Κουτλουμουσίου Ἀρχιμ. Νικόλαος, καθώς καί ἄλλοι Ἁγιορεῖτες πατέρες. Ὁ Ἅγιος Παῖσιος συνδέεται ἰδι-

αιτέρως μέ τή Μονή Κουτλουμουσίου, ἀφοῦ τό Κελλί τῆς Παναγούδας, πού σημαίνει Μικρή Παναγία, στό ὁποῖο ἔζησε ἀπό τό 1977 μέχρι καί τήν κοίμησή του τό 1994, ἀνήκει σ' αὐτήν.

Τό Σάββατο 6 Αὐγούστου ὁ Πανιερώτατος Μητροπολίτης Λεμεσοῦ κ. Ἀθανάσιος παρέστη στή μουσική ἐκδήλωση «Ὡδή τῆς Κύπρου Ἀξία», ἀφιέρωμα στόν Μάριο Τόκα, ἡ ὁποία ἔλαβε χώρα στό κοινοτικό ἀμφιθέατρο Ἀψιοῦς. Ἡ ἐκδήλωση πραγματοποιήθηκε πρὸς οἰκονομική ἐνίσχυση τοῦ φιλανθρωπικοῦ ἔργου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Λεμεσοῦ.

Ἑκατοντάδες παιδιά Δημοτικοῦ, Γυμνασίου καί Λυκείου, ἀγόρια καί κορίτσια συμμετείχαν καί φέτος στόν πρότυπο κατασκηνωτικό χῶρο τῆς Μητρόπολης Λεμεσοῦ στόν Σαϊττά, ἀποκτώντας μοναδικές ἐμπειρίες ζωῆς. Ἀφενός, τά παιδιά εἶχαν τή δυνατότητα νά περάσουν μία ἐβδομάδα μέ πολύ παιχνίδι καί πολλή διασκέδαση, μέ διάφορα πρωταθλήματα, χειροτεχνίες, θεατρικές καί μουσικές δημιουργίες, κτίζοντας διαπροσωπικές σχέσεις καί χαρακτήρα. Ἀφετέρου δέ, νά βιώσουν σημαντικές πνευματικές ἐμπειρίες συμμετέχοντας στήν κοινή προσευχή, στόν κοινό ἐκκλησιασμό, στήν προσέλευση

στό Μυστήριο της Ἐξομολόγησης καί στό Μυστήριο της Θείας Κοινωνίας, ἀλλά καί συνομιλώντας μέ τόν Μητροπολίτη μας κ. Ἀθανάσιο, τόν Ἐπίσκοπο Ἀμαθούντας κ. Νικόλαο καί ἄλλους Πατέρες. Ἐπίσης, κάθε καλοκαίρι, ὅπως καί φέτος διοργανώθηκαν τρία κατασκηνωτικά τριήμερα τῆς Κοινότητας Νέων, ἡ ὁποία ἰδρύθηκε ἀπό τά πρῶτα χρόνια τῆς ποιμαντορίας τοῦ Μητροπολίτου μας. Φιλοξενήθηκαν φοιτητές, νέοι ἐπιστήμονες καί ἐργαζόμενοι ἀλλά καί νεαρά ζευγάρια. Παράλληλα, πραγματοποιήθηκαν καί κατασκηνωτικά τριήμερα κυριῶν, μελῶν τῶν Ὁρθοδόξων Ἐνοριακῶν Συνδέσμων Γυναικῶν, πού δημιούργησε ὁ Μητροπολίτης Λεμεσοῦ στό πλαίσιο τοῦ ποιμαντικοῦ του ἔργου.

Τήν Πέμπτη 1 Σεπτεμβρίου, πραγματοποιήθηκε ἡ πρώτη ἱερατική σύναξη γιά τό νέο ἐκκλησιαστικό ἔτος στό νεόδμητο συνεδριακό κέντρο, τό ὁποῖο ἔχει ἀφιερωθεί στόν πρῶτο Μητροπολίτη Λεμεσοῦ Χρῦσανθο Α'. Πρὸ τῆς συνάξεως, ἔγινε ἀγιασμός γιά τά ἐγκαίνια τοῦ συνεδριακοῦ κέντρου ἀπό τόν Πανιερώτατο Μητροπολίτη μας κ. Ἀθανάσιο. Στή συνέχεια, ὁ Πανιερώτατος ἀπηύθυνε τόν πατρικό του λόγο γιά τήν ἔναρξη τῆς νέας ἐκκλησιαστικῆς χρονιάς καί συζήτησε μέ τούς Πατέρες διάφορα διοικητικά καί πρακτικά θέματα, πού ἀφοροῦν τήν ἱερατική τους διακονία.

Τό βράδυ τῆς 2ας Σεπτεμβρίου κατά τή διάρκεια τῆς καθιερωμένης ἀγρυπνίας, πού τελεῖται κάθε Παρασκευή στόν Μητροπολιτικό ναό Παναγίας Παντανάσσης Καθολικῆς, ὁ Πανιερώτατος Μητροπολίτης μας κ. Ἀθανάσιος τέλεσε τήν εἰς διάκονο χειροτονία τοῦ κ. Ἰωάννη Χριστοδουλίδη. Στό τέλος ἀπευθυνόμενος στόν νέο διάκονο τοῦ εὐχήθηκε, «νά τόν ἀξιῶνει ὁ Θεός νά λειτουργεῖ ἀμέμπτως στό Ἅγιο Θυσιαστήριο, νά παραστεῖ ἐνώπιόν Του κατά τήν ἡμέρα τῆς Κρίσεως καί νά ἀπολαύσει τόν στέφανο τῆς Ἁγίας Ἰερωσύνης, τήν ὁποία ὁ Κύριος δίδει σέ αὐτούς πού Τόν ἀγαποῦν καί θέλουν νά Τόν ἀκολουθήσουν».

Τό Σάββατο 3 Σεπτεμβρίου, ἡ Ἱερά Μητρόπολη Λεμεσοῦ σέ συνεργασία μέ τόν Δήμο Λεμεσοῦ, τόν Σύνδεσμο Ἐφέδρων Ἀξιωματικῶν Λεμεσοῦ, τόν Σύνδεσμο Μικρασιατῶν Κύπρου καί τή Διδασκαλική Παράταξη ΠΑΔΕΔ ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑ, διοργάνωσαν στό δημοτικό κηποθέατρο «Μάριος Τόκας» τήν ἐκδήλωση μνήμης καί τιμῆς γιά τά 100 χρόνια ἀπό τή Μικρασιατική Καταστροφή, γιά νά ἀποτίσουν τόν ἐλάχιστο φόρο τιμῆς πρός τά ἀθῶα θύματα τῆς γενοκτονίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καί τοῦ Πόντου.

Στήν ἐκδήλωση μίλησε ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Βεροίας κ. Παντελεῖμων. Παρευρέθησαν ὁ Ὑπουργός Ἄμυνας κ. Χαράλαμπος Πετρίδης, πού ἐκπροσώπησε τόν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας, ὁ Πανιερώτατος Μητροπολίτης μας κ. Ἀθανάσιος, ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ἀμαθοῦντος κ. Νικόλαος, ὁ Δήμαρχος Λεμεσοῦ κ. Νίκος Νικολαΐδης, βουλευτές καί πλῆθος κόσμου.

Συμετείχαν ὁ χορευτικός πολιτιστικός ὄμιλος Νόστος καί τό παραδοσιακό μουσικό σχῆμα «Οἱ Λάς».

Τελέστηκε τήν Κυριακή 4 Σεπτεμβρίου, στον ιερό ναό Ἁπ. Ἀνδρέου Μέσα Γειτονιάς, τό μνημόσυνο ὄλων τῶν κληρικῶν καί λαϊκῶν πού χάθηκαν στή Μικρασιατική Καταστροφή τοῦ 1922 καθώς καί τῶν Μικρασιατῶν προσφύγων τοῦ 1922, πού ἀπεβίωσαν στήν Κύπρο μέχρι σήμερα. Τοῦ μνημοσύνου προέστη ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Βεροίας κ. Παντελεήμων συλλειτουργοῦντος τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Ἀμαθοῦντος κ. Νικολάου. Τόν ἐπιμνημόσυνο λόγο ἐκφώνησε ἡ κ. Ἐρατώ Κοζάκου-Μαρκουλλή, πρώην Ὑπουργός Ἐξωτερικῶν, καί πρώην Ὑπουργός Συγκοινωνιῶν καί Ἔργων τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας. Ἀκολούθως στό Μνημεῖο Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ, στήν ὁδό Εὐαγγελιστρίας Λεμεσοῦ, τέλεσαν Τρισάγιο καί κατέθεσαν στεφάνια εἰς μνήμη πάντων τῶν Μικρασιατῶν.

Τό Σάββατο 10 Σεπτεμβρίου ὁ Πανιερώτατος Μητροπολίτης μας κ. Ἀθανάσιος καί ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ἀμαθοῦντος κ. Νικόλαος συμμετείχαν σέ Ἀρχιερατικό Συλλεῖτουργο, πού τε-

λέστηκε στὸν ἱερό ναό Ἁγ. Μαρίνας Ἀναλυόντα με τὴν εὐκαιρία τῶν ὀνομαστηρίων τοῦ Παναγιωτάτου Μητροπολίτου Ταμασοῦ κ. Ἡσαΐα.

Τὴν Πέμπτη 8 Σεπτεμβρίου, ἑορτὴ τοῦ Γενεσίου τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ἀμαθοῦντος κ. Νικόλαος προεξήρχε τῆς Θείας Λειτουργίας στὸν ἱερό ναό Παναγίας Ἱαματικῆς στὸν Ἀρακαπᾶ. Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Θείας Λειτουργίας τέλεσε τὴν εἰς διάκονο χειροτονία τοῦ κ. Ἀλεξίου Τύχωνοφ.

ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΜΕΘΕΞΙΣ ΘΕΟΥ - ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

Γέροντος Ἐφραίμ Φιλοθεΐτη

Ἐκδόσεις : Ἱερᾶς Μονῆς Φιλοθέου Ἁγίου Ὁρους

«... Τό παρόν πόνημα, «Μέθεξις Θεοῦ», δέν εἶναι σίγουρα κάτι συνηθισμένο καί ἴσως κάποιους νά τούς ξενίσει, ἀλλά φανερώνει τήν εὐαίσθητη ψυχή τοῦ Μακαριστοῦ Γέροντος Ἐφραίμ καί τήν ἐρωτική σχέση, ἡ ὁποία ἀνεπτύχθη μετά τοῦ Νυμφίου Χριστοῦ, πού τόσο πόθησε καί ἐμπόνως μέχρι τέλους ἀγωνίσθηκε νά μεταλαμπαδεύσει στά πνευματικά του παιδιά.

Ὅπως ἀναφέρει ὁ ἴδιος σέ κάποια ὁμιλία του, «ζήτησα ἀπό τόν Χριστό νά μοῦ δώσει τήν θεία Ἀγάπη Του προκειμένου νά μπορῶ δι' αὐτῆς νά βοηθήσω τούς ἀνθρώπους». Καί ἐμεῖς χωρίς νά γνωρίζουμε αὐτό του τό αἶτημα, τό βιώσαμε, χωρίς

νά τό ἀξίζουμε, στόν μέγιστο βαθμό τῆς Πατρικῆς του ἀγάπης».

(Ἀπόσπασμα ἀπό τόν πρόλογο τοῦ βιβλίου - Ὁ Καθηγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Φιλοθέου, Ἀρχιμανδρῆς Νικόδημος).

ΤΟ ΝΟΗΜΑ ΤΩΝ ΘΛΙΨΕΩΝ ΣΤΗΝ ΖΩΗ ΜΑΣ

Συγγραφέας: Ἀρχιμ. Βασίλειος Παπαδάκης

Ἐκδόσεις: Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Ρωμαίας

[...] Αὐτό ἀκριβῶς θά προσπαθήσουμε στήν συνέχεια τῆς μελέτης μας νά κάνουμε. Μέ τήν ἀνάλυση τῆς Ὁρθόδοξης διδασκαλίας καί τήν χειραγωγία τῶν ἁγίων Πατέρων δέν θά ἀπαντήσουμε στόν καθένα ξεχωριστά, γιατί ὑπομένει αὐτός καί οἱ οἰκεῖοι του φτώχεια, ἀσθένειες, θανάτους, συκοφαντίες ἢ γιατί συμβαίνουν γύρω του πόλεμοι, σεισμοί καί ποικιλόμορφες ἀδικίες. Θά γνωρίσουμε ὅμως, ὅσο εἶναι δυνατόν σέ μᾶς, τό πραγματικό νόημα τῶν θλίψεων προκειμένου νά κατορθώσουμε νά τίς ἀντιμετωπίσουμε μέ γενναιότητα καί σοφία. Πράγματι, ὅταν γνωρίσουμε τά αἶτια, τούς σκοπούς, ἀλλά καί τά κέρδη τῶν λυπηρῶν γεγονότων τῆς ζωῆς μας, καί ἔτσι φθάσουμε στό σημεῖο νά μπορούμε νά δίνουμε ὅσο τό δυνατόν

πιό σωστές ἀπαντήσεις καί κατάλληλες ἐρμηνεῖες γιά ὅλα αὐτά, εἶναι σίγουρο ὅτι ἡ ζωή μας θά γεμίσει ἀπό χαρά, εἰρήνη καί ἐλευθερία. «Γνώσεσθε τήν ἀλήθειαν» μᾶς προτρέπει ὁ Κύριος «καί ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς» (Ἰω. η', 32). Ταυτόχρονα θά ἀπαλλαγούμε ἀπό τήν κατάθλιψη, τό ἄγχος, τήν ἀπελπισία, τήν μελαγχολία, τήν ταραχή καί ὅλα αὐτά πού σήμερα μέ μία φράση ἀποκαλοῦμε «ψυχολογικά προβλήματα». (Ἀπό τήν παρουσίαση τοῦ ἐκδότη).

ISSN 1986 - 1737